

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAHE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV
HLAVNÁ ŠPECIALIZÁCIA: MEDZINÁRODNÁ POLITIKA A DIPLOMACIA

**BOJ MEDZINÁRODNÝCH
INŠTITÚCIÍ PROTI CHUDOBE
A CHOROBÁM**

Diplomant: Júlia Fedorová

Vedúci diplomovej práce: JUDr. Zdeněk Matějka

Prehlásenie

Prehlasujem, že som diplomovú prácu na tému „Boj medzinárodných inštitúcií proti chudobe a chorobám“ vypracovala samostatne a použitú literatúru a zdroje uvádzam v priloženom zozname literatúry.

V Prahe, dne 29.6.2007

Podpis diplomanta

Podakovanie

Rada by som sa poďakovala pánovi JUDr. Zdeňkovi Matějкови zo Strediska medzinárodných štúdií Jana Masaryka na Vysokej škole ekonomickej v Prahe za metodické vedenie, odborné rady, pripomienky a podporu pri písaní tejto diplomovej práce.

OBSAH

Úvod	2
1. Chudoba a choroby na našej planéte	5
1.1 Indikátory chudoby	7
1.2 Hrozba HIV/AIDS	11
1.3 Hrozba malárie a tuberkulózy	14
2. Medzinárodné inštitúcie bojujúce proti chudobe a chorobám	16
2.1 Organizácia spojených národov	16
2.2 Organizácie a programy OSN	18
2.2.1 Organizácia OSN pre výživu a poľnohospodárstvo	19
2.2.2 Konferencia OSN o obchode a rozvoji	19
2.2.3 Rozvojový program OSN	20
2.2.4 Organizácia OSN pre výchovu, vedu a kultúru	20
2.2.5 Populačný fond OSN	21
2.2.6 Detský fond	21
2.2.7 Svetová zdravotnícka organizácia	21
2.3 Medzinárodný menový fond	22
2.4 Skupina Svetovej banky	24
2.4.1 Programy svetovej banky	26
2.5 Skupina G8	30
3. Príčiny a možnosti riešenia otázky chudoby vo svete	30
3.1 Konferencia OSN o najmenej vyspelých krajinách	31
3.2 Miléniový projekt	32
3.2.1 Odstrániť extrémnu chudobu a hlad	33
3.2.2 Dosiahnuť základné vzdelanie pre všetkých	34
3.2.3 Presadzovať rovnosť pohlaví a posilniť úlohu žien v spoločnosti	34
3.2.4 Znížiť detskú úmrtnosť	35
3.2.5 Zlepšiť zdravie matiek	35
3.2.6 Bojovať s HIV/AIDS, maláriou a ďalšími chorobami	36
3.2.7 Zaisťovať udržateľný rozvoj vo vzťahu k životnému prostrediu	36
3.2.8 Budovať svetové partnerstvo pre rozvoj	38
3.3 Odpustenie dlhov zo strany G8 a boj proti AIDS a malárii	39
3.4 Nová stratégia MMF a Svetovej banky	41

3.4.1 Predpokladané pozitíva novej stratégie	41
3.4.2 Kritika novej stratégie.....	42
3.5 Globálna výzva na akcie proti chudobe.....	42
3.6 Problémy, možnosti riešenia chudoby	43
3.6.1 Súkromné vlastníctvo	43
3.6.2 Inštitucionálne zabezpečenie	43
3.6.3 Infraštruktúra	44
3.6.4 Vzdelávanie.....	44
3.7 Kritika.....	44
4.Vzdelávanie a rozvojová pomoc	49
4.1 Aktivity medzinárodných organizácií v oblasti vzdelávania	50
4.1.1 Aktivity UNESCO v oblasti vzdelávania	50
4.1.1.1 Dakarský program „Vzdelanie pre všetkých“	51
4.1.1.2 Miléniové ciele..	54
4.1.1.3 Desaťročie gramotnosti.....	57
4.1.1.4 Desaťročie vzdelávania pre udržateľný rozvoj 2005 – 2014	57
4.1.1.5 EDUCAIDS (Globálna iniciatíva pre vzdelávanie a HIV/AIDS.....	58
4.1.2 Aktivity Svetovej banky v oblasti vzdelávania.....	58
4.1.3 Aktivity G8 v oblasti vzdelávania	60
4.1.4 Porovnanie objemu prostriedkov a priebežných výsledkov rozvojových vzdelávacích programov	61
4.2 Kritika foriem zahraničnej pomoci v oblasti vzdelávania	62
4.2.1 Zavedenie náhodného vyhodnocovania programov?	64
4.2.2 Svetová banka – nutné zlo?	66
Záver.....	68
Zoznam použitej literatúry	71
Zoznam použitých skratiek.....	77
Zoznam grafov, tabuliek a obrázkov	79
Prílohy.....	80

„Každý deň zomrie na svete až 30 000 detí. Každé 3 sekundy zomrie jedno dieťa, každú minútu 20 detí. Každý rok zomrie až 11 miliónov detí. Tichí zabijaci ako extrémna chudoba, hladomor a civilizačné choroby zabijú za jeden týždeň rovnaký počet detí ako tsunami v Ázii počas vianočných sviatkov v roku 2004. Organizácia spojených národov odhaduje, že v rozmedzí rokov 2000 a 2007 zomrie na následky chudoby až 70 miliónov detí predtým, než sa dožijú piatych narodenín.“¹

¹ Shah A.: Today, over 27,000 children died around the world,
<http://www.globalissues.org/TradeRelated/Poverty/death/> (6.5.2007)

Úvod

Dych vyrážajúce informácie nachádzajúce sa na úvodnej strane mojej diplomovej práce som si nevybrala ako motto náhodou. Práve tieto hrozivo vyzerajúce čísla ma prinútili sa zamyslieť nad situáciou vo svete, v ktorom žijeme. Z domácich médií, od známych, či náhodných ľudí na ulici je často počuť sťažnosti na to, v akej katastrofálnej situácii sa naša ekonomika nachádza, ako ťažko sa dnes ľudom žije. Ako sa však hovorí, všetko je relatívne. Pri pohľade na štatistiky týkajúce sa tých najchudobnejších krajín našej planéty som si uvedomila, že by sme všetci mohli byť „relatívne“ šťastní a že náš život vôbec nie je taký zlý, ako sa nám možno zdá byť.

Počas prílivových vln tsunami v Ázii na konci roku 2004 došlo v krátkom čase k obrovským stratám na životoch nevinných ľudí vrátane detí. Palcové titulky zaplnili všetky významné aj menej významné denníky a časopisy, na verejnosti sa nehovorilo o ničom inom. Aj z toho dôvodu, že medzi obeťami boli spolu s domorodým obyvateľstvom príslušníci veľkého počtu európskych či severoamerických štátov. Predstavme si však, že takmer rovnaké množstvo nevinných ľudí zomiera týždenne na následky extrémnej chudoby, podvýživy AIDS, malárie, tuberkulózy. Predstavme si, že by sa v akejkoľvek časti rozvojového sveta vyskytovali vlny tsunami raz za týždeň. Je viac než pravdepodobné, že by sa im aj v takomto prípade venovala intenzívna pozornosť (tak, ako sa venuje samovražedným či teroristickým útokom v Izraeli alebo Iraku). Bohužiaľ v rozvojom svete k takýmto „tsunami“ chudoby každý týždeň skutočne dochádza s tým rozdielom, že sa im nevenuje dostatočná pozornosť.

Rozvojová pomoc býva často používaná politikmi alebo medzinárodnými organizáciami ako zázračné slovíčko, ktoré slúži na vzbudenie súcitu a vyvolaniu obľúbenosti určitej osoby, alebo na ospravedlnenie činov medzinárodných inštitúcií.

K napísaniu tejto práce ma teda priviedlo svedomie. Uvedomujem si, že chudoba ako taká tu vždy bola, je, aj bude, a že sa jednoducho stala samozrejmosťou, ktorú nie je možné v plnom rozsahu odstrániť. Na druhej strane však rozdiely medzi tými, ktorých označujeme ako „bohatých“ či „vyspelých“ a tými, ktorých označujeme ako „chudobných“ či „nerozvinutých“ nikdy v celej histórii ľudstva neboli tak obrovské, ako sú v dnešnej dobe.

Pomoc chudobným krajinám sa na oficiálnej úrovni začala až po druhej svetovej vojne. Za toto päťdesiatročné obdobie sa však tí bohatší stali bohatšími, a chudobnejší

ešte chudobnejšími. V mojej diplomovej práci ma zaujímalo, aká je príčina tohto stavu, teda ako je možné, že v dobe, keď je pomoc najintenzívnejšia je aj najmenej efektívna a prečo sa obrovský objem prostriedkov, najmä finančnej pomoci takmer vôbec, alebo len v mizivom percente neprejaví na veľkej časti životov obyvateľstva našej planéty.

V práci som si zároveň kládla otázku, akú úlohu zohráva v tomto boji vzdelávanie, vzdelávacie programy a systémy. Ako môže vzdelanie prispieť k výhre nad chudobou a v dlhodobej perspektíve zvýšiť životnú úroveň obyvateľstva krajín tretieho sveta? Je práve to našou hlavnou zbraňou alebo sú investície do vzdelávania už vopred stratené, keďže ide o beh na poriadne dlhú trať a vyžaduje si veľkú mieru obetavosti a trpezlivosti?

Uvedomujem si, že boj s chudobou vo svete je nevyčerpatel'ná a nekonečná téma, ktorú nie je možné zachytiť zo všetkých hľadísk. Táto práca sa preto sústreďuje na analýzu pomoci tak, ako ju poskytujú najznámejšie medzinárodné inštitúcie.

Cieľom práce je zhodnotenie silných a slabých stránok súčasného stavu boja proti chudobe a chorobám vo svete z pohľadu medzinárodných inštitúcií ako Organizácia spojených národov, Svetová banka, Medzinárodný menový fond, a skupina G8, zamyslenie sa nad dôležitosťou vzdelávania v tomto boji a využitie štúdie pri hodnotení úlohy vzdelávania v boji s chudobou.

Moja diplomová práca pojednáva a boji medzinárodných inštitúcií proti chudobe a chorobám a je rozčlenená na štyri základné časti.

V prvej časti sa sústredím na charakteristiku pojmov súvisiacich s chudobou, ktorá je nevyhnutná pre pochopenie toho, čo „chudobný“ z hľadiska medzinárodných organizácií znamená byť. Pozornosť si zasluhujú aj niektoré najznámejšie indikátory chudoby. Táto časť práce popisuje a analyzuje situáciu týkajúcej sa HIV/AIDS, malárie a tuberkulózy vo svete, hlavne v afrických krajinách.

Druhá časť obsahuje najzákladnejšie a najnutnejšie informácie o medzinárodných organizáciách, ktoré sa snažia riešiť problém chudoby. Venuje sa Organizácie spojených národov, Svetovej banky, Medzinárodného menového fondu, skupiny G8. Zahŕňa aj informácie o rozpočtoch jednotlivých organizácií, ktoré sú určené pre pomoc najchudobnejším štátom sveta.

Tretia časť je zameraná na konkrétne formy pomoci zo strany medzinárodných inštitúcií so sústredením sa najmä na Miléniové rozvojové ciele, rovnako sa zaoberá aj príčinami a možnosťami odstránenia tohto stavu. S využitím konkrétnych príkladov

z aktuálneho svetového diania obsahuje kritický pohľad na súčasné prístupy k boju s chudobou a chorobami.

Štvrtá časť sa venuje vzdelávaniu ako kľúčovému elementu v boji proti chudobe. Charakterizuje programy medzinárodných inštitúcií v oblasti vzdelávania, kritizuje ich neefektívnosť a na základe vybranej štúdie navrhuje, ako tieto programy zmeniť, prípadne zlepšiť.

V závere mojej práce sú zhodnotené fakty a vývoj analyzovaný v práci a súčasne sú načrtnuté možnosti riešenia, ktoré sú podľa môjho názoru najdôležitejšie. Zároveň prikladám aj zoznam použitých skratiek.

Kľúčovými materiálmi pre pochopenie, analýzu a zhodnotenie činnosti medzinárodných organizácií boli najmä monitorovacie správy ich jednotlivých programov. Kvôli úplnosti a aktuálnosti použitých informácií som vychádzala najmä z oficiálnych internetových stránok týchto organizácií.

1. Chudoba a choroby na našej planéte

Rovnako ako nie je možné objektívne definovať blahobyt či bohatstvo, tak neexistuje ani presné vymedzenie pojmu chudoba. Chudoba bola odjakživa súčasťou každodenného života v rôznych častiach sveta. Svetová banka definuje chudobu z dvoch pohľadov.² V prvom rade ide o fyziologický nedostatok a chudobu a v druhom o sociálnu depriváciu. *Chudoba ako fyziologický nedostatok sa vyskytuje predovšetkým v najchudobnejších krajinách sveta a súvisí s pojmom absolútnej chudoby. Odvíja sa od existenčného minima (príjmové, spotrebné), nevyhnutného na uspokojenie základných fyziologických potrieb a základných potrieb jednotlivcov a/alebo domácností, spojených s jedlom, ošatením a bývaním. Chudoba ako sociálna deprivácia rozširuje chápanie chudoby o ďalšie dôležité dimenzie, ako sú základné možnosti a schopnosti jednotlivcov žiť dlhý, zdravý a tvorivý slobodný život, byť rešpektovaný, byť v úcte a mať v úcte iných.*

Organizácia spojených národov (ďalej OSN), respektíve jej odbor pre ekonomické a sociálne otázky definuje chudobu pomocou rôznych kritérií, na základe ktorých sú niektoré krajiny označované ako najmenej rozvinuté (štáty sú do tejto kategórie zaradené na základe vlastnej žiadosti). K týmto kritériám patrí:

- Kritérium nízkeho národného dôchodku, určené na základe priemerných trojročných odhadov hrubého národného produktu (ďalej HNP) na osobu. Aby boli krajiny začlenené na základe tohto kritéria, ich HNP musí byť nižší než 750 USD. Ak ich HNP prekročí hranicu 900 USD, krajiny toto kritérium ďalej nespĺňajú.
- Kritérium slabého rozvoja ľudských zdrojov. Toto kritérium v sebe kombinuje zdravotné a nutričné indikátory a zároveň indikátory vzdelania a gramotnosti dospelých.
- Kritérium ekonomickej zraniteľnosti, ktoré zahŕňa indikátory obsiahnuté v tzv. indexe ekonomickej zraniteľnosti (Economic Vulnerability Index – EVI), ktorý kombinuje indikátory

² Glosár rodovej terminológie: Feminizácia chudoby,
<http://slovník.aspekt.sk/default.aspx?ami=1&smi=1&vid=22> (22.6.2007)

nestability poľnohospodárskej produkcie a vývozu tovarov a služieb, ďalej indikátory hospodárskeho významu netradičných odvetví (podiel manufaktúry a moderných služieb na HDP), indikátor sústredenia sa na obchodovateľné vývozné produkty a handicapu malej ekonomiky (meraný na základe veľkosti obyvateľstva).

- Kritérium počtu obyvateľov. Krajiny nesmú prekročiť hranicu 75 miliónov obyvateľov.³

Podľa týchto kritérií zaradila OSN medzi 50 najchudobnejších štátov našej planéty nasledujúce:

Afganistan, Angola, Bangladéš, Benin, Bután, Burkina Faso, Burundi, Čad, Džibuti, Eritrea, Etiópia, Gambia, Guinea, Guinea-Bissau, Haiti, Jemen, Kambodža, Kapverdy, Komory, Konžská demokratická republika, Kiribati, Laos, Lesotho, Libéria, Madagaskar, Malawi, Maledivy, Mali, Mauretánia, Mozambik, Myanmar, Nepál, Niger, Rovníková Guinea, Rwanda, Samoa, Senegal, Sierra Leone, Stredoafriická republika, Somálsko, Sudán, Svätý Tomáš a Princov ostrov, Šalamúnove ostrovy, Tanzánia, Timor-Leste, Togo, Tuvalu, Uganda, Vanuatu a Zambia.

Okrem týchto najmenej rozvinutých krajín existujú ďalšie definície, keďže práve toto vymedzenie vylučuje najľudnatejšie krajiny sveta, ktoré tiež zápasia s chudobou. Nie je preto možné priradiť výpočet krajín ku každému pojmu, ktorý určitým spôsobom charakterizuje skupinu chudobných krajín. Medzi tieto pojmy je možné zaradiť pojem „chudobné krajiny“, „krajiny tretieho sveta“, „chudobný Juh“, atď. Keďže s chudobou bojujú aj niektoré krajiny Európy a vyskytuje sa aj v oblastiach najrozvinutejších krajín, jednotlivé programy vo svojich vyhodnoteniach používajú rozdelenie sveta na niekoľko regiónov. Každá hodnotiacia správa obsahuje vlastné rozdelenie, ktoré bude obsiahnuté v podkapitolách venujúcim sa práve týmto vyhodnoteniam. OSN vo svojich monitorovacích správach najčastejšie používa rozdelenie na nasledujúce regióny:

³ OSN: The Criteria for the identification of the LDCs, <http://www.un.org/special-rep/ohrrls/ldc/ldc%20criteria.htm> (22.6.2007)

- Severná Afrika a Blízky Východ
- Subsaharská Afrika
- Východná Ázia a Pacifik
- Stredná Ázia
- Latinská Amerika a Karibik
- Južná Ázia

1.1 Indikátory chudoby

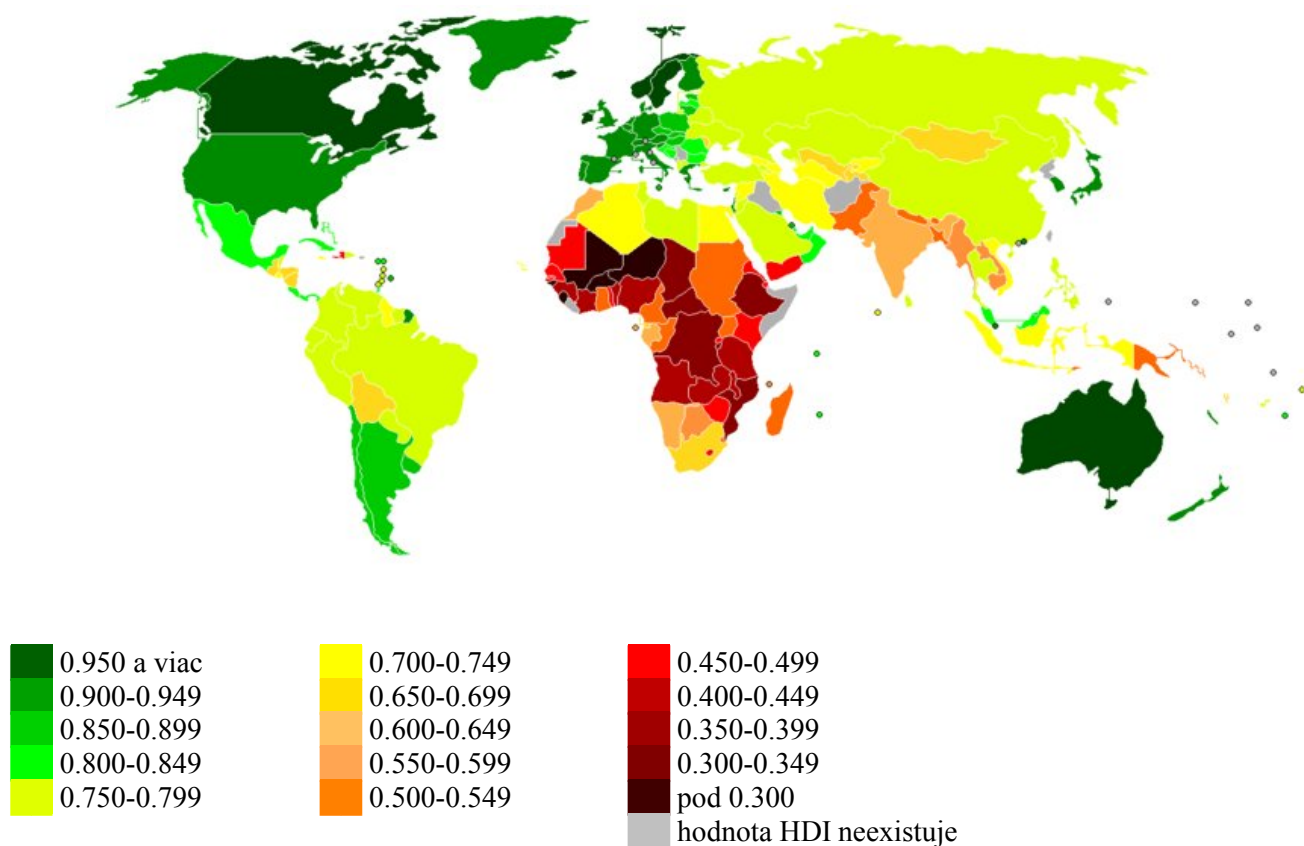
V roku 1996 bol zavedený ukazovateľ chudoby (Capability Poverty Measure, CPM). Je zložený z troch dielčích ukazateľov:

- a) percento detí mladších ako 5 rokov, ktorí trpia nedostatkom zdravej výživy a zdravotnej starostlivosti – reprezentuje schopnosť dobrej výživy a zdravia
- b) percento pôrodu bez kvalifikovanej asistencie – vyjadruje schopnosť zdravej reprodukcie
- c) percento ženskej negramotnosti – odráža prístup k vzdelaniu a informovanosti.⁴

Ďalším ukazovateľom je index ľudského rozvoja (Human Development Index, HDI). Index ľudského rozvoja je najkomplexnejším ukazovateľom kvality života, lebo berie do úvahy zdravie, vzdelanie a životnú úroveň obyvateľstva tej - ktorej krajiny. Okrem hrubého domáceho produktu na jedného obyvateľa sa pritom meria očakávaná dĺžka života, miera zápisu na školy a miera gramotnosti dospelých. Nasledujúci obrázok zobrazuje farebne odlišenú mapu sveta podľa dosiahnutej výšky HDI.

⁴ Womanaid International: Capability Poverty Measure (CPM),
<http://www.womenaid.org/press/info/poverty/cpm.html> (10.5.2007)

Obrázok č. 1 - Mapa sveta podľa hodnoty indexu ľudského rozvoja

zdroj: Wikipedia: Human Development Index,

http://en.wikipedia.org/wiki/Image:HDImap_spectrum2006.png (19.6.2007)

Najnižšiu hodnotu zo 177 krajín, pre ktoré hodnoty HDI existujú majú Niger, Sierra Leone a Mali (výsledky HDI merané v roku 2006 pre všetkých 177 krajín v prílohe 1).⁵

Index ekonomickej slobody⁶ (Index of Economic Freedom, ďalej len EFI) je najznámejším objektívnym hodnotením a meradlom ekonomickej slobody v 123 krajinách sveta. Poskytuje komplexný pohľad na množstvo ukazovateľov, na základe ktorých sa dá určiť stav ekonomickej slobody v každej krajine na stupnici od 1 (neslobodné krajiny) do 10 (najslobodnejšie krajiny). Na príprave Indexu ekonomickej slobody sa podieľa 62 nezávislých inštitúcií z celého sveta.

⁵ OSN: Human Development Report 2006, tabuľka č.1: Human Development Index,

http://hdr.undp.org/hdr2006/pdfs/report/HDR_2006_Tables.pdf (22.6.2007)

⁶ Index of Economic Freedom, <http://www.heritage.org/index/> (20.5.2007)

Kľúčovými prvkami ekonomickej slobody sú slobodná voľba jednotlivca, dobrovoľná výmena a slobodný obchod, sloboda podnikania a ochrana súkromného vlastníctva. Vládne inštitúcie vykonávajú svoje aktivity a zákony sú v súlade s ekonomicou slobodou, ak umožňujú slobodnú dobrovoľnú výmenu a slobodné využívanie majetku jednotlivcov a ochraňujú jednotlivcov a ich majetok pred nedobrovoľnými a násilnými zásahmi iných. Vlády, ktoré chcú podporovať ekonomicú slobodu, sa musia zdržať všetkých aktivít, ktoré komplikujú alebo znemožňujú slobodnú voľbu, slobodný obchod, a slobodný a neobmedzený prístup na trhy tovarov, služieb, či práce. Tabuľka č. 1 ukazuje posledných 10 krajín v rebríčku krajín podľa EFI.

Tabuľka č. 1 - Poradie krajín podľa hodnoty indexu ekonomickej slobody

Názov krajiny	Poradie / hodnota EFI (v %)
Guinea Bissau	148 [45.7]
Angola	149 [43.5]
Irán	150 [43.1]
Konzská republika	151 [43.0]
Turkmenistan	152 [42.5]
Barma	153 [40.1]
Zimbabwe	154 [35.8]
Líbya	155 [34.5]
Kuba	156 [29.7]
Severná Kórea	157 [3.0]

zdroj: Index of Economic Freedom, <http://www.heritage.org/research/features/index/countries.cfm>
(17.6.2007)

Z analýzy a porovnania výsledkov EFI s inými ukazovateľmi zo správ OSN či Svetovej banky a iných vyplýva záver, že prosperita krajín závisí od ekonomickej slobody. Ekonomicky najslobodnejšie krajiny podľa EFI majú najvyššiu úroveň HDP na obyvateľa i rastu reálneho HDP, najnižšiu mieru chudoby, najvyššiu mieru ľudského rozvoja, najnižšiu mieru korupcie a najvyššiu priemernú dĺžku života obyvateľov.

Chudoba býva často posudzovaná aj podľa výšky hrubého domáceho produktu, ktorý ale nie vždy odpovedá skutočnej životnej úrovni obyvateľstva. Uvedené sú tak aj údaje o ročnom raste populácie, pretože často sa stáva, že tempo rastu národnej

ekonomiky je vyrovnané aj rastom populácie. Teda obrazne je možné povedať, že to, čo sa navyše vyrobilo oproti minulému roku sa aj spotrebovalo a k žiadnemu nárastu životnej úrovne nedošlo. Údaje v tabuľke č.2 sú pre vybrané krajiny za rok 2006. Je z nej zrejmé, že na jednej strane existujú krajiny, ktoré dosahujú ekonomický rast aj napriek značnému rastu populácie a že na strane druhej sa na našej planéte nachádzajú krajiny, ktoré sú z roka na rok chudobnejšie, pričom obyvateľov v nich stále pribúda.

Tabuľka č. 2 - Porovnanie tempa rastu reálneho HDP a tempa rastu populácie

Krajina	Tempo rastu reálneho HDP za rok 2006 (v %)	Odhadované tempo rastu populácie pre rok 2007 (v %)
Afganistan	8	2,625
Bangladéš	6,6	2,056
Čad	1	2,32
Eritrea	2	2,461
Guinea	3,7	2,62
Haiti	2,5	2,453
Irak	2,4	2,618
Komory	3	2,84
Libéria	7,8	4,836
Pobrežie Slonoviny	1,2	1,995
Sierra Leone	7,1	2,292
Zimbabwe	-4,4	0,595

zdroj: CIA: The World Factbook 2006, <https://www.cia.gov/library/publications/download/download-2006/index.html> (19.6.2007)

Extrémnym príkladom je Zimbabwe, kde dokonca dochádza k zápornému rastu národného hospodárstva a obyvateľov v krajine stále pribúda. Vyššie tempo rastu populácie zaznamenáva aj Pobrežie Slonoviny, Čad či Eritrea.

Chudobu môžeme ďalej posudzovať aj podľa niekoľkých čiastočných ukazovateľov:

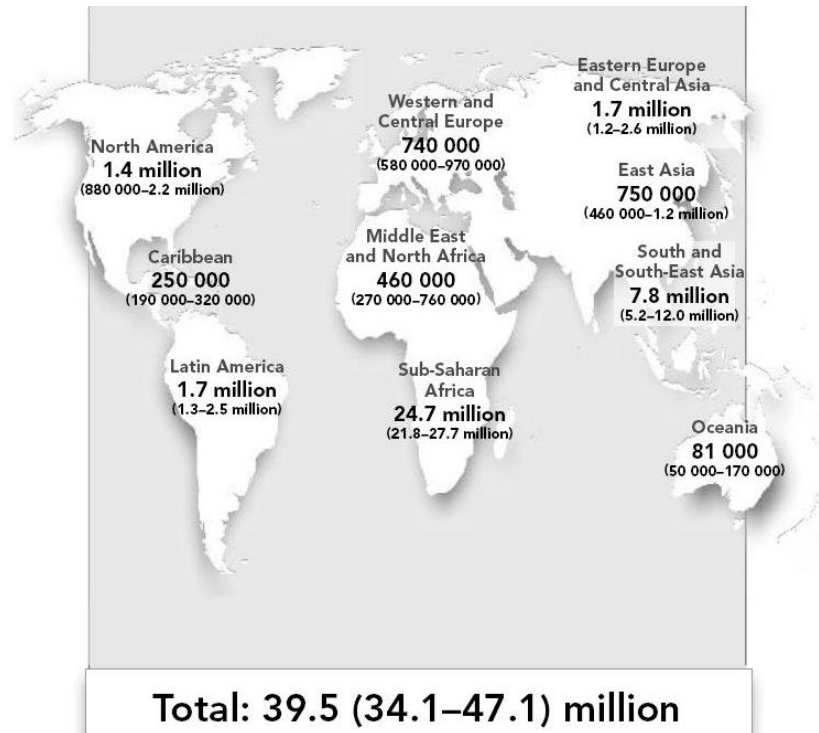
- Podľa očakávanej dĺžky života. V najchudobnejších krajinách je očakávaná dĺžka asi 51 rokov, vo vyspelých krajinách 78.
- Podľa kvalifikovaného zdravotníckeho personálu.
- Podľa úmrtnosti detí do 1 roku života.
- Podľa počtu ľudí trpiacich hladom.
- Podľa počtu detí trpiacich na podvýživu či rastové zakrpatenie.
- Podľa gramotnosti obyvateľstva.
- Podľa zadlženosti, pričom sa zohľadňujú kritéria stanovené Svetovou bankou a Medzinárodným menovým fondom.
- Podľa toho, v akej miere je obživa obyvateľstva závislá na poľnohospodárstve.
- Podľa prílivu finančných prostriedkov na hlavu.
- Podľa podielu na vývoze.

1.2 Hrozba HIV/AIDS⁷

Nasledujúci obrázok zobrazuje jednotlivé regióny sveta a počet nakazených osôb v nich žijúcich. Na základe tejto mapy je zrejmé, do akých astronomických výšok počet nakazených ľudí narastá.

⁷ Všetky číselné údaje v tejto podkapitole pochádzajú zo správy OSN AIDS Epidemic Update, ak nie je uvedené inak

Obrázok č. 2 - Počet ľudí postihnutých AIDS v roku 2006

zdroj: UNAIDS: AIDS Epidemic Update,
http://data.unaids.org/pub/EpiReport/2006/2006_EpiUpdate_en.pdf, str. 65 (10.6.2007)

Obrázok č. 3 - Počet ľudí postihnutých AIDS v roku 2005

zdroj: Bill and Melinda Gates Foundations: HIV/AIDS Backgrounder,
http://www.gatesfoundation.org/NR/rdonlyres/36667A95-88BE-497F-9F64-7586F985BA6A/0/img_map_LivingWithHIV2005.jpg (10.6.2007)

Je vidieť, že situácia je alarmujúca. Na celom svete žije približne 40 miliónov ľudí postihnutých AIDS, pričom takmer 25 miliónov z nich žije v Afrike. V porovnaní s rokom 2005 sa počet nakazených osôb v roku 2006 zvýšil o takmer jeden milión. V roku 2006 bolo zaznamenaných cca 4,3 milióna nových prípadov nákazy vírusom HIV, z toho 2,8 milióna prípadov sa vyskytlo v regióne Subsaharskej Afriky (65 %). Ešte viac alarmujúci je počet úmrtí na AIDS v roku 2006. Z celkového počtu 2,9 milióna mŕtvych tvorili obyvatelia Subsaharskej Afriky 72 % (2,1 milióna). 40 % zo všetkých nakazených osôb je vo veku 15-24 rokov.

Počas posledných dvoch rokov sa aj napriek boju so šírením AIDS počet ľudí nakazených vírusom HIV zvýšil v každom jednom regióne. Najdramatickejší nárast zaznamenali krajiny Strednej Ázie a Východnej Ázie a Východnej Európy, v ktorých sa počet chorých zvýšil o viac než pätinu. V Subsaharskej Afrike na každých 10 mužov žijúcich s vírusom HIV pripadá 14 takýchto žien. Pomer nakazených žien k mužom stále narastá a to aj v iných regiónoch Ázie, Východnej Európy či Latinskej Ameriky.

Už v roku 1997 prekročili výdaje na zdravotnú starostlivosť v súvislosti s AIDS 2 % HDP v 7 zo 16 afrických krajín, čo je závažná suma, keďže celkové výdaje na zdravotníctvo sa pohybujú okolo 3-5% HDP. Napríklad v Juhoafrickej republike sa odhaduje, že v roku 2010 bude HDP tejto krajiny o 17 % nižší, než by bol bez epidémie AIDS. AIDS tam teda „pripraví“ hospodárstvo o 22 miliárd USD.⁸ JAR má s celkovými 4,2 miliónmi infikovaných najvyšší počet HIV pozitívnych a nakazených sa svete.

Podobná situácia je aj v ďalších afrických krajinách, napríklad v Botswane či Zambii, kde epidémia AIDS výrazne znižuje očakávanú dĺžku života na 43 rokov. Západná Afrika je postihnutá v relatívne menšej miere a rozšírenie v niektorých krajinách nedosahuje ani 2 %. Výnimku ale tvorí napríklad Pobrežie Slonoviny. V Nigérii ako najľudnatejšej krajine Afriky žije niečo cez 2,7 milióna HIV pozitívnych ľudí. V Kamerune sa do roku 2010 v dôsledku tejto zákernej choroby zvýši úmrtnosť až o dvojnásobok!

V Severnej Afrike chýba dostatok údajov, no napríklad v Alžírsku je nakazené zhruba 1 % tehotných žien, ktoré navštevujú predpôrodné kliniky. V Sudáne, ale aj na

⁸ Informační centrum OSN v Praze: HIV/AIDS v Africe,
<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=770> (1.6.2007)

Blízkom Východe sa stále objavujú nové prípady nakazenia. Ďalej percento nakazených v krajinách ako Keňa či Etiópia už dosiahlo dvojmiestnej cifry a stále stúpa.⁹

Boj proti šíreniu sa tejto nákazy bude ale veľmi ťažké vyhrať, pretože všetky tieto krajiny patria medzi tie najzaostalejšie a teda im chýbajú potrebné finančné prostriedky na liečbu, či aspoň prevenciu. Zároveň patria tieto krajiny aj medzi najnegramotnejšie a preto bude nutné najprv zaistiť vyššiu informovanosť, ktorá zase súvisí so vzdelaním, najmä dievčat. Vďaka snahe a pomoci jak národných vlád, tak aj rôznych darcov sa v roku v rozvojových krajinách liečilo asi 1,3 milióna ľudí. V roku 2001 to bolo len 240 00.¹⁰ Otázne je, či sa toto číslo dá považovať za náznak úspechu, keďže počet chorých z roka na rok narastá vo všetkých regiónoch a pomoc sa v tomto prípade zdá byť zbytočná. Krajiny tretieho sveta nemajú finančné prostriedky na drahých liekov, a ani na postavenie vlastných laboratórií, kde by mohli legálne kópie takýchto liekov vyrábať.

1.3 Hrozba malárie a tuberkulózy

Obrázok č. 4 - Mapa oblastí výskytu malárie

zdroj: Zdravotnícky informačný server: Mapa oblastí výskytu malárie,
<http://www.medicus.sk/vyskyty/mal.htm> (10.5.2007)

⁹ Rovnaký zdroj ako pozn. č. 7

¹⁰ UNAIDS: 2006 Report on the Global AIDS Epidemic,
http://data.unaids.org/pub/GlobalReport/2006/2006_GR_CH07_en.pdf, str. 150 (25.6.2007)

Malária a tuberkulóza sú choroby, ktoré pripravujú v rozvojových krajinách o život množstvo ľudí.

Malária

Je spôsobená jednobunkovými parazitmi a je prenášaná určitými druhmi komárov, ktorých je v takých klimatických zónach¹¹, ako je Afrika či Južná Ázia príliš veľa. Malária je najčastejším tropickým ochorením, na ktoré podľa odhadov Svetovej zdravotníckej organizácie (World Health Organization, ďalej WHO) ročne zomrie viac ako milión ľudí, každých 30 sekúnd pritom zomrie jedno dieťa.¹² Spolu existujú štyria rôzni pôvodcovia malárie, ktorí vyvolávajú rôzne formy ochorenia. Najnebezpečnejšou formou je malaria tropica, ktorá ak sa nelieči, môže viesť dokonca k smrti. Napríklad Keni dodal UNICEF ochranné siete proti hmyzu a potrebné lieky na liečenie tejto choroby. Každodenne si epidémia tohto ochorenia vyžiadala desiatky životov a UNICEF referuje o tisíckach ďalších, ktorí sa v súčasnosti liečia v nemocniciach. Najohrozenejšie sú deti, ktorých denne zomiera na maláriu viac ako 70, ročne 26 000!¹³

Orgán WHO „Globálny program pre maláriu“ je práve tým zodpovedným za vyhodnotenie, monitorovanie, prípravu stratégií, politik a programov v boji za záchranu ľudských životov pred maláriou. Odhaduje, že každý rok v oblastiach najviac postihnutých maláriou otehotnie asi 50 miliónov žien. Asi 10 000 takýchto žien z celkového počtu a 200 000 ich detí zomiera na následky nákazy maláriou počas obdobia tehotenstva.¹⁴

Tuberkulóza¹⁵

Milión ľudí vo východnej Ázii a v Tichomorí každoročne ochore na tuberkulózu, avšak nelieči sa a rozširuje toto ochorenie ďalej. V roku 2005 bolo zaznamenaných najviac nových ochorení v Juhovýchodnej Ázii. V Subsaharskej Afrike na 100 00 obyvateľov pripadá 350 zistených nákaz tuberkulózou. Odhaduje sa, že asi

¹¹ Zdravotnícky informačný server: Malária, <http://www.medicus.sk/choroby/302.htm> (10.5.2007)

¹² WHO: Malaria, <http://www.medicus.sk/choroby/302.htm>, (10.5.2007)

¹³ Rovnaký zdroj ako pozn. 11

¹⁴ WHO: Global Malaria Programme, <http://www.who.int/malaria/pregnantwomenandinfants.html> (22.6.2007)

¹⁵ Informácie v tomto odstavci čerpajú z oficiálnych internetových stránok Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO: Tuberculosis, <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs104/en/>, 10.5.2007)

polovica z neregistrovaných prípadov ochorení na tuberkulózu je v západotichomorskom regióne. Bez začatia liečby každá osoba nakazená tuberkulózou nakazí priemerne ďalších desať až pätnásť ľudí.

Každú minútu tuberkulóza zabíja štyri osoby na svete. V Ázii zapríčiní viac úmrtí ako všetky ostatné infekčné ochorenia, vrátane AIDS, dokopy. V roku 2005 spôsobila tuberkulóza smrť 1,6 milióna ľudí.

Boj proti tuberkulóze spomaľuje slabá informovanosť medzi ľuďmi, obmedzený prístup k zdravotníckym zariadeniam a nízka úroveň laboratórnych služieb.

Svetová zdravotnícka organizácia sa snaží zlepšiť systém zachytávania choroby a propagovať medzinárodne odporúčanú stratégiu na kontrolu tuberkulózy, ktorá vyzýva na včasné odhalenie tuberkulózy a nepretržitú kontrolu počas šesťmesačnej liečby. V roku 2006 odštartovala novú stratégiu v boji s tuberkulózou, tzv. „Stop TB Strategy.“ 22 miliónov ľudí sa v rámci tohto programu vyliečilo na tuberkulózu. Vďaka tomuto úspechu sa v úspešnej stratégii pokračuje a jej princípy sú implementované do šiesteho Miléniového rozvojového cieľa.¹⁶ Do roku 2005 predpokladala odhalenie 70 % nových prípadov tuberkulózy a vyliečenie 85 % z nich, do roku 2015 znížiť výskyt a úmrtnosť o polovicu a do roku 2050 vymazať tuberkulózu zo zoznamu civilizačných chorôb (dosiahnuť mieru 1 prípad nákazy na milión obyvateľov.)

2. Medzinárodné inštitúcie bojujúce proti chudobe a chorobám

Táto časť sa venuje charakteristike inštitúcií bojujúcich proti chudobe na jednej strane a chorobám na strane druhej. Ide o Organizáciu spojených národov a jej orgány, programy, či špecializované agentúry, ďalej o Medzinárodný menový fond, Skupinu Svetovej banky a skupinu G8.

2.1 Organizácia spojených národov

Organizácia spojených národov (ďalej OSN) je organizáciou takmer všetkých štátov na tejto planéte, ktoré sa zaviazali spolupracovať pri podpore cieľov vytýčených v jej Charte. Charta OSN bola podpísaná v záverečných dňoch druhej svetovej vojny

¹⁶ Miléniovým rozvojovým cieľom sa venuje samostatná podkapitola tejto práce.

predstaviteľmi 50 štátov, ktorí sa zišli na Konferencii Spojených národov o medzinárodnej organizácii v dňoch 25.4.-26.6.1945 v San Franciscu. Oficiálne však vznikla 24.10.1945, kedy Chartu podpísali okrem signatárskych krajín OSN aj Čína, Francúzsko, Sovietsky zväz, Spojené štáty americké a Veľká Británia.

Ustanovujúcim dokumentom OSN je už vyššie zmienená Charta OSN, ktorá ako taká stanovuje práva a povinnosti členských štátov, a zároveň ustanovuje orgány a zásady fungovania OSN. Obsahuje kapitoly o cieľoch, zásadách, orgánoch, mierovom riešení sporov, postupov v prípade ohrozenia mieru, o porušovaní mieru a agresii, medzinárodnej ekonomickej spolupráci a nesamosprávnych územiach.

Ciele OSN:¹⁷

- zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti
- rozvíjanie priateľských vzťahov medzi národmi založených na rešpektovaní zásad rovnoprávnosti a práva na sebaurčenie národov
- spolupráca pri riešení medzinárodných ekonomických, sociálnych, kultúrnych a humanitárnych otázkach a pri podporovaní ľudských práv a základných slobôd pre všetkých bez rozdielu rasy, pohlavia, náboženstva a jazyka
- koordinácia krokov, ktoré národy uskutočňujú v záujme dosiahnutia týchto spoločných cieľov

Zásady činnosti OSN:¹⁸

- všetky členské štáty sú suverénne a rovnoprávne
- sú zaviazané plniť svoje povinnosti vyplývajúce z Charty
- sú zaviazané riešiť svoje medzinárodné spory mierovými prostriedkami, bez ohrozovania medzinárodného mieru, bezpečnosti a spravodlivosti

¹⁷ Informační centrum OSN v Praze: O OSN, <http://www.osn.cz/system-osn/o-osn/> (10.5.2007)

¹⁸ Informační centrum OSN v Praze: O OSN, <http://www.osn.cz/system-osn/o-osn/> (10.5.2007)

- vystríhajú sa vyhrážania sa silou a používania sily proti iným členským štátom
- sú zaviazané poskytnúť OSN potrebnú pomoc pri akejkoľvek akcii, ku ktorej OSN na základe Charty pristúpi, a zároveň nebudú podporovať štáty, voči ktorým OSN prijala preventívne alebo donucovacia opatrenia

OSN je najvýznamnejšou inštitúciou na poli boja proti chudobe, pretože združuje 189 štátov a v rámci svojich cieľov je zakorenená pomoc krajín sebe navzájom. Boj proti chudobe trvá od začiatku druhej polovice 20. storočia, keď sa krajiny po prvý krát dohodli na vyčlenení 1 % z HDP na rozvojovú pomoc.¹⁹ V roku 2000 OSN odštartovala tzv. „Miléniový projekt“, ktorého sa zúčastňujú všetky členské krajiny OSN spolu so Švajčiarskom a Vatikánom. Na základe ôsmich cieľov a osemnástich zámerov OSN verí, že sa do roku 2015 podarí eliminovať chudobu. Bližšie sa tomuto projektu venuje podkapitola tretej časti práce.

2.2 Organizácie a programy OSN²⁰

Táto podkapitola sa venuje špecializovaným orgánom a programom OSN, t.j. Organizácii pre výživu a poľnohospodárstvo, Konferencii OSN o obchode a rozvoji, Rozvojovému programu OSN, Organizácii OSN pre výchovu, vedu a kultúru, Populačnému fondu OSN, Detskému fondu OSN a Svetovej zdravotníckej organizácii. Aj pomocou špecializovaných inštitúcií týchto sa snaží OSN naplniť ciele boja s chudobou. Podľa ich zamerania sa sústreďujú okrem pravidelných dlhodobých programov aj na dosiahnutie Miléniových rozvojových cieľov.

¹⁹ K prijatiu tohto návrhu došlo v roku 1964. V roku 1970 sa Valné zhromaždenie dohodlo na znížení na 0,7 % HDP. Toto platí dodnes, no aj napriek tomu prispieva väčšina bohatých krajín na rozvojovú pomoc podstatne nižším podielom. (Svet bez chudoby,

http://www.erko.sk/svetbezchudoby/index.php?clanek=mileniove_ciele, 25.6.2007)

²⁰ Informácie o jednotlivých agentúrach a programoch OSN pochádzajú z príslušných webových stránok. Ich výpočet sa nachádza v zozname literatúry.

2.2.1 Organizácia OSN pre výživu a poľnohospodárstvo

Organizácia OSN pre výživu a poľnohospodárstvo (Food and Agriculture Organization, FAO) bola založená 16.10.1945 na konferencii v kanadskom Quebecu. Táto organizácia sa snaží pomáhať a zmierňovať chudobu a hlad prostredníctvom podpory poľnohospodárstva, lepšej výživy a zaistovaní potravinovej bezpečnosti. Zvláštne programy pomáhajú krajinám pripravovať sa na potravinové krízy, pomáhajú v núdzových situáciách.

FAO v roku 2006 realizovala asi 1440 rôznych projektov súčasne a na tieto účely vynaložila 414 USD. Plánovaný rozpočet na roky 2006 – 2007 je 765,7 USD.²¹ Jeden z Miléniových rozvojových cieľov si dáva za úlohu dosiahnuť o polovicu nižší počet ľudí, ktorí trpia hladom a zabezpečiť im prístup k nezávadnej pitnej vode. Bez prístupu k pitnej vode a výžive je podľa generálneho riaditeľa Dr. Jacquesa Dioufa nemožné dosiahnuť naplnenie ostatných cieľov.²²

2.2.2 Konferencia OSN o obchode a rozvoji

Konferencia OSN o obchode a rozvoji (United Nations Conference on Trade and Development, UNCTAD) je v rámci systému OSN základným činiteľom pre jednotný a koordinovaný postup v oblasti podpory rozvoja a s tým súvisiacich otázok v oblasti obchodu, financií, technológií, investícií a udržateľného rozvoja.

UNCTAD bola ustanovená v roku 194 za účelom pomoci urýchliť hospodársky rozvoj najmä v rozvojových krajinách. Konala sa jedenásťkrát, naposledy v Sao Paolo v Brazílii v roku 2004. Ročný rozpočet UNCTAD sa pohybuje približne okolo 50 miliónov USD²³, vyčlenených z riadneho rozpočtu OSN.

Podľa správy Economic Development in Africa 2006²⁴ je nevyhnutné zabezpečiť každoročný 8% hospodársky rast afrických krajín, aby boli Miléniové ciele

²¹ FAO: FAO's Budget, http://www.fao.org/UNFAO/about/budget_en.html (1.5.2007)

²² Coping with water scarcity – interview s Dr. Jacquem Dioufom, FAO, <http://www.fao.org/newsroom/en/focus/2007/1000521/index.html> (22.3.2007)

²³ UNCTAD: The UNCTAD Secretariat, <http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=1931&lang=1> (1.5.2007)

²⁴ Economic Development in Africa Report 2006, k dispozícii na <http://www.unctad.org/Templates/WebFlyer.asp?intItemID=3937&lang=1>

naplnené do roku 2015.²⁵ UNCTAD preto navrhuje rozšírenie rozvojových stratégií pomocou novovytvoreného Fondu OSN, ktorý by presne zodpovedal reálnym potrebám afrických krajín a zastrešoval už existujúce multilaterálne finančné inštitúcie a zároveň aj nové fondy na podporu rozvoja Afriky.

2.2.3 Rozvojový program OSN

Rozvojový program OSN (United Nations Development Programme, UNDP) bol založený v roku 1965 a predstavuje najväčší zdroj grantov pre financovanie trvale udržateľného rozvoja. Jeho najdôležitejšia úloha však spočíva v koordinácii globálnych aj národných snažení dosiahnuť Miléniové rozvojové ciele.

UNDP spolupracuje s vládami, organizáciami a občianskymi zoskupeniami v 166 štátoch sveta. 90% zo základných prostriedkov plyní do 66 krajín, kde žije asi 90% najchudobnejšej populácie sveta. Finančné zdroje a rozpočet majú podobu prevažne dobrovoľných príspevkov. Rozpočet na obdobie rokov 2006/2007 čini približne 658 miliónov USD.²⁶

UNDP spravuje aj niekoľko ďalších pridružených programov; medzi ktoré patrí napríklad:

- program dobrovoľníkov OSN (UNV)
- rozvojový fond OSN pre ženy (UNIFEM)
- fond OSN pre kapitálový rozvoj (UNCDF)

2.2.4 Organizácia OSN pre výchovu, vedu a kultúru

Organizácia OSN pre výchovu, vedu a kultúru (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO). Bola založená 16.11.1946 s cieľom dosiahnuť, resp. budovať trvalý svetový mier pomocou vzdelávania, vedy, kultúry a medzilidskej komunikácie. Programy UNESCA sa zameriavajú najmä na podporu mieru a udržateľného ľudského rozvoja. Programom UNESCA v oblasti vzdelávania sa venuje jedna z kapitol v štvrtej časti práce.

²⁵ Thinking Multilaterally, UNCTAD,

<http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=3948&lang=1> (20.6.2007)

²⁶ UNDP: UNDP budget estimates for the biennium 2006-2007, <http://www.undp.org/excecbrd/pdf/dp05-31e.pdf>, str.1 (1.5.2007)

2.2.5 Populačný fond OSN

Populačný fond OSN (United Nations Population Fund, UNFPA). Tento fond predstavuje najväčší multilaterálny zdroj pomoci obyvateľstvu rozvojových krajín. Sústreďuje sa na programové oblasti obsahujúce starostlivosť o reprodukčné zdravie žien, zahrňujúce plánovanie rodiny a zdravý sexuálny život, čo je dôležité z hľadiska dosiahnutia počtu detí v rodine podľa predstáv a slobody pri rozhodovaní o svojich životoch na jednej strane a z hľadiska úsilia o dosiahnutie pomalšieho a vyrovnaniejšieho populačného rastu na strane druhej. Ďalej obsahuje populačné a rozvojové stratégie, podľa ktorých sa rozvojové krajiny môžu riadiť pri utváraní politiky, v ktorej populačné otázky hrajú dôležitú úlohu. Prostredníctvom asistencie pri zhromažďovaní informácií a podpory krokov v záujme udržateľného rozvoja pomoci by mali pomáhať pri vytváraní programov na zlepšenia životnej úrovne obyvateľstva. Zároveň podporuje rovnoprávnosť žien, medzinárodný konsenzus o populácii a udržateľnom rozvoji a skorú stabilizáciu svetovej populácie.

V snahe dosiahnuť Miléniové rozvojové ciele pomáha UNFPA národným vládam formulovať ich požiadavky a stratégie na podporu rozvoju a odstránenia chudoby. Zdôrazňuje pritom priame väzby medzi reprodukčným zdravím a rovnosťou pohlaví a udržateľným rozvojom.

2.2.6 Detský fond

Detský fond (United Nations Children's Fund, UNICEF) bol založený v roku 1945 s cieľom riešiť potreby detí v povojnovej Európe. V dnešnej dobe sa angažuje v programoch, ktoré sa zameriavajú najmä na zlepšenie životných podmienok detí na celom svete, nielen v rozvojových krajinách. Spolupracuje jak s ďalšími orgánmi OSN, tak s vládami a nevládnymi organizáciami a takto podporuje lokálne programy týkajúce sa základnej zdravotnej starostlivosti, potravinovej starostlivosti, vzdelania, dostupnosti nezávadnej vody, hygieny, vzájomného postavenia oboch pohlaví a rozvoja. Finančné príspevky sú výlučne dobrovoľnej (vládnej aj nevládnej) povahy.

2.2.7 Svetová zdravotnícka organizácia

Svetová zdravotnícka organizácia (World Health Organization, WHO) bola založená v roku 1948 s tým cieľom, aby všetky krajiny sveta dosiahli čo najvyššiu možnú úroveň zdravia. K jej základným funkciám patrí:

- celosvetové poradenstvo v otázkach zdravia a zdravotnej starostlivosti
- spolupráca s vládami v záujme zdokonalenia plánovania, realizácie a hodnotenia národných zdravotníckych programov
- rozvoj a šírenie zdravotníckych technológií, informácii a noriem v oblasti zdravotnej starostlivosti

Svetové zdravotnícke spoločenstvo je zložené z 192 krajín sveta. Činnosti WHO sú priamo spojené so šiestym Miléniovým rozvojovým cieľom, ktorý sa týka boja s HIV/AIDS a ďalšími chorobami.

2.3 Medzinárodný menový fond

Medzinárodný menový fond bol založený 45 krajinami vrátane bývalého Československa na medzinárodnej konferencii, ktorá sa konala v júli 1944 v Bretton-Woods, New Hampshire, USA. Oficiálna činnosť MMF sa datuje od 27. decembra 1945, keď 29 krajín podpísalo Články dohody. V dnešnej dobe má 184 členov.

Medzinárodný menový fond, na rozdiel od Svetovej banky, neposkytuje pôžičky na financovanie rôznych rozvojových projektov a investícií, ale len dočasné prostriedky na prekonanie problémov spojených s nerovnováhou platobnej bilancie. Tieto problémy sú často výsledkom rôznych deformácií v ekonomickom systéme či už štruktúrneho charakteru alebo chybnéj makroekonomickej politiky. Preto sa pomoc poskytuje vždy s cieľom odstrániť príčiny ťažkostí, aby daná krajina potrebovala finančnú pomoc zo strany MMF iba dočasne.

Činnosť MMF sleduje šesť základných cieľov²⁷:

- Podporovať medzinárodnú menovú spoluprácu pomocou stálych inštitúcií, ktoré poskytujú systém konzultácií a spolupráce pri medzinárodných monetárnych problémoch.
- Napomáhať expanzii a vyrovnanému rastu medzinárodného obchodu a prispieva k udržaniu vysokej miery zamestnanosti, reálneho príjmu a k rozvoju produktívnych zdrojov v členských krajinách, čo sú hlavné ciele hospodárskej politiky.

²⁷ Národná banka Slovenska: Medzinárodný menový fond,
<http://www.nbs.sk/MEDZINAR/MMF/INDEX.HTM> (10.5.2007)

- Podporovať menovú stabilitu a udržiavať riadne menové usporiadanie medzi členskými štátmi a zabráňovať konkurenčnej menovej depreciácii.
- Pomáhať pri ustanovovaní multilaterálneho systému platieb s ohľadom na bežné transakcie medzi členmi a pri odstraňovaní menových prekážok, ktoré obmedzujú svetový obchod.
- Dodávať istotu členským krajinám tým, že sa im umožní prístup k zdrojom fondu a poskytnú adekvátne záruky a možnosť opraviť nesprávne usporiadanie platobnej bilancie bez deštrukcie národnej alebo medzinárodnej prosperity.
- Znížiť a zmierniť stupeň nerovnováhy platobných bilancií členských štátov v závislosti na predchádzajúcich cieľoch.

Počas svojej činnosti od založenia v roku 1945 tieto základné ciele MMF nemenil. Svetová ekonomika sa však vyvíja rýchlym tempom a preto MMF prispôbil určité aktivity potrebám nového vývoja na globálnom trhu. Tieto aktivity sa týkajú:

- Monitoringu ekonomického menového vývoja a politiky a poskytovania poradenských služieb založených na päťdesiatročných skúsenostiach.
- Poskytovania finančnej pomoci a podpory reformných politík zameraných na riešenie základných problémov.
- Poskytovania technickej podpory a zaškolenia vládám a centrálnym bankám členských štátov.

V roku 2000 predstavil nový výkonný riaditeľ MMF svoju víziu o budúcnosti, ktorá predpokladá nasledovanie týchto krokov:

- Snažiť sa podporovať neinflačný rast ekonomík, z ktorého budú profitovať všetci ľudia na svete.
- Mať zodpovednosť za stabilitu medzinárodného finančného systému.

- Sústrediť sa na základné makroekonomické a finančné oblasti zodpovednosti, pracovať v súlade s ostatnými inštitúciami založenými na ochranu globálnych verejných statkov.
- Byť otvorenou inštitúciou, ktorá sa učí zo skúseností a dialógu, a ktorá sa nepretržite prispôbuje meniacim sa okolnostiam.

2.4 Skupina Svetovej banky

Cieľom tejto rozvojovej inštitúcie je zníženie chudoby prostredníctvom podpory udržateľného rastu v členských krajinách. Ide o dlhodobý proces, ktorý v sebe zahŕňa nielen vytváranie priaznivých zákonov, budovanie infraštruktúry, zlepšovanie postavenia žien, vzdelávania, ochranu životného prostredia, odstraňovanie korupcie atď. Svetová banka definovala svoju hlavnú úlohu ako poskytnutie nádeje na lepší život ľuďom z celého sveta..

„Každoročne poskytuje krajinám, ktoré sú jej klientmi, úvery a pôžičky v hodnote takmer 30 miliárd USD. Svojimi finančnými prostriedkami, vysoko kvalifikovanými odborníkmi a rozsiahlou vedomostnou základňou banka individuálne pomáha každej rozvojovej krajine na ceste k stabilnému, udržateľnému a rovnomernému rozvoju.“²⁸

Svetová banka nie je bankou v pravom slova zmysle, skôr špecializovanou agentúrou pre 184 členských krajín. Skupina Svetovej banky sa skladá z piatich vzájomne prepojených inštitúcií: Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj, Medzinárodná asociácia pre rozvoj, Medzinárodná finančná korporácia, Multilaterálna agentúra pre investičné záruky, Medzinárodné centrum pre riešenie investičných sporov. Z nich iba prvé dve sú považované za banku v pravom slove zmysle.

Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj

Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj (International Bank for Reconstruction and Development, IBRD) poskytuje úvery a pomoc na rozvoj stredne bohatých krajín a úveruschopných chudobnejších krajín. Hlasovacia sila sa odvíja od členských príspevkov, ktoré sa zakladajú na relatívnej ekonomickej sile jednotlivých krajín.

²⁸ Svetová banka: Znalosti a zdroje pre rozvoj, <http://www.svetovabanka.cz/dokumenty/wb.pdf>, str. 4 (10.5.2007)

Väčšinu finančných prostriedkov získava z predaja vlastných obligácií na medzinárodných kapitálových trhoch.

Medzinárodná asociácia pre rozvoj

Medzinárodná asociácia pre rozvoj (International Development Association, IDA) zohráva kľúčovú úlohu v boji za znižovanie chudoby. Prostriedky jej pomoci smerujú do najchudobnejších krajín sveta, formou bezúročných pôžičiek a ďalších služieb. Prevažná časť finančných prostriedkov pochádza z príspevkov bohatších členských štátov, medzi ktorými je aj niekoľko rozvojových krajín..

Medzinárodná finančná korporácia

Medzinárodná finančná korporácia (International Finance Corporation, IFC) tým, že financuje investície do súkromného sektoru a poskytuje jak technickú pomoc či konzultačné služby vládám a podnikom, podporuje rast rozvojového sveta. Poskytuje úvery a priame investície na podnikateľské projekty v rozvojových krajinách v spolupráci so súkromnými investormi.

Multilaterálna agentúra pre investičné záruky

Multilaterálna agentúra pre investičné záruky (Multilateral Investment Guarantee Agency, MIGA) prostredníctvom garancií podporuje zahraničné investície v rozvojových krajinách tak, že ručí za straty spôsobené neobchodnými rizikami. Takisto poskytuje technickú pomoc, ktorá je zameraná na šírenie informácií o investičných príležitostiach.

Medzinárodné centrum pre riešenie investičných sporov

Medzinárodné centrum pre riešenie investičných sporov (International Centre for Settlement of Investment Disputes, ICSID) pomáha urovnávať alebo rozhodovať spory medzi zahraničnými investormi a hostiteľským štátom.

2.4.1 Programy svetovej banky²⁹

Svetová banka podporuje širokú škálu programov, ktoré sú zamerané na pomoc krajinám rozvojového sveta. K tomuto cieľu využíva mnoho nástrojov ako napríklad diskontné pôžičky, rôzne služby poradenského či konzultačného charakteru. Základnými predpokladmi pre dosiahnutie svojich cieľov je efektívna stratégia a finančná podpora programov na zníženie chudoby.

Tieto programy sa zameriavajú najmä na podporu udržateľného sociálneho a ľudského rozvoja a posilňovanie ekonomického riadenia, pričom stále väčší dôraz sa kladie na zaistenie angažovanosti všetkých aktérov, efektívnu a transparentnú vládu a štátnu správu a budovanie inštitúcií.

Základné programy Svetovej banky sú tieto:

- investície do ľudského rozvoja
- ochrana životného prostredia
- podpora rastu súkromného sektoru
- podpora ekonomických reforiem
- boj proti korupcii
- pomoc krajinám, ktoré sú postihnuté konfliktami
- stimulácia investícií

Investície do ľudského rozvoja

Jednou z najväčších prekážok pre rozvoj a pre možnosť vymaniť sa z chudoby je obrovské percento negramotných ľudí v krajinách tretieho sveta. Medzi investície do ľudského rozvoja radíme predovšetkým základné sociálne služby ako je materinská starostlivosť, výživa, predškolské a základné vzdelávanie a programy, ktoré sú zamerané na ženy a chudobných obyvateľov poľnohospodárskych oblastí.

„Svetová banka, ktorá je celosvetovo najväčším investorom do sociálnej sféry, poskytla pôžičky v celkovej hodnote viac ako 40 miliárd USD na viac než 500 rozvojových projektov v 100 krajinách. Svetová banka rovnako pomáha vládám

²⁹ Informácie v tejto podkapitole čerpajú z publikácie Svetová banka: Znalosti a zdroje pre rozvoj, <http://www.svetovabanka.cz/dokumenty/wb.pdf> (10.5.2007)

klientskych krajín reštrukturalizovať systémy sociálneho zabezpečenia a penzijné systémy a vytvárať záchranné sociálne siete na ochranu ľudí najviac vystavených dôsledkom hospodárskej transformácie.³⁰

Ochrana životného prostredia

Rozvojové krajiny sú často vystavené ničeniu životného prostredia viac ako vyspelé priemyselné ekonomiky, pričom následky tohto znečistenia sú ďalekosiahlejšie. Problémy ako znečistenie vody a vzduchu, klimatické zmeny, znižovanie biodiverzity, rozširovanie púští a vyrubovanie lesov ohrozujú dokonca aj základné ľudské existenčné potreby, ako je dostatok pitnej vody, dostatok potravín, bezpečné prístrešie a zdravé životné prostredie. To znamená že banky skúmajú predkladané projekty z ich ekologického hľadiska a negatívneho dopadu na životné prostredie. Pri projektoch, kde by takéto negatívne následky mohli nastať sa prevádza analýza ekologických následkov a banka potom upravuje projekt do takej podoby, aby bolo takýmto škodám zabránené. Ochrana životného prostredia sa tak stala bežnou súčasťou všetkých činností, ktorými sa Svetová banka zaoberá.

Podpora rastu súkromného sektoru

Súkromný sektor je motorom dlhodobého rastu. Pre naštartovanie súkromného podnikania v rozvojových krajinách je ale nutné vytvorenie stabilného otvoreného a tržného prostredia, ktoré by umožňovalo prístup k pôžičkám spolu so spoľahlivým finančným systémom. Len takto je možné prilákať zahraničných investorov, ktorých investície rozvojové krajiny tak zúfalo potrebujú k tvorbe bohatstva, príjmov, nových pracovných miest, atd.

Svetová banka pomáha vládám z celého sveta takéto inštitucionálne podmienky zaistiť. Medzi tieto podmienky patrí:³¹

³⁰ Svetová banka: Znalosti a zdroje pre rozvoj, <http://www.svetovabanka.cz/dokumenty/wb.pdf>, str. 7 (10.5.2007)

³¹ Svetová banka: Znalosti a zdroje pre rozvoj, <http://www.svetovabanka.cz/dokumenty/wb.pdf>, str. 8 (10.5.2007)

- Schválenie základných zákonov, pravidiel a vytvorenie miestnych inštitúcií tak, aby sa súkromní investori mohli spoľahnúť na vynútiteľnosť zmluvných záväzkov.
- Výstavba fyzickej infraštruktúry a vytvorenie nevyhnutnej technickej, technologickej a informačnej základne, ktorá by pomohla týmto krajinám obstáť na globálnom trhu.
- Rozvoj miestneho kapitálového trhu a bankového systému.

Podpora ekonomických reforiem

Svetová banka sa snaží pomáhať klientskym krajinám v procese zdokonaľovania ich hospodárskej a sociálnej politiky s cieľom zvýšiť jej efektívnosť a transparentnosť, stabilitu a umožniť rovnomerný ekonomický rast, pretože deformácia ekonomického prostredia má za následok ďalšie zvyšovanie chudoby. Svetová banka teda poskytuje finančné, poradenské a technické služby na pomoc reformného úsilia o zníženie rozpočtových schodkov, obmedzenie inflácie, liberalizáciu trhu a investícií, privatizáciu štátnych podnikov, vybudovanie spoľahlivého finančného systému, posilnenie súdneho systému a na zaručenie vlastníckych práv.

Tieto reformy potom pomáhajú prilákať zahraničný súkromný kapitál a vytvárať domáce úspory a investície. Na druhej strane však reformy môžu mať za následok zvýšenie nezamestnanosti v dôsledku zatvárania neproduktívnych podnikov a zvyšovanie cien pri ukončení neefektívnych vládnych dotácií. Z krátkodobého hľadiska teda tieto reformné opatrenia môžu negatívne ovplyvniť život už aj tak dosť chudobných ľudí. Z tohto dôvodu Svetová banka do svojej podpory reforiem často zahŕňa aj financovanie sociálnych záchranných sietí na ochranu chudobných a zraniteľných skupín populácie.

Boj proti korupcii

Korupcia ako taká má ničujúci dopad na ekonomickú aj sociálnu oblasť. Podkopáva dôveru vo vládu a štátne inštitúcie na jednej strane, na strane druhej znižuje efektívnosť verejnej vládnej politiky. Rovnako má negatívny vplyv na výšku prichádzajúcich zahraničných investícií. Ohrozuje politickú aj verejnú podporu poskytovania pomoci zo strany dárcovských krajín.

Svetová banka výrazne pomáha krajinám v boji proti korupcii, no dôležitejšiu úlohu v tomto boji zohrávajú domáce vlády a občania. Preto bolo vypracovaných niekoľko prieskumov týkajúcich sa stanovenia miery korupcie a jej charakteru. Najširší je ale dosah úsilia Svetovej banky o pomoc a vytváranie a uplatňovanie stratégií a inštitucionálnych reforiem, ktoré majú viesť k minimalizácii príležitosti pre výskyt korupcie. Tieto reformy sa týkajú napríklad zlepšenia finančnej regulácie, dohľadu a spôsobu odhaľovania korupcie, zvýšenia transparentnosti rozhodovania vo verejnom sektore a zvýšenie zodpovednosti súkromného sektoru pomocou potvrdenia práv akcionárov a veriteľov.

Pomoc krajinám, ktoré sú postihnuté konfliktami

Medzi najzávažnejšie prekážky rozvoja bezpochyby patria konflikty a násilie, ktoré sa stali v najchudobnejších krajinách každodennou súčasťou miliónov ľudí. Svetová banka má za úlohu pomáhať pri prechode krajiny zo závislosti na pomoci k udržateľnému ekonomickému rastu, skvalitňovať koordináciu obnovy v období po skončení konfliktu a poskytovať pomoc ktorá má k tejto obnove prispieť. Pomoc sa zameriava nielen na obnovu infraštruktúry, ale aj na zaistenie programov na podporu ekonomických zmien, riešenie sociálnych potrieb a budovanie inštitucionálnej kapacity krajiny.

Stimulácia investícií

Prostriedky poskytované Svetovou bankou často pokrývajú menej než polovicu celkových investičných nákladov na projekty. Zvyšok si musia zaistiť členské krajiny samy alebo pomocou spolufinancovania. Týmto spôsobom sa zdroje, ktoré Svetová banka získava od držiteľov dlhopisov a akcionárov, násobí z hľadiska objemu aj účinnosti. Dohody o spolufinancovaní s ďalšími darcami bývajú veľmi efektívne, nielen pre získanie dodatočných zdrojov, ale aj pre lepšiu koordináciu medzi rôznymi rozvojovými inštitúciami.

2.5 Skupina G8

Skupinu G8 (resp. skupinu G7 + Rusko) tvorí sedem najvyspelejších krajín sveta³² spolu s Ruskom. Obrovskou výhodou tohto neformálneho fóra je skutočnosť, že nie je vytvorené zmluvne a neobsahuje žiaden byrokratický aparát. Zástupcovia jednotlivých krajín sa stretávajú na každoročných summitoch, na začiatku z čisto obchodných dôvodov. So stále intenzívnejšou globalizáciou a studenou vojnou sa však do popredia dostávali aj politické otázky, summity tak nabrali nový smer a z G7 sa postupne stala jedna z najvplyvnejších inštitúcií. Najpálčivejším problémom je dnes pomoc najchudobnejším krajinám sveta. Krajiny G8 svoj vplyv a ochotu počúvať verejnosť dokázali počas kampane nevládných organizácií Jubilee v roku 2000 svojou kladnou odpoveďou za iniciatívu týkajúcu sa odpustenia dlhov najchudobnejším krajinám.³³ V roku 2005 na summite ministrov životného prostredia G8 v Londýne sa dohodli na odpustení dlhov 18 z najchudobnejších afrických krajín. Summit bol sprevádzaný demonštráciami na margo toho, že rôzne neziskové organizácie obviňovali najvyspelejšie krajiny sveta z toho, že nevenujú dostatočnú pozornosť klimatickým zmenám, ekologickým otázkam, chudobe a chorobám zabíjajúcich milióny ľudí v rozvojovom svete. Krajinám, ktoré na obchodné podmienky G8 pristúpili, boli dlhy odpustené (je však veľmi nepravdepodobné, že by v budúcnosti došlo k splateniu dlhov). Sám Tony Blair však tento summit považoval za veľký úspech v rámci boja za rozvoj Afriky a jej zapojenie do svetového hospodárstva. Tiež hovoril o zvýšení príspevkov na rozvojovú pomoc o 50 miliárd dolárov do roku 2010, z čoho má byť polovica pre Afriku.³⁴ Viac o odpustení dlhov a najnovších krokoch G8 sa nachádza v ďalšej časti práce.

3. Príčiny a možnosti riešenia otázky chudoby vo svete

Nasledujúca časť popisuje príčiny a návrhy riešenia tohto stavu vo svete. Prvá kapitola bude pojednávať o Konferencii OSN o najmenej vyspelých krajinách, druhá o Miléniovom projekte, tretia o odpustení dlhov zo strany skupiny G8, štvrtá o novej

³² Nemecko, Veľká Británia, Taliansko, USA, Japonsko, Kanada a Francúzsko

³³ Nedošlo však k úplnému odpusteniu dlhov. Odpustenie vo výške 15 miliárd USD sa týkalo 18 krajín, ktoré splnili podmienky dané G8.

³⁴ BBC: Blair: Summit G8 bol obrovským úspechom,

http://www.bbc.co.uk/slovak/news/story/2005/07/050708_summit_g8_blair.shtml (8.7.2005)

stratégii MMF a SB, piata o Globálnej výzve na akcie proti chudobe a záverečná o kľúčových problémoch, ktorých vyriešenie by malo viesť k odštartovaniu úspešného procesu odstraňovania chudoby.

3.1 Konferencia OSN o najmenej vyspelých krajinách

Od 14. do 20. mája 2001 sa v Bruseli konala Konferencia OSN o najmenej vyspelých krajinách. Pozornosť bola venovaná otázke chudoby, zaostalosti a nestability v najmenej vyspelých krajinách sveta. Hostiteľskou organizáciou sa stala Európska únia. Cieľom Konferencie bolo dosiahnutie konkrétnych výsledkov, t.j. malo byť rozhodnuté o určitých krokoch, ako ukončiť doterajšie odsúvanie najmenej vyspelých krajín na okraj svetového spoločenstva a ako im pomôcť sa z tejto žalostivej situácií vymaniť. Žiadne konkrétne opatrenia však nepriniesla. Účastníci sa zaviazali v rámci Akčného programu v rozmedzí rokov 2001 – 2010 naplniť sedem nasledujúcich záväzkov:³⁵

- *Podpora politik zameraných na človeka.*
- *Podpora dobrého riadenia (“good governance”).*
- *Budovanie ľudských kapacít (populačné politiky, zdravie, vzdelávanie).*
- *Posilnenie výrobných kapacít (hospodárska infraštruktúra, poľnohospodárstvo, potravinová dostupnosť, výroba a spracovanie, ťažba, zlepšenie dodávateľských podmienok pre export).*
- *Zabezpečiť pre NRK prínos z globalizácie (zlepšenie prístupu na trh, účasť v multilaterálnom obchodnom systéme).*
- *Zníženie zraniteľnosti a ochrana životného prostredia.*
- *Mobilizácia finančných zdrojov.*

³⁵ Úrad vlády Slovenskej republiky: Informácia o priebehu a výsledkoch 3. konferencie OSN o najmenej rozvinutých krajinách (UNLDC III), [http://www.rokovania.gov.sk/appl/material.nsf/0/FA17EA46D33876F6C1256A7700488F8B/\\$FILE/Zdroj.html](http://www.rokovania.gov.sk/appl/material.nsf/0/FA17EA46D33876F6C1256A7700488F8B/$FILE/Zdroj.html) (1.5.2007)

3.2 Miléniový projekt³⁶

Miléniový projekt je nezávislý orgán zriadený v rámci OSN za účelom naplnenia tzv. "Miléniových rozvojových cieľov". Ide o súbor cieľov, ktoré boli dohodnuté v rámci medzinárodnej spolupráce na Miléniovom summite v New Yorku v roku 2000 a týkajú sa eliminácie chudoby, hladu, chorôb, negramotnosti, poškodzovania životného prostredia a diskriminácie žien. Naplnenie všetkých týchto cieľov by sa malo zrealizovať do roku 2015. Rok 2007 je rokom prelomovým, pretože sa svet nachádza na polceste k vytýčeným cieľom. Je však zrejmé, že ambiciózne ciele 191 členských štátov, ktoré prijali na summite Miléniovú deklaráciu sa to stanoveného dátumu v plnom rozsahu nenaplnia.³⁷ Miléniový projekt je však iniciatíva špecifická tým, že ju odsúhlasili všetky členské krajiny OSN spolu so Švajčiarskom a Vatikánom, a navyše sa boli schopní dohodnúť na časovom harmonograme napĺňania cieľov. To, ako svet za sedem rokov od prijatia Miléniovej deklarácie pokročil, ukázu výsledky vyplývajúce zo *Správy o napĺňaní miléniových rozvojových cieľov*³⁸ z roku 2006 popísané v tejto podkapitole. Aj napriek množstvu kritických ohlasov sa tento projekt stal základným rámcom pre väčšinu ostatných projektov s konkrétnejším zameraním³⁹, ktoré dosiahnutie vlastných cieľov zosúladiť s cieľmi Miléniového projektu. Pribežný stav procesu napĺňania Miléniových cieľov v prílohe č.2.

Miléniový projekt predpokladá naplnenie ôsmich cieľov⁴⁰:

- *Odstrániť extrémnu chudobu a hlad*
- *Dosiahnuť základné vzdelanie pre všetkých*
- *Presadzovať rovnosť pohlaví a posilniť úlohu žien v spoločnosti.*
- *Znížiť detskú úmrtnosť*

³⁶ Zdrojom pre informácie a číselné údaje v tejto podkapitole je The Millenium Development Goals Report 2007, ak nie je uvedené inak.

³⁷ Platforma mimovládnych rozvojových organizácií: Miléniové rozvojové ciele, <http://www.mvro.sk/mileniove-ciele-rozvojove-projekty.html> (10.5.2007)

³⁸ Angl. The Millenium Development Goals Report 2006

³⁹ Napr. projekt UNESCO nazvaný „Vzdelanie pre všetkých“ (Education Far All)

⁴⁰ Presné znenie týchto cieľov v slovenskom jazyku je získané zo zdroja Svet bez chudoby: Miléniové ciele – podrobnejšie, http://www.erko.sk/svetbezchudoby/index.php?clanek=mileniove_ciele2 (20.6.2007)

- *Zlepšiť zdravie matiek*
- *Bojovať s HIV/AIDS, maláriou a ďalšími chorobami*
- *Zaistiť udržateľný stav životného prostredia*
- *Budovať svetové partnerstvo pre rozvoj*

3.2.1 Odstrániť extrémnu chudobu a hlad

Naplnenie podstaty tohto cieľa znamená dosiahnuť zníženie počtu obyvateľov, ktorých príjem je nižší než 1 USD na deň o polovicu a zároveň snahu o rovnaký podiel znížiť aj počet obyvateľov našej planéty, ktorí trpia hladom. Priebežné dosiahnuté úspechy ukazuje nasledujúce obrázky. Krajinou, kde najviac ľudí trpí hladom je India. V regióne Subsaharská Afrika však dochádza k stále narastajúcemu počtu hladujúcich ľudí.⁴¹ V rozmedzí rokov 1990 a 2002 sa podarilo zredukovať počet ľudí žijúcich v *extrémnej chudobe*⁴² o z 28 % na 19 %. Stále to však znamená, že takmer jedna pätina obyvateľstva našej planéty, t.j. vyše 1 miliarda ľudí žije s príjmom menším než je 1 dolár na deň⁴³. Najväčšie úspechy v boji s extrémnou chudobou dosiahol ázijský región. Latinská Amerika a Karibik naopak takýto úspech zatiaľ nedosiahli a proces odstraňovania extrémnej chudoby je značne pomalší. Západná Ázia a Severná Afrika aj v roku 2002 zostali na rovnakej úrovni ako v roku 1990. Nárast chudoby zaznamenali krajiny Strednej a východnej Európy pri prechode na kapitalizmus. Pokles počtu ľudí žijúcich v extrémnej chudobe o 140 miliónov zaznamenala Subsaharská Afrika. Jediný región, ktorému sa podarilo naplniť prvý zámer je Východná Ázia.

Na svete však každým dňom pribúda viac a viac ľudí, ktorý trpia chronickým hladom, a to aj napriek tomu, že regióny, ktoré boli v devädesiatych rokoch najviac postihnuté, zaznamenali zlepšenie. Podľa odhadov OSN bolo v roku 2003 na svete 824 miliónov ľudí trpiacich chronickým hladom.⁴⁴ Najpostihnutejšími regiónmi je

⁴¹ Svet bez chudoby, <http://www.erko.sk/svetbezchudoby/index.php?clanek=1> (20.5.2007)

⁴² Svetová banka definuje extrémnu chudobu príjmom nižším než je 1 USD na deň. (zdroj NetAid: Global Poverty, http://www.netaid.org/global_poverty/global-poverty/ 20.5.2007)

⁴³ Publikácia CIA „The World Factbook“ uvádza počet obyvateľov Zeme v roku 2007 6,6 miliardy. (CIA: The World Factbook 2006, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/print/xx.html> 20.5.2007)

⁴⁴ OSN: The Millenium Development Goals Report 2006, NetAid: Global Poverty, http://www.netaid.org/global_poverty/global-poverty/, str. 5 (20.5.2007)

Subsaharská Afrika, Južná a Východná Ázia. V tomto roku ani jeden z rozvojových regiónov nedosiahol stanovený cieľ týkajúci sa boja s chronickým hladom.

3.2.2 Dosiahnuť základné vzdelanie pre všetkých

Druhý miléniový cieľ sa snaží zabezpečiť úplné základné vzdelanie pre všetky deti bez rozdielu pohlavia, a to do roku 2015. 97 %⁴⁵ z detí na celom svete, ktoré nemajú prístup k vzdelaniu, žije práve v rozvojových krajinách a viac než polovicu pritom tvoria dievčatá.⁴⁶ Odhaduje sa, že až 24 % mladých Afričanov je negramotných.⁴⁷ Vzdelanie je pritom považované za kľúčový faktor v boji s chudobou. Najmenšie úspechy dosiahol región Subsaharskej Afriky. V krajinách Džibuti, Etiópia, Eritrea, Mali a Niger navštevuje základné školy menej než polovica detí. Najúspešnejšou oblasťou sa v meranom období stala Južná Ázia, kde sa percento detí navštevujúce základné školy zvýšilo zo 72 % na 89 %⁴⁸. Ďalším úspechom a programom v oblasti vzdelávania sa venuje štvrtá časť práce. Faktom zostáva, že ani jednému z rozvojových regiónov sa doteraz nepodarilo naplniť tento cieľ.

3.2.3 Presadzovať rovnosť pohlaví a posilniť úlohu žien v spoločnosti.

Do roku 2005 sa OSN zaviazalo bojovať proti nerovnosti chlapcov a dievčat na úrovni základného a sekundárneho vzdelania. Dosiahnuť úplnú rovnosť na všetkých úrovniach vzdelávania by sa malo podariť do už spomínaného roku 2015. Vo všetkých skúmaných rozvojových regiónoch sa podarilo dosiahnuť určité úspechy. Štyrom regiónom (Severná Afrika, Juhovýchodná Ázia, štáty SNŠ) sa prvý zámer, teda dosiahnutie základného a sekundárneho vzdelania z pohľadu rovnosti medzi chlapcami a dievčatami podarilo dosiahnuť.⁴⁹ Piatim rozvojovým regiónom sa podarilo dosiahnuť rovnosť medzi pohlaviami v oblasti gramotnosti. Aj napriek legislatívne prijatým opatreniam, ako sú napríklad kvóty na zastúpenie žien v parlamente, stále ženy nedostávajú rovnaké pracovné príležitosti ako muži.

⁴⁵ Svet bez chudoby, <http://www.erko.sk/svetbezchudoby/index.php?clanek=2> (20.5.2006)

⁴⁶ Rovnaký zdroj ako pozn. 29

⁴⁷ Rovnaký zdroj ako pozn. 29

⁴⁸ OSN: The Millenium Development Goals Report 2006, NetAid: Global Poverty, http://www.netaid.org/global_poverty/global-poverty/, str. 6 (20.5.2007)

⁴⁹ Investing in Development: A Practical Plan to Achieve the Millennium Development Goals, <http://www.unmillenniumproject.org/documents/overviewEng1-23LowRes.pdf>, str. 3 (20.6.2007)

3.2.4 Znížiť detskú úmrtnosť

Tento cieľ sa týka znižovania miery úmrtnosti detí do veku piatich rokov o dve tretiny ich počtu. Dieťa narodené v západnej Európe má tridsať krát vyššiu šancu, že sa dožije piatich rokov, ako dieťa z najchudobnejších krajín Subsaharskej Afriky.⁵⁰ Pritom približne 50 % úmrtí je spôsobených zápalmi pľúc, hnačkových ochorení, malárie, kiahní a HIV/AIDS.

Polovica všetkých úmrtí pred piatym rokom života sa vyskytuje v krajinách Subsaharskej Afriky. Naopak v regiónoch ako je Latinská Amerika a Karibik, Juhovýchodná a Východná Ázia či štáty Severnej Afriky dosahujú každoročne pokles o 3 %.⁵¹ Štatistiky v Správe o napĺňaní miléniových rozvojových cieľov sa šance na prežitie dieťaťa zvyšujú dvakrát, ak sa jeho matke dostalo stredoškolské vzdelanie.⁵² Aj napriek tomu, že rastie počet detí, ktoré sú očkované proti osýpkam, každoročne na toto ochorenie umiera približne pol milióna detí.⁵³ Subsaharskej Afrike sa podarilo znížiť úmrtnosť na osýpky v porovnaní s rokom 2002 o 60 %.⁵⁴ Rozdiely v úmrtnosti na osýpky sa zvyšujú s rozdielmi v príjmoch u jednotlivých skupín obyvateľstva.

3.2.5 Zlepšiť zdravie matiek

Podobne ako u predchádzajúceho cieľa, aj tu je nutné znížiť mieru úmrtnosti žien o 75 % do roku 2015. V štátoch Subsaharskej Afriky, Južnej a Strednej Ázii dochádza k 95 % (z celkového počtu cca 500 000)⁵⁵ úmrtí matiek počas tehotenstva alebo pôrodu. *„Ženy v afrických krajinách s vysokou pôrodnosťou majú pravdepodobnosť 1:16, že zomrú počas tehotenstva alebo pri pôrode. Pre porovnanie, v Európe je pravdepodobnosť takéhoto úmrtia 1: 2000 a v Severnej Amerike je riziko*

⁵⁰ Svet bez chudoby, <http://www.erko.sk/svetbezchudoby/index.php?clanek=4> (20.5.2007)

⁵¹ OSN: The Millenium Development Goals Report 2006, NetAid: Global Poverty, http://www.netaid.org/global_poverty/global-poverty/, str. 10(20.5.2007)

⁵² Rovnaký zdroj ako pozn. 35

⁵³ OSN: The Millenium Development Goals Report 2006, NetAid: Global Poverty, http://www.netaid.org/global_poverty/global-poverty/, str. 11 (20.5.2007)

⁵⁴ Rovnaký zdroj ako pozn. 37

⁵⁵ Svet bez chudoby, <http://www.erko.sk/svetbezchudoby/index.php?clanek=5> (20.5.2007)

1:3500.⁵⁶ Kľúčovou úlohou pre naplnenie tohto cieľa je vybudovať systém zdravotníctva, ktorý bude vychovávať ženy v oblasti plánovaného rodičovstva, poskytne im prostriedky pre tieto účely a zároveň im poskytovať primeranú starostlivosť v období tehotenstva. Rozdiely v prístupe ku kvalifikovanému personálu a v samotnej úmrtnosti opäť závisia na tom, v akých príjmových skupinách sa rodiny nachádzajú a v akých oblastiach žijú. Ani v jednom regióne sa doteraz nepodarilo naplniť tento miléniový rozvojový cieľ.

3.2.6 Bojovať s HIV/AIDS, maláriou a ďalšími chorobami

Tento „boj“ znamená zastavenie a postupné odstraňovanie šírenia a výskytu týchto zákerných chorôb. Ako bolo uvedené v predošlej časti práce, na svete žije takmer 40 miliónov ľudí nakazených vírusom HIV.⁵⁷ Cca 54 % nakazených ľudí pochádza zo Subsaharského regiónu.⁵⁸ *„Najlacnejšia ročná liečba AIDS pomocou antiretrovirálnych generík stojí od 200 do 800 dolárov. V rozvojových krajinách má k týmto preparátom prístup asi len 5% z tých, ktorí ich potrebujú.“*⁵⁹ Narastá aj počet ochorení na tuberkulózu – tempom cca 1 % ročne.⁶⁰ Malária zabíja asi milión ľudí ročne.⁶¹ Aj v tomto prípade sa ani jednému z rozvojových regiónov nepodarilo do roku 2007 naplniť ciele súvisiace s bojom proti malárii, AIDS či tuberkulóze.

3.2.7 Zaisťiť udržateľný rozvoj vo vzťahu k životnému prostrediu

Siedmy miléniový rozvojový cieľ v sebe skrýva tri zámery, ktoré bezprostredne súvisia so životným prostredím a zároveň sú nevyhnutné pre úspešný boj s chudobou. Sú to nasledujúce⁶²:

⁵⁶ Rovnaký zdroj ako pozn. 39

⁵⁷ Vid' str. 10

⁵⁸ The OSN: The Millenium Development Goals Report 2006, NetAid: Global Poverty, http://www.netaid.org/global_poverty/global-poverty/, str. 13 (20.5.2007)

⁵⁹ Svet bez chudoby, <http://www.erko.sk/svetbezchudoby/index.php?clanek=6> (20.5.2007)

⁶⁰ The OSN: The Millenium Development Goals Report 2006, NetAid: Global Poverty, http://www.netaid.org/global_poverty/global-poverty/, str. 14 (20.5.2007)

⁶¹ Rovnaký zdroj ako pozn. 43

⁶² Slovenské znenie zo zdroja Svet bez chudoby, <http://www.erko.sk/svetbezchudoby/index.php?clanek=7> (20.5.2007)

- Integrovať princípy udržateľného rozvoja do politiky a programov jednotlivých štátov a zabrániť stratám prírodných zdrojov.
- Do roku 2015 znížiť na polovicu počet ľudí bez dlhodobého udržateľného prístupu k nezávadnej pitnej vode a základnej hygiene.
- Do roku 2020 dosiahnuť výrazný rast kvality života minimálne 100 miliónov obyvateľov prímestských štvrtí chudoby (slumov).

Prvý zámer zahŕňa širokú oblasť začínajúcu základnou ochranou životného prostredia, prirodzených lesov, ozónovej diery či rôznych rastlinných a živočíšnych druhov. Zároveň do pôsobnosti prvého zámeru patrí aj energetická politika. V mnohých prípadoch je takmer nemožné spojiť rozvoj priemyslu s rozumnou ekologickou politikou. Rozvojové krajiny napríklad nie sú súčasťou Kjótskeho protokolu, ktorý zaväzuje signatárov znížiť emisie oxidu uhličitého o 8 % do roku 2010. K rozvojovým krajinám, ktoré nie sú signatármi, patrí aj Čína, ktorá je po USA druhým najväčším znečisťovateľom životného prostredia.

Situácia v oblasti prístupu k nezávadnej pitnej vode sa rok od roka zlepšuje. Napriek tomu na svete existuje 1,1 miliardy ľudí, ktorý nemajú prístup k nezávadnej pitnej vode, v oblasti Oceánie či Subsaharskej Afriky tvoria takíto ľudia polovicu obyvateľstva.⁶³ Najproblémovjšie sú v tomto vidieckej oblasti. Od roku 1990 došlo k poklesu podielu obyvateľstva bez dlhodobého prístupu k pitnej vode zo 71 % na 80 %. Zabezpečenie prístupu obyvateľstva k základnej hygiene na druhej strane nespĺňa predpoklady pre naplnenie do roku 2015. Od roku 1990 došlo síce k nárastu z 35 % na 50 %, no aby bol cieľ dosiahnutý, v roku 2007 by prístup k základnej hygiene mal byť poskytnutý ďalším 300 miliónom ľudí.⁶⁴

⁶³ Svet bez chudoby, <http://www.erko.sk/svetbezchudoby/index.php?clanek=7> (20.5.2007)

⁶⁴ Prístup k základnej hygiene bol zaistený pre 1,2 miliardy ľudí, pričom predpoklad bol 1,5 miliardy ľudí. (OSN: The Millenium Development Goals Report 2006, NetAid: Global Poverty, http://www.netaid.org/global_poverty/global-poverty/, str. 18, 20.5.2007)

Rok 2007 je prelomový v tom, že po prvý krát v histórii bude v mestských oblastiach žiť väčšina ľudí rozvojových krajín⁶⁵. S migráciou do miest stúpa aj počet ľudí žijúcich v tzv. slumoch⁶⁶. Napríklad v Západnej Ázii alebo Subsaharskej Afrike je nárast miest spôsobený práve stále sa zväčšujúcimi slumovými oblasťami.⁶⁷ OSN varuje, že v roku 2030 sa počet obyvateľov týchto oblastí zvýši až dvojnásobne na 2 miliardy.⁶⁸

Za dosiahnutý úspech v rámci tohto cieľa sa dá považovať úroveň prístupu nezávadnej pitnej vody v mestských oblastiach. Vo vidieckych oblastiach tento cieľ zatiaľ dosiahnutý nebol a podľa správy OSN je jedine región Južnej Ázie na dobrej ceste ho naplniť. Najtragickejšia situácia je vo vidieckych oblastiach, kde prevláda kritický nedostatok základných hygienických potrieb pre obyvateľstvo.

3.2.8 Budovať svetové partnerstvo pre rozvoj

Ôsmy miléniový rozvojový cieľ je obsahovo najobsiahlejší. Jeho dosiahnutie predpokladá naplnenie siedmych zámerov:⁶⁹

- Ďalej rozvíjať otvorený obchodný a finančný systém založený na jasných pravidlách, predvídateľnosti a nediskriminačnom systéme (zahŕňa záväzky usilovať sa o dobrú správu vecí verejných, rozvoj a znižovanie chudoby a to na národnej i medzinárodnej úrovni).
- Riešiť špecifické potreby najmenej rozvinutých štátov. Zámer zahŕňa: prístup na trh pre vývoz z týchto krajín bez zaťaženia clom a dovoznými kvótami; odpustenie dlhov pre najviac

⁶⁵ OSN: The Millenium Development Goals Report 2006, NetAid: Global Poverty, http://www.netaid.org/global_poverty/global-poverty/, str. 20 (20.5.2007)

⁶⁶ Slumy sú najchudobnejšie prímestské štvrte, do ktorých migrujú ľudia z rozvojových oblastí. Vyznačujú sa nadmernou zaľudnenosťou, biednou úrovňou bývania, nedostatočným prístupom k vode a kanalizácii a neistými vlastníckymi právami. (Davis, M.: Kto tvorí urbanizovanú chudobu?, <http://82.208.32.80/art/18280.html>, 26.5.2007)

⁶⁷ Rovnaký zdroj ako pozn. 49

⁶⁸ Svet bez chudoby, <http://www.erko.sk/svetbezchudoby/index.php?clanek=7> (20.5.2007)

⁶⁹ Slovenské znenie zo zdroja Svet bez chudoby, <http://www.erko.sk/svetbezchudoby/index.php?clanek=8> (20.5.2007)

zadlžené krajiny (HIPC) a zrušenie oficiálneho bilaterálneho dlhu; štedrejšie poskytovanie oficiálnej rozvojovej pomoci krajinám, ktoré sa zaviazali k zníženiu chudoby atd.

- Riešiť špecifické potreby vnútrozemských štátov a malých ostrovných rozvojových štátov...
- Komplexne riešiť problém zadlženia rozvojových krajín prostredníctvom národných a medzinárodných opatrení s cieľom zaistiť dlhodobú udržateľnosť dlhov u zadlžených krajín.
- V spolupráci s rozvojovými krajinami vytvoriť a realizovať stratégie smerujúce k zaisteniu slušnej a produktívnej práce pre mladých ľudí.
- V spolupráci s farmaceutickými firmami poskytnúť prístup k dostupným základným liekom v rozvojových krajinách...
- V spolupráci so súkromným sektorom sprístupniť rozvojovým štátom výhody nových technológií predovšetkým v informačnej a komunikačnej oblasti.

Výdaje na rozvojovú pomoc každoročne narastajú a v roku 2005 dosiahli 106 miliárd USD. V roku 2000 sa priemerná zahraničná rozvojová pomoc pohybovala iba na úrovni 0,22% HDP vyspelých krajín.⁷⁰ Napríklad súkromné investície a otvorenie trhov, ako to požadovala Svetová banka a medzinárodná menový fond však často krát viedli ku krachu miestnych výrobcov, pretože boli zamerané veľmi krátkodobo. Viac priestoru k tomuto cieľom bude venované v podkapitole o kritike pomoci MMF a SB. Ani jeden zo zámerov zatiaľ nebol naplnený a podľa OSN nemá ani jeden z rozvojových regiónov k naplneniu blízko.

3.3 Odpustenie dlhov zo strany G8 a boj proti AIDS a malárii

„V roku 1970 najchudobnejšie krajiny sveta (zhruba 60 krajín, ktoré Svetová banka klasifikovala ako nízkopríjmové), dlhovali 25 miliárd USD. Do roku 2002 tento dlh vzrástol na 523 miliárd USD. V priebehu posledných tridsiatich rokov tieto krajiny

⁷⁰ Svet bez chudoby, <http://www.erko.sk/svetbezchudoby/index.php?clanek=8> (20.5.2007)

zaplatili 550 miliárd USD ako splátky istiny a úroky z pôžičiek z pôžičiek 540 miliárd USD a napriek tomu stále ešte sú zaťažené dlhom 523 miliárd USD.⁷¹

Na základe politického tlaku medzinárodných kampaní za odpustenie dlhov nazvaných „Milostivé leto 2000“ sa rozhodli šéfovia vlád krajín G7 v júli 1999 pre dodatočné úľavy pre 41 krajín, zaradených medzi HIPC (Highly Indebted Poor Countries – vysoko zadlžené chudobné krajiny).

Na začiatku februára 2005 sa na oficiálnej schôdzke v Londýne objavila myšlienka o odpustení dlhov vo výške 100 %. Skupina siedmich najvyspelejších priemyselných krajín (G 7) vyjadrila po prvý krát ochotu zrušiť úplne dlhy najchudobnejších krajín sveta voči medzinárodným organizáciám ako Medzinárodný menový fond, Svetová banka a Africká rozvojová banka. Po prvý raz si bohaté štáty sveta priznali, že ak znižovanie zadlženia rozvojových krajín pôjde doterajším tempom, chudobu sa odstrániť nikdy nepodarí. Na poslednom zasadaní ministrov financií skupiny siedmich najbohatších štátov (G7) britský zástupca Gordon Brown išiel ešte ďalej, keď vyhlásil, že čas vyprší v roku 2015. Ak dovedy bohatí nenájdu 100 miliárd dolárov na splatenie tohto zadlženia, všetko ďalšie úsilie bude márne. Najmä mnohé africké krajiny nemajú možnosť zabezpečiť vyšší hospodársky rast bez dodatočných zdrojov, splácanie zahraničného dlhu im totiž berie prostriedky na financovanie boja s AIDS, maláriou, negramotnosťou a pod. Každý rok rozvojové krajiny platili Západu deväťkrát viac v splátkach dlhov než dostávali vo forme pomoci.⁷²

V roku 2005 bolo rozhodnuté o odpustení dlhu vo výške 15 miliárd USD osemnástim najchudobnejším africkým krajinám. Na summite v Nemecku G8 oznámila, že zároveň poskytne ďalších 60 miliárd dolárov na boj s AIDS a maláriou⁷³, ktoré budú investované do vybudovania zdravotného a sociálneho systému. Vzhľadom na výšku dlhu je otázne, či toto odpustenie vybraným krajinám bude mať očakávaný efekt. Určité pozitíva odpustenia dlhov však existujú, napríklad Zambii to umožnilo rozšíriť svoj program bezplatnej starostlivosti. Takéto investície však prinesú úžitok len v krajinách, kde platia zákony a právo. V opačnom prípade môže dôjsť k zneužitiu takýchto

⁷¹ Platforma mimovládnych rozvojových organizácií: Odpúšťanie dlhov - články a linky ku problematike, <http://www.mvro.sk/vzdelavanie-odpustanie-dlhov.html> (20.5.2007)

⁷² Rovnaký zdroj ako pozn. 55

⁷³ Reuters: Afrika dostane od G8 miliardy, <http://www.sme.sk/c/3338619/Afrika-dostane-od-G8-miliardy.html> (9.6.2007)

prostriedkov skorumpovanými režimami a ani tento odvážny krok neodštartuje taký boj s chudobou, ktorý by viedol k víťazstvu.

3.4 Nová stratégia MMF a Svetovej banky⁷⁴

Táto nová stratégia by mohla výrazne prispieť k účinnosti nástrojov v boji proti chudobe. Pretože doterajšie hospodárske úspechy Programu štrukturálneho prispôsobenia (SAP) boli v najchudobnejších krajinách veľmi slabé a ich ako ekologická, tak aj sociálna cena bola vysoká, tieto dve medzinárodné inštitúcie museli nastoliť novú stratégiu. Dokonca ekonomické a sociálne dôsledky doporučení MMF boli po prvý krát oficiálne kritizované. Zhodnotenie doterajších programov podporuje presvedčenie, že politika kondicionality sklamala a že za malé úspechy môže v značnej miere chýbajúca národná identifikácia s tvrdými reformnými opatreniami a záplava nariadení, spojených so súčasnými SAP.

Táto stratégia sa týka nahradenia doterajších programov prispôsobovania ESAF. (Enhanced Structural Adjustment Facility – Rozšírené opatrenia štrukturálneho prispôsobenia). Program toho fondu bol premenovaný na PRFG (Poverty Reduction and Growth Facility – Opatrenia pre rast a redukciu chudoby⁷⁵). Naďalej tieto programy budú vyvíjané jak v rámci činnosti OSN, tak aj pomocou národných stratégií boja proti chudobe. Všetky ďalšie SAP majú v nasledujúcom období vychádzať z tzv. strategických návrhov na odstránenie chudoby (Poverty Reduction Strategy Papers, PRSP⁷⁶). Tento postup platí v prvom rade pre krajiny patriace medzi HIPC, ale dlhodobo má byť využitý vo všetkých krajinách, ktoré žiadajú o výhodné pôžičky IDA.

3.4.1 Predpokladané pozitíva novej stratégie

Predpokladá sa, že iniciatíva PRSP by mohla poskytnúť záujmovým skupinám a sociálnym hnutiam možnosť prezentovať ich zámery, požiadavky a návrhy. Takéto

⁷⁴ Informácie v tejto kapitole sú získané z oficiálnych internetových stránok Medzinárodného menového fondu a Svetovej banky, ktoré sú uvedené v zozname literatúry.

⁷⁵ The Poverty Reduction and Growth Facility, Medzinárodný menový fond, <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/prgf.htm> (10.6.2007)

⁷⁶ Poverty Reduction Strategy Papers - Status and Next Steps, Medzinárodný menový fond, <http://www.imf.org/external/np/pdr/prsp/status.htm> (27.6.2007)

diskusie by mohli predstavovať začiatok oveľa ďalekosiahlejších analýz príčin chudoby a jej prekonávania. Navyše poskytuje skupinám občianskej spoločnosti novú argumentačnú základňu voči takým vládam, ktoré doposiaľ na požiadavky väčšej transparentnosti a spoluúčasti pri rozhodovaní a plánovaní reagovali odmietavo.

Vlády vyspelých krajín sú touto stratégiou vyzývané k tomu, aby zaistili, že zodpovednosť za formulovanie národných strategických programov bude záležať skutočne na dotyčných rozvojových krajinách.

3.4.2 Kritika novej stratégie⁷⁷

Čas ukáže, či bude nová stratégia úspešná alebo brettonwoodske inštitúcie smerujú len k akémusi širšiemu katalógu opatrení, z ktorého si vlády môžu vybrať. Programy by mohli zostať rovnaké, čo sa týka ich makroekonomických nariadení boli by iba doplnené o ďalšie opatrenia sociálneho charakteru. Medzinárodný menový fond a Svetová banka by potom mohli získať bezprostredný vplyv na sociálny sektor a mohli by spoluurčovať sociálne rozpočty štátov, ktorých sa to týka. Zvyšovaniu výdajov na zdravotníctvo a vzdelávania by ale tieto krajiny nemohli vzdorovať. Takisto sa naskytajú otázky spravodlivého rozdeľovania a aj ekologických dôsledkov opatrení SAP.

3.5 Globálna výzva na akcie proti chudobe

Vyššie sto krajín z celého sveta sa združilo do tejto globálnej koalície. Členmi sú najrôznejšie inštitúcie – od vlád cez nevládne organizácie, cirkevné organizácie, jednotlivci až po rôzne skupiny ľudí, ktorí chcú pomôcť. Cieľom je snaha prispieť k napĺňaniu Miléniových rozvojových cieľov a vytvoriť vyšší tlak na politikov a ekonómov, aby odstránili nerovnoprávnosť. Koalícia GCAP (z angl. Global Call to Action against Poverty) ťaží zo sily jednoty. Miléniové rozvojové ciele tvoria jednotný rámec pre akékoľvek ďalšie programy. GCAP vznikla na podobnej báze jednoty a myšlienky, že spoločnými silami sa neefektívnosť boja proti chudobe podarí odstrániť.

Základom je kampaň nazvaná „Svet bez chudoby“. Cieľom kampane je posilniť povedomie o extrémnej chudobe vo svete, o jej príčinách i o možnostiach ako s ňou

⁷⁷ Mezinárodní finanční instituce, <http://www.rozvojovka.cz/odbortext.php?co=mo&id=7> (27.12.2007)

bojovať.⁷⁸ Symbolom sa stal v roku 2005 počas trvania kampane biely náramok s nápisom „*Nechceme Vaše peniaze. Chceme Vás.*“⁷⁹

3.6 Problémy, možnosti riešenia chudoby

Problémy obsiahnuté v tejto časti práce považujú za kľúčové nielen medzinárodné organizácie, ale aj samotní obyvatelia chudobných krajín, ako to vyplýva zo štúdie „Hlasy chudobných“.⁸⁰

3.6.1 Súkromné vlastníctvo

Skúsenosti z Číny či Brazílie demonštrujú to, že v procese naštartovania ekonomického rastu, súkromné podniky hrajú nezastupiteľnú úlohu, keďže práve oni sú najväčším zdrojom zamestnanosti a investícií. Pre súkromné podniky je potrebné vytvoriť zdravé konkurenčné prostredie. Konkurencia je najlepšou cestou k odstráneniu monopolov, korupcie a neefektívnosti pomoci.

3.6.2 Inštitucionálne zabezpečenie

Podľa samotných obyvateľov chudobných štátov dochádza k inštitucionálnej kríze. Ich skúseností potvrdzujú, že inštitúcie sa ukazujú byť neefektívne, neprístupné, nedôveryhodné, skorumpované, atd. Vyššie uvedená publikácia odhaľuje šesť hlavných zistení, ktoré sa týkajú vzťahu ľudí k inštitúciám.⁸¹

- Formálne inštitúcie sú neefektívne a umožňujú chudobným iba prežiť, a nie sa vymaniť z chudoby.
- Najviac postihnutí korupciou sú chudobní. Súdom a políciou sa skôr boja, než by u nich hľadali pomoc.
- Chudobní sa cítia bezmocní a ponížení. Stretnutie s predstaviteľmi im dáva pocit bezmocnosti a opomenutia.

⁷⁸ Svet bez chudoby, <http://www.erko.sk/svetbezchudoby/index.php?clanek=uvod> (20.5.2007)

⁷⁹ Rovnaký zdroj ako pozn. 60

⁸⁰ Narayan, D: Voices of the poor, World bank 2000, <http://www1.worldbank.org/prem/poverty/voices/overview.htm> (10.5.2007)

⁸¹ Rovnaký zdroj ako pozn.79

- Chudobní sú najzraniteľnejší v dobe, keď dochádza ku kolapsom štátnych zariadení.
- Pre chudobných je veľmi ťažké dostať sa k informáciám, ktoré sú potrebné pre prekonanie rôznych vládnych obmedzení, regulácií a prekážok.
- Často existuje spojenie medzi vládou a tzv. elitou.

O niečo lepšie hodnotia chudobní občianske inštitúcie. Efektívny rozvoj si ale vyžaduje vzájomnú komunikáciu a spoluprácu medzi rôznymi úrovňami vlád a sektorov. Na inštitúcie môžeme nahliadať z dvoch uhlov, a síce ako na súbor pravidiel alebo organizácií. V každom prípade funkčné a koordinované inštitucionálne prostredie pozitívne ovplyvňuje potenciálny ekonomický rast a teda aj znižovanie chudoby. Inštitúcie musia byť transparentné, s demokratickými a účastníckymi mechanizmami, podporené fungujúcim právnym systémom. Problémom je ale to, že v tých najchudobnejších krajinách vládnu nedemokratické vlády, ktoré potlačujú akékoľvek iniciatívy tohto charakteru.

3.6.3 Infraštruktúra

Bez nejakej nadsázky môžeme povedať, že v najchudobnejších krajinách pozorujeme absolútny nedostatok dopravnej infraštruktúry, nerozvinuté telekomunikačné a informačné cesty. Samotní chudobní považujú za najväčší problém nedostatok informácií a náročný prístup k nim. Navyše v nedemokratických režimoch sú často informácie pred obyvateľstvom utajované. Pri nedostatku informácií je ale takmer nemožné sa z chudoby vymaniť vlastnými silami. Aj preto sú tieto krajiny odkázané vo veľkej miere na zahraničnú pomoc.

3.6.4 Vzdelávanie

Špecifickému problému vzdelávania v rozvojových krajinách sa venuje samostatná, štvrtá časť práce.

3.7 Kritika

Spomedzi početného množstva inštitúcií bojujúcich s chudobu je možné dve považovať za najkritizovanejšie. Ide o Svetovú banku a Medzinárodný menový fond.

Ako bolo uvedené vyššie, MMF riešil zadlženosť krajín programom štrukturálneho zabezpečenia, s cieľom dosiahnuť liberalizáciu, otvorenosť trhov a orientáciu krajín na vývoz. Používal pri tom deregulačné opatrenia typu devalvácia meny, privatizácia, znižovanie verejných výdajov, atd. Len znižovanie verejných výdajov však prináša katastrofálne následky tým, že sa dotýka najchudobnejších vrstiev obyvateľstva. Na jednej strane trpia obyvatelia hladom, milióny z nich umierajú na civilizačné choroby, ich deti nechodia do škôl. Investície do vzdelávania a zdravotnej starostlivosti sú nevyhnutné. Znižovanie verejných výdajov však znamená práve omnoho menšie investície vlád do týchto sektorov za účelom podporiť vlastný vývoz alebo splácať medzinárodné dlhy.⁸² Podobne aj Svetová banka je častokrát kritizovaná za spoluprácu z diktátorskými režimami, pri ktorej vznikli tzv. nelegitímne dlhy.⁸³ V roku 1979 napríklad rozdelila plnú tretinu pôžičiek medzi pätnásť vlád radiacich sa medzi najrepresívnejšie režimy sveta.⁸⁴ Tak ako MMF, aj SB podmieňovala pôžičky vládam rozvojových krajín privatizáciou a liberalizáciou importu. Ukázalo sa však, že mnohí súkromní investori sa sústredili len na oblasti rýchleho zisku a teórie MMF a SB zlyhali a požadované otvorenie trhov viedlo nezriedka ku krachom miestnych výrobcov.⁸⁵ Veľká časť dlhov sa datuje do sedemdesiatych rokov minulého storočia do obdobia ropných šokov a studenej vojny (obidva bloky podporovali svoje spriatelnené krajiny úvermi). Politika MMF a SB teda svojou bezohľadnosťou ešte viac prispela k zväčšovanej chudoby. Následky nesú obyčajní ľudia a tí, ktorí za tento stav nesú zodpovednosť, nedokážu tento stav zmeniť. Opatrenia oboch inštitúcií a niektorých ďalších, ktoré prijali v snahe napomôcť dosiahnutiu miléniových rozvojových cieľov sa niekedy vymykajú logike zdravého rozumu. V štátoch, kde až tretina obyvateľstva je

⁸² Napríklad v Nigérii narástol zahraničný dlh za 20 rokov z 5 na 30 miliárd USD, pričom krajina bola schopná zaplatiť len 20 miliárd. Ročne musela splácať 3,6 miliardy USD a na boj proti chudobe tak z rozpočtu putovalo iba 100 miliónov USD. Nigéria pritom patrí k najchudobnejším krajinám sveta a 70 % jej obyvateľov žije s príjmom nižším než 1 USD na deň. Na splácanie dlhov bolo vynaložených desaťnásobne viac prostriedkov než bolo vynaložených na zdravotnícke účely. (Svet naruby: Čím sa vám finančníci nepochvália/ Argumenty odporcov Medzinárodného Menového Fondu a Svetovej Banky <http://svetnaruby.host.sk/mmfasb.php>, 20.5.2007)

⁸³ Dlhy poskytnuté predstaviteľom diktátorských režimov na udržanie sa pri moci

⁸⁴ Svet naruby: Čím sa vám finančníci nepochvália/ Argumenty odporcov Medzinárodného Menového Fondu a Svetovej Banky <http://svetnaruby.host.sk/mmfasb.php> (20.5.2007)

⁸⁵ Svet bez chudoby, <http://www.erko.sk/svetbezchudoby/index.php?clanek=8> (20.5.2007)

postihnutá vírusom HIV neexistujú financie na dovoz liekov z bohatého Severu. Lídri svetového farmaceutického priemyslu teda povolili vládám vyrábať kópie liekov na území vlastného štátu, no pozabudli na fakt, že neexistujú financie na to, aby boli vybudované laboratória s takým vybavením, aby výrobu liekov finančne zvládli.

V rámci napĺňania Miléniových rozvojových cieľov a odpustenia dlhov je aj požiadavok MMF na privatizáciu vodovodných sietí⁸⁶. Investori však nemajú záujem o podporu vybudovania takýchto sietí vo vidieckych oblastiach, a preto prehlbujú rozdiely medzi mestami a vidiekom.

No aid but trade⁸⁷

Už na Londýnskom summite G8 v roku 2005 prisľúbil Tony Blair zníženie poľnohospodárskych dotácií v rozvinutých krajinách. V tejto istej záležitosti sa nie je schopná uznieť ani ministerská konferencia Svetovej obchodnej organizácie už od Katarského kola, ktorého cieľom je práve zlepšenie situácie v najchudobnejších krajinách. Sám rozvojový svet požaduje spravodlivý obchod ako najefektívnejšiu formu pomoci. To, čo sa však verejnosti predstavuje ako spravodlivé obchodné podmienky pre rozvojové krajiny je často zavádzajúce a pre rozvojové krajiny dokonca škodlivé.

„Odbor pre medzinárodný rozvoj vo svojom nedávnom dokumente nazvanom "Partnerstvo s biznisom" tvrdí, že väčšina prijímateľov pomoci "je komerčne významná pre podnikateľský sektor a to nie iba ako exportné trhy, ale aj pre zaistovanie dodávok vstupov a surovín, pre zahraničné investície a spoločné podniky... S biznisom je možné spolupracovať pri identifikácii kľúčových politických a regulačných obmedzení pre podnikateľské prostredie v týchto krajinách". Pomoc podľa Odboru pre medzinárodný rozvoj sa "spravidla" využíva na to, aby "súkromný sektor mohol potom investovať s väčšiu dôverou". To vysvetľuje, prečo britské spoločnosti dostávajú desiatky miliónov libier na to, aby donútili chudobné krajiny k privatizácii vodných zdrojov.“⁸⁸

⁸⁶ Svet bez chudoby, <http://www.erko.sk/svetbezchudoby/index.php?clanek=7> (20.5.2007)

⁸⁷ Pojmom „No aid but trade“ sa už v roku 1968 označovala forma rozvojovej pomoci, ktorá bola už vtedy považovaná za najefektívnejšiu. Neskôr sa stala heslom rozvojových krajín v boji s chudobou. (The Development of Fair Trade In The Netherlands, <http://ca.geocities.com/fairtrade@rogers.com/fair645.html>, 20.6.2007)

⁸⁸ Curtis, M: Využívajú krajiny G8 spolu s korporáciami chudobu na svoju propagandu?, http://www.paradigma.sk/redakcny_system/clanok.php?id=176 (15.8.2005)

Odpustenie dlhov a otvorenie vlastných trhov je tvrdo vykúpené aj takýmito obchodnými podmienkami. Snaha ochrániť si vlastné trhy z pozície rozvinutých krajín je pochopiteľná. Najchudobnejšie krajiny však právo chrániť svoj vlastný trh pred dovozom nemajú. Prísľuby pomôcť spôsobom, ktorý by najviac uvítali práve rozvojové krajiny sa tak ale mívajú účinkom a namiesto pomoci spôsobujú ešte viac škôd. Práve vďaka takýmto propagandistickým formám pomoci sa nožnice chudoby medzi bohatým Severom a chudobným Juhom stále viac otvárajú.

Už v roku 1970 sa všetky rozvinuté krajiny s výnimkou USA zaviazali vyčleniť 0,7 % hrubého domáceho produktu na rozvojovú pomoc. Na začiatku nového milénia sa však podiel rozvojovej pomoci podieľa na HDP rozvojových krajín len 0,22 %.⁸⁹ Problémom v dnešnej dobe však nie je objem finančných prostriedkov poskytovaných v rámci rozvojovej pomoci. Skutočným problémom je spôsob prerozdelenia týchto prostriedkov tak, aby neslúžil záujmom zahraničnej politiky a čisto obchodným záujmom rozvinutých krajín.

Situácia v Darfúre

Momentálna situácia v sudánskom Darfúre je zo strany OSN považovaná za najväčšiu humanitárnu krízu na našej planéte. V skutočnosti však nejde ani tak o humanitárnu krízu, ako o krvavú občiansku vojnu a genocídu, ktorá pretrváva už štyri roky a viditeľne si nezaslужuje primeranú pozornosť zo strany svetových mocností, ktorá sa obmedzuje len na diskusie o povahe konfliktu. Poslednými počinmi bolo sprísnenie sankcií zo strany USA, kritizované samotným Sudánom a Čínou, ktorá má v Darfúre vlastné ekonomické záujmy. 17. júna 2007 bolo schválené vyslanie dodatočných jednotiek Africkej únie, ktoré majú za úlohu zabrániť násilnostiam. Súčasťou operácie bude aj NATO, no len z logistického hľadiska, t.j. poskytne leteckú dopravu jednotkám Africkej únie. Sudánsky prezident Umar al-Bašir rázne odmietol akúkoľvek pomoc v oblasti zo strany OSN, ktorá podľa jeho názoru koná pod vplyvom amerického imperializmu a sionizmu, „poškodila by sudánsku zvrchovanosť a pokúsila by sa v oblasti znovu nastoliť kolonializmus“.⁹⁰ Na začiatku tohto roku vydal zároveň

⁸⁹ Svet bez chudoby, <http://www.erko.sk/svetbezchudoby/index.php?clanek=8> (20.6.2007)

⁹⁰ TA3: S.ARÁBIA: Sudánsky prezident a šéf OSN budú rokovať o Dárfúre, http://www.ta3.com/sk/reportaze/30909_s-arabia-sudansky-prezident-a-sef-osn-budu-rokovat-o-darfure (27.3.2007)

Medzinárodný súdny dvor zatykač na sudánskeho ministra pre humanitárne záležitosti, v súvislosti v útokmi a určité etnické skupiny.

Vojna v Sudáne je však zaobalená do čarovného slovného spojenia „humanitárna kríza“, ktoré umožňuje prísun finančných a materiálnych príspevkov do regiónu. Tieto príspevky však slúžia práve na financovanie konfliktu a umožňujú rigidným inštitúciám za túto pomoc skrývať svoje neschopnosť, neochotu, alebo pokrytectvo. Tým, že do Darfúru mocnosti a medzinárodné organizácie posielajú namiesto vojakov dobrovoľníkov v rámci humanitárnych programov, prispievajú k zvyšovaniu bezpečnostných hrozieb, ktorým sú potom ony sami nútené čeliť.⁹¹ Obidve strany konfliktu – Chartúmska vláda aj rebeli zneužívajú humanitárnu pomoc ako nástroj pre vyjednávanie, zadržávajú humanitárnych pracovníkov ako rukojemníkov za účelom získania ďalšej pomoci, prepádajú zásielky pomoci a kradnú lieky či benzín. Takto sa humanitárna pomoc stala v darfúrskom konflikte kľúčovým prvkom. Na jednej strane ju nie je možné zastaviť, no na druhej strane napomáha zvyšovaniu napätia medzi bojujúcimi stranami a prispieva k narastajúcemu počtu obetí, ak keď navonok zastáva neutrálny postoj.

Príčiny tohto pomalého riešenia konfliktu je ťažké uhádnuť. Jednou z nich by mohla byť podobnosť s Irakom - zásoby ropy, nehostinné prostredie a arabské obyvateľstvo.⁹² Po dlhotrvajúcom a chaotickom pobyte vojsk svetových mocností, ktorý nepriniesol žiadne výsledky je nepravdepodobné, že by sa mocnosti presunuli do regiónu Darfúru.

⁹¹ Lischer, S: This is no humanitarian crisis - Darfur is a war,
<http://www.csmonitor.com/2005/0103/p09s02-coop.html> (3.1.2005)

⁹² SLOVO, <http://slovo.newtonit.sk/default.asp?cache=884472> (20.6.2007)

4. Vzdelávanie a rozvojová pomoc

Všeobecne môžeme tvrdiť, že čím má človek nižšie vzdelanie, tým ťažšie sa uplatňuje na trhu práce. Aj preto je otázka vzdelávania a vzdelanosti považovaná za jednu z kľúčových v oblasti boja proti chudobe. Problémom najchudobnejších krajín nie je nízka úroveň vzdelanosti, ale prístup k získavaniu vzdelania, nedostatočný záujem o vzdelávanie sa a nízka informovanosť o možnostiach vzdelávať sa. Zároveň je to aj dôsledkom kultúrnej a tradicionalnej odlišností v rôznych krajinách, čo dokazuje najmä alarmujúci počet negramotných žien a dievčat.

Príčiny, ktoré vedú k tomuto stavu sú rôzne. Napr. v Nigérii mnoho rodičov odmieta posielat' svoje deti, a najmä dievčatá do škôl, pretože to podľa nich plodí nedisciplinovanosť a v rodinách s obmedzenými finančnými zdrojmi sa do škôl posielajú iba chlapci, pretože dievčatá sú potrebné v domácnosti.⁹³

V tých najchudobnejších krajinách neexistuje priamy vzťah medzi výškou dosiahnutého vzdelania a životnou úrovňou. Vzdelanie má teda pre spoločnosť veľmi nízku ekonomickú hodnotu z toho dôvodu, že človek, ktorý chodí do školy, nemôže pracovať a teda ani zarábať peniaze. Práve nedostatok finančných prostriedkov zostáva asi najzávažnejším problémom, keďže ľudia, ktorí nemajú dostatok peňazí ani na jedlo, budú len ťažko investovať do vzdelávania, či už sa to týka platenia školného alebo nákupu najnutnejších učebných pomôcok. Školy nemajú peniaze na zaplatenie učiteľov a vlády zase nemajú záujem sa týmto vážnym problémom zaoberať v takej miere, ako by bolo potrebné, pretože ich deti často navštevujú súkromné školy. Neuvedomujú si, alebo si nechcú uvedomiť, že investície do ľudského kapitálu sú z dlhodobého hľadiska výnosné.

Je teda nutné vybudovať vzdelávací systém a zabezpečiť čo najväčšiemu počtu obyvateľov aspoň základné vzdelanie. Tento systém, aby bol úspešný, musí na tých vyšších úrovniach predovšetkým zohľadňovať potreby trhu práce, musí vychovávať kvalifikovaných pracovníkov v každej oblasti. Čo sa týka dievčat, vzdelávanie má pozitívny dopad predovšetkým v nefinančných oblastiach, ktoré zlepšujú blahobyt domácností. Ďalej sa znižuje pôrodnosť, kojenecká úmrtnosť, zlepšuje sa zdravotný stav

⁹³ Narayan, D: Voices of the poor, World bank 2000,

<http://www1.worldbank.org/prem/poverty/voices/overview.htm> (10.5.2007)

rodiny, zvyšuje sa aj sociálna súdržnosť, keďže deti sa učia aj práci s inými sociálnymi či etnickými skupinami.

Vzdelanie teda môžeme považovať za nutnú, i keď na druhej strane nie postačujúcu podmienku pre odštartovanie ekonomického rastu a zvyšovania životnej úrovne obyvateľov krajín tretieho sveta. Investície do ľudského kapitálu sú výnosné len v stabilnom prostredí s primeraným prístupom k sociálnym službám.

Táto kapitola pojednáva o programoch UNESCO, Svetovej banky a skupiny G8, ktoré sa angažujú v oblasti vzdelávania. Popisuje jednotlivé programy a analyzuje ich z hľadiska priebežne dosiahnutých výsledkov a z finančného hľadiska. Zároveň obsahuje kritiku základnej myšlienky zahraničnej pomoci tak, ako je v dnešnej dobe poskytovaná a predstavuje návrhy, ako súčasné problémy so vzdelávaním riešiť.

4.1 Aktivity medzinárodných organizácií v oblasti vzdelávania

Táto kapitola sa sústreďuje na charakteristiku a hodnotenie vzdelávacích programov Organizácie spojených národov, resp. UNESCO, Svetovej banky a skupiny G8. Porovnáva efektívnosť programov z hľadiska vydaných finančných prostriedkov a získaných štatistík o stave dosahovanie cieľov.

4.1.1 Aktivity UNESCO v oblasti vzdelávania⁹⁴

UNESCO ako špecializovaná organizácia spadajúca pod OSN pracuje so vzdelávaním ako hlavným prostriedkom pre vybudovanie trvalého svetového mieru a udržateľného ľudského rozvoja.

Základnou misiou UNESCO v oblasti vzdelávania je poskytovať medzinárodný dohľad nad vytváraním komunít a príležitostí pre získanie vzdelania a zároveň im poskytovať profesionálne poradenstvo a pomocou partnerských vzťahov posilňovať ich postavenie v národnom meradle, aby bolo kvalitné vzdelanie prístupné pre všetkých.

Priority v tejto oblasti sú určené cieľmi, ktoré boli prijaté OSN aj UNESCOm a obsahujú:

- Šesť cieľov, ktoré boli prijaté v senegalskom Dakare v rámci programu Vzdelanie pre všetkých, v rozmedzí rokov 2002 až 2025.

⁹⁴ Informácie a číselné údaje v tejto kapitole čerpajú z oficiálnych internetových stránok UNESCO pre oblasť vzdelávania: http://portal.unesco.org/education/en/ev.php-URL_ID=48712&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

- Ciele stanovené v Miléniovom projekte, najmä 2. a 3. cieľ
- Desaťročie gramotnosti 2003 – 2012
- Desaťročie vzdelávania pre udržateľný rozvoj 2005 – 2014
- EDUCAIDS (Globálna iniciatíva pre vzdelávanie a HIV/AIDS)

4.1.1.1 Dakarský program „Vzdelanie pre všetkých“

Na konci apríla roku 2000 sa v Dakare, na Svetovom fóre pre vzdelávanie jeho účastníci zaviazali naplniť ciele *Svetovej deklarácie* „Vzdelanie pre všetkých“, na ktorej sa dohodli už desať rokov predtým v Thajsku. Dakarský akčný plán⁹⁵ je založený na doteraz najobsiahlejšom vyhodnotení vzdelávania, aké bolo kedy uskutočnené – tzv. EFA vyhodnotenie (EFA – Education For All, ďalej len EFA). Tento rámec pozostáva zo šiestich regionálnych rámcov, pretože „srdce EFA leží na národnej úrovni.“⁹⁶ Úlohu koordinátora týchto programov na úrovni jednotlivých regiónov má UNESCO. To zároveň zabezpečuje dostatok disponibilných zdrojov, ktoré sú potrebné pre úspešné fungovanie programu, organizuje a koordinuje činnosť partnerov programu na všetkých úrovniach spolupráce, a koordinuje zároveň činnosť bilaterálnych a multilaterálnych nadácií s činnosťami nevládných organizácií a súkromného sektoru.

Dosiahnutie stanovených cieľov by sa malo uskutočniť do roku 2015. Zvláštnu pozornosť si zasluhujú najmä oblasti HIV/AIDS, vzdelávanie v predškolskom veku, zdravotná starostlivosť v školskom veku, vzdelávanie dievčat a žien, gramotnosť dospelých a vzdelávanie v krízových situáciách a v pohotovosti. Dakarský akčný plán počíta s kolektívnym naplnením týchto šiestich cieľov:

- *Rozširovanie a zlepšovanie komplexného vzdelávania a starostlivosti detí v rannom detstve, hlavne detí bezbranných a znevýhodnených.*
- *Zaistenie prístupu k úplne bezplatnému a kvalitnému povinnému základnému vzdelaniu pre všetky deti, najmä dievčatá, deti žijúce v zložitých podmienkach a deti prislúchajúce k etnickým menšinám do roku 2015.*
- *Zabezpečenie učebných pomôcok a spravodlivého prístupu k vhodným vzdelávacím programom pre všetkých mladých ľudí a dospelých.*

⁹⁵ angl. Dakar Framework for Action

⁹⁶ UNESCO: The Dakar Framework For Action,

<http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001211/121147e.pdf>, str. 4 (20.5.2007)

- *Dosiahnutie zlepšenia úrovne gramotnosti dospelých do roku 2015 o 50 %, najmä čo sa týka žien, a dosiahnutie spravodlivého prístupu k základnému a trvalému vzdelávaniu sa pre všetkých dospelých.*
- *Odstránenie rozdielov v základnom a sekundárnom vzdelaní medzi oboma pohlaviami do roku 2005, dosiahnutie rovnosti pohlaví vo vzdelávaní do roku 2015 so sústredeníím sa na zabezpečenie plného a rovnocenného prístupu k vzdelávaniu u dievčat, dosiahnutie kvalitného základného vzdelania.*
- *Zlepšenie všetkých aspektov vynikajúcej kvality vzdelávania pre všetkých, aby bolo dosiahnuté zjavných a merateľných výsledkov v oblasti gramotnosti, znalosti počtov a ďalších nevyhnutných schopností pre život.⁹⁷*

Účastníci tohto programu si od neho sľubujú, že investície do vzdelania a univerzálny prístup k vzdelaniu pre všetkých umožní ľuďom byť omnoho viac sa zapájať do medzinárodnej deľby práce a prispievať tak k zlepšovaniu svojich životných podmienok, pretože v 21. storočí sa práve vzdelanie a ľudský kapitál ako taký stal základom pre rozvoj. Naplnenie stanovených cieľov si vyžaduje prijatie niekoľkých krokov na národnej či regionálnej úrovni, aby sa vzdelanie mohlo stať platnou súčasťou politiky a morálnou zodpovednosťou každého štátu. V prvom rade musia jednotlivé rozvojové krajiny identifikovať svoje potreby a spolupracovať medzi sebou navzájom v snahe dosiahnuť naplnenie cieľov definovaných v Dakare. Pre zvyšovanie úrovne kvality výskumu je rovnako dôležité podporiť medzinárodné organizácie v činnostiach súvisiacich so získavaním štatistických údajov nutných pre čo najsprávnejšie porovnávanie. Tieto inštitúcie musia preto spolupracovať s národnými a regionálnymi štatistickými úradmi. Zlepšovať úroveň pomoci, ktorá je poskytovaná susediacimi krajinami v regióne a pritom si vyhradiť dostatočný objem základného vzdelávania pre všetkých obyvateľov. Pretože neexistuje žiaden pevný model pre pomoc zo zámorských krajín, mali by Severná Amerika a krajiny Európy orientovať prostriedky pomoci v duchu Dakarského plánu. Posledným bodom bolo sprístupnenie dakarskej deklarácie všetkým inštitúciám a úradom, aby bolo umožnené túto deklaráciu náležite konzultovať vybudovať základy pre jej prijatie.

⁹⁷ UNESCO: The Dakar Framework For Action,

<http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001211/121147e.pdf>, str. 8 (20.5.2007)

Na konci roku 2006 bola publikovaná správa zaoberajúca sa vyhodnotením priebežných štatistík a dosiahnutých úspechov v rámci snahy naplniť dakarské ciele. Pomocou EFA indexu rozvoja (EDI – Education For All Development Index) bolo uskutočnené vyhodnotenie úspechov jednotlivých regiónov v oblastiach univerzálneho základného vzdelania, gramotnosti dospelých, kvality vzdelania a odstraňovania nerovností medzi pohlaviami. EDI je jednoduchým priemerom indikátorov, ktoré reprezentujú štyri ciele. Z tejto tabuľky je vidieť, že počas prvých 6 rokov 47 zo 125 krajín naplnilo ciele dakarského programu.

Tabuľka č. 3 - Porovnanie regiónov podľa indexu EDI za rok 2006

	Nenaplnenie cieľov - Hodnota EDI do 0.80	V procese napĺňania cieľov - EDI 0.8 až 0.94	Ciele dosiahnuté, resp. takmer dosiahnuté - EDI 0.95 - 1
Subsaharská Afrika	19	8	1
Arabské krajiny	4	11	1
Stredná Ázia		2	4
Východná Ázia a Pacifik	2	6	3
Južná a Západná Ázia	3	1	
Severná Amerika /Západná Európa		2	17
Latinská Amerika a Karibská oblasť		18	6
Stredná a Východná Európa		2	15
Celkom	28	50	47

zdroj: Education For All Global Monitoring Report,
<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001416/141639e.pdf> (20.5.2007)

50 ďalších štátov je na dobrej ceste tieto ciele v budúcnosti naplniť a niečo málo vyše 20 % je zatiaľ od naplnenia dakarských cieľov ďaleko. Z finančných analýz poskytovania bilaterálnych príspevkov do vzdelania vyplýva, že 72 % prostriedkov zahraničnej pomoci pochádza z piatich krajín, a to Spojené štáty americké, Veľká Británia, Francúzsko, Japonsko a Nemecko. Do roku 2006 bolo do rozvojových

projektov v oblasti vzdelávania investovaných 230 miliónov USD, do konca roku 2007 by sa táto čiastka mala zvýšiť o ďalších 450 miliónov USD⁹⁸.

Dôležitým poslaním týchto štatistík je to, že aj napriek tomu, že dakarské ciele zatiaľ valnou väčšinou krajín dosiahnuté neboli, pomaly dostávajú vzdelanie ako najvyššiu prioritu do myslí tých, ktorí ňom rozhodujú.

4.1.1.2 Miléniové ciele

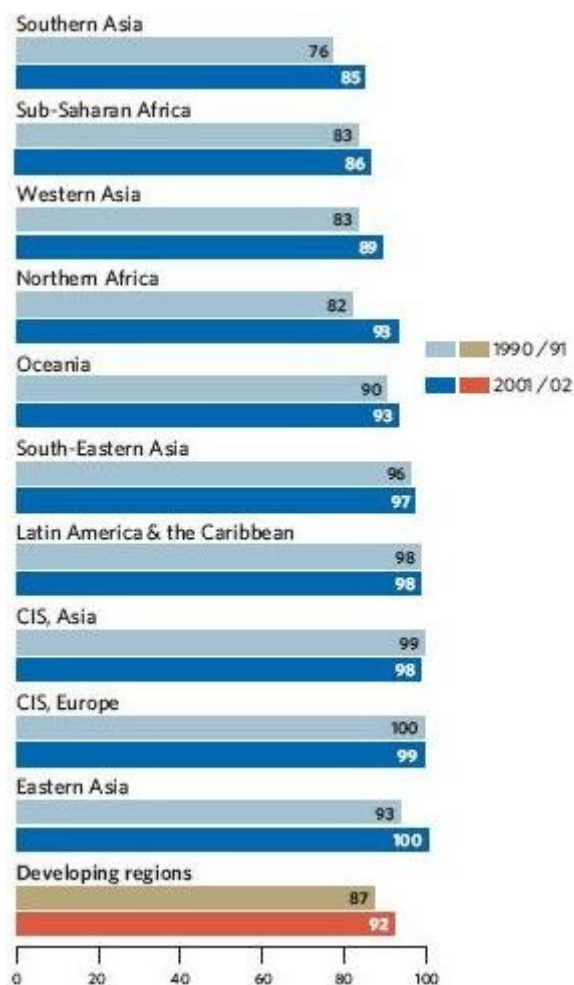
OSN si na Miléniovom summite týkajúceho sa boja proti chudobe vytýčila 8 cieľov, pričom priority OSN tvorí najmä cieľ druhý a tretí. Druhý miléniový cieľ znamená dosiahnutie úplného základného vzdelania pre všetky deti. Tretí miléniový cieľ v sebe obsahuje myšlienku rovnosti medzi oboma pohlaviami, t.j. presadiť rovnosť pohlaví a posilniť pozíciu žien, eliminovať rozdiely medzi pohlaviami v základnom a strednom školstve do roku 2005 a na všetkých ostatných úrovniach 2015. Experti odhadujú, že nenaplnenie týchto cieľov si vyžiada až 41 miliónov detských životov.⁹⁹ Podľa *Správy o napĺňaní miléniových cieľov*¹⁰⁰ však neboli zaznamenané výraznejšie zmeny. Čo sa týka miery dosiahnutia základného vzdelania pre všetky deti, tak síce majú krajiny k dosiahnutiu tohto cieľa vykročené, no napriek tomu v Subsaharskej Afrike stále navštevujú základné školy menej než dve tretiny detí, v piatich afrických štátoch je toto číslo dokonca menšie než 50 %. Podobne je tomu aj v ostatných rozvojových regiónoch. Problémom ostáva úroveň kvality poskytovaného vzdelania a rovnako aj fakt, že deti, ktoré začnú základné školy navštevovať, ju v malom percente prípadov aj dokončia. Najvyšší pokrok v porovnaní so začiatkom 90. rokov dosiahla oblasť Severnej Afriky a Latinskej Ameriky (viď obrázok č.5), naopak napríklad v Juhovýchodnej Ázii došlo za desať rokov k zhoršeniu situácie a do škôl chodí stále menej detí. V súčte percento detí, ktorým sa dostáva základné vzdelanie vzrástlo za poslednú dekádu 20. storočia o 5 percentných bodov (z 87 na 92 % - viď obrázok č.5).

⁹⁸ Zdrojom číselných údajov v odstavci je publikácia „Education For All Global Monitoring Report“ (EFA Global Monitoring Report 2006, <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001416/141639e.pdf>, 20.5.2007)

⁹⁹ TASR: UNDP varuje: Svetoví lídri majú poslednú šancu na splnenie cieľov milénia, http://europeandcis.undp.org/files/uploads/HDR_Press_Clippings/TASR%20-%20UNDP%20warns%20-7.09.2005.pdf (7.9.2005)

¹⁰⁰ OSN: The Millenium Development Goals Report 2006, NetAid: Global Poverty, http://www.netaid.org/global_poverty/global-poverty/

Obrázok č. 5 - Percentuálny podiel detí na ZŠ v rokoch 1991 a 2002

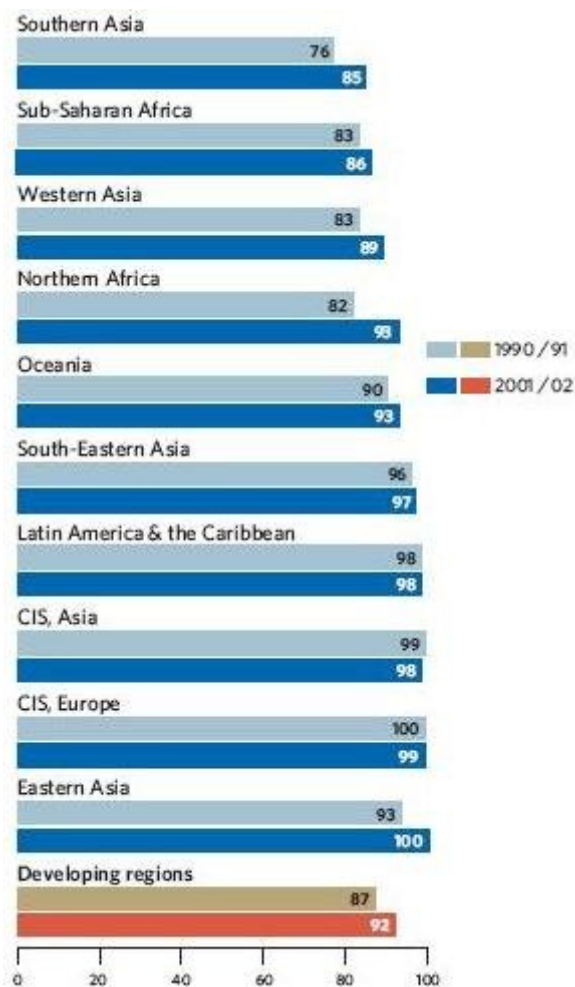

zdroj: OSN: The Millenium Development Goals Report 2005,
<http://unstats.un.org/unsd/mi/pdf/MDG%20Book.pdf> (20.5.2007)

Podobne sa v nedostatočnom rozsahu odstraňujú aj rozdiely medzi deťmi mužského a ženského pohlavia. V mnohých krajinách ako napr. v Juhoafrickej republike boli prijaté opatrenia, no cieľ, aby v roku 2005 došlo k eliminácii rozdielov v základnom a strednom školstve nebol naplnený. Pritom rovnaké zapojenie oboch pohlaví už v rannom štádiu vzdelávania je nutným predpokladom pre posilnenie pozície žien vo svete. V rozvojových krajinách ženy stále vykonávajú nedostatočne chránené práce a navyše za úbohý plat. Ženy stále nezaujímajú odpovedajúce zastúpenie na najvyšších miestach a podľa tejto správy ženy v týchto najľudnatejších krajinách sveta sa podieľajú na celkovom percente žien vo vysokých pozíciách len 16 percentami. Z nasledujúceho obrázku je zrejmé, že najvyššie pokroky dosiahla v odstraňovaní

rozdielov opäť Severná Afrika, pokroky dosahujú aj ostatné krajiny, najvýraznejšie sa darí Východnej Ázii. Celkovo v rozvojových regiónoch stúpol percentuálny počet dievčat na 100 chlapcov v školách z 87 na 92 % v rozmedzí rokov 1991 až 2002. Znepokojivou ostáva situácia v Subsaharskej Afrike a Južnej Ázii, kde sú rozdiely stále veľké a dievčatá v získavaní vzdelania stále zaostávajú.

Obrázok č. 6 - Percentuálny podiel dievčat na 100 chlapcov na základných školách

zdroj: OSN: The Millenium Development Goals Report 2005,
<http://unstats.un.org/unsd/mi/pdf/MDG%20Book.pdf> (20.5.2007)

Najvýraznejšie sa do boja s postavením žien pustila Rwanda, kde ženy tvoria 49 % členov parlamentu. Na konci roku 2004 prijalo opatrenia na odstránenie nerovností medzi pohlaviami 81 rozvojových štátov.¹⁰¹

4.1.1.3 Desaťročie gramotnosti

Obdobie rokov 2003 až 2012 bolo Valným zhromaždením OSN definované ako desaťročie gramotnosti. V rámci tohto programu bude UNESCO ako špecializovaná agentúra OSN aj pre oblasť vzdelávania podporovať všetky členské štáty v procese implementovania Medzinárodného plánu na vytvorenie takého životného prostredia, ktoré by znamenalo dosiahnutie gramotnosti detí, mladých aj dospelých obyvateľov rozvojových krajín, a to v duchu hesla „Gramotnosť predstavuje slobodu“.¹⁰² V rámci tohto programu je nutné porozumieť tomu, že nejde o gramotnosť ako takú. Rovnakú dôležitosť aká je prikladaná schopnosti písať, čítať či počítať by malo ľudstvo prikladať aj osobnostnému rozvoju a chápaniu základných ľudských práv, ako štartovaciemu impulzu pre rozvoj vzdelania. Význam programu „Desaťročie gramotnosti“ preto veľmi úzko súvisí s naplňovaním Miléniových cieľov a Dakarského akčného plánu. Hlavnou iniciatívou je snaha dosiahnuť 50% zlepšenie gramotnosti dospelých do roku 2015 a dosiahnutie rovného prístupu k vzdelaniu pre všetkých dospelých, v súlade so štvrtým cieľom dakarského programu a hlavnou myšlienkou celého miléniového programu – bojom za odstránenie chudoby.

4.1.1.4 Desaťročie vzdelávania pre udržateľný rozvoj 2005 – 2014

Vzdelávanie pre udržateľný rozvoj je celosvetová iniciatíva, ktorej hlavnou myšlienkou je potreba vidieť každý ďalší deň ako deň, ktorý patrí nám, pretože inak nebude patriť nikomu¹⁰³. Vzdelávanie sa v duchu udržateľného rozvoja je preto nevyhnutné. Udržateľný rozvoj je kľúčovou záležitosťou na všetkých fórach OSN a vzdelávanie (spolu so svetovým mierom, demokraciou a zdravím) je považované za hybnú silu akéhokoľvek ďalšieho rozvoja. Desaťročia vzdelávania je ďalším podporným programom pre naplnenie Miléniových cieľov a naplnenie Dakarského

¹⁰¹ OSN: The Millenium Development Goals Report 2005, <http://unstats.un.org/unsd/mi/pdf/MDG%20Book.pdf>, str. 17 (20.5.2007)

¹⁰² UNESCO: United Nations Literacy Decade – UNLD, http://portal.unesco.org/education/en/ev.php-URL_ID=53334&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (20.5.2007)

¹⁰³ Rovnaký zdroj ako pozn. 82

plánu. Pre UNESCO snaha dosiahnuť to, čo bola na summite v Johannesburgu v roku 2002 vyhlásené, znamená prehodnotenie stratégií vo svojich vzdelávacích programoch tak, aby vedľa vzdelania bolo za rovnako dôležitú prioritu považovaný aj udržateľný rozvoj.

4.1.1.5 EDUCAIDS (Globálna iniciatíva pre vzdelávanie a HIV/AIDS)

Spolu s ostatnými programami v oblasti vzdelávania sa k slovu dostáva aj program EDUCAIDS, s konkrétnejším zameraním na vzdelávanie obyvateľov rozvojových krajín v oblasti AIDS. V rámci tohto programu sa UNESCO spolu so svojimi partnermi v boji s AIDS snaží od roku 2004 o presadenie komplexného vzdelávacieho systému o AIDS. EDUCAIDS má dva primárne ciele:

- Využiť komplexný systém vzdelávania ako prostriedok na zdôraznenie následkov šírenia HIV a AIDS a zároveň ho využiť aj ako prostriedok prevencie najmä medzi mladými ľuďmi.
- Vytvoriť spoločenské prostredie, ktoré by poskytovalo podporu takémuto vzdelávaciemu systému a zohľadňovalo potreby vyučujúcich aj vzdelávajúcich sa.

4.1.2 Aktivity Svetovej banky v oblasti vzdelávania¹⁰⁴

Aj svetová banka koordinuje svoje aktivity s OSN, aby posilnila snahu dosiahnuť miléniové ciele a ciele dakarského programu, ktoré považuje za základ pre hospodársky rast a rozvoj krajín tretieho sveta. Preto sa angažuje v tom, aby boli podmienky pre naplnenie týchto cieľov integrované v strategických hospodárskych plánoch jednotlivých štátov a odpovedali ich osobitým problémom a potrebám. Rámec k tejto činnosti tvorí tzv. „Vzdelanie za znalostnú ekonomiku“.

Bez podpory a investícií do vzdelania sa veľmi ťažko akákoľvek krajina dostane zo začarovaného kruhu chudoby. Vyššia gramotnosť obyvateľstva priamo úmerne zvyšuje predpoklady pre ekonomický rast krajiny. V dnešnej dobe predstavuje Svetová banka najväčšieho poskytovateľa finančných prostriedkov do vzdelávacích programov.

¹⁰⁴ Informácie v tejto kapitole čerpajú z oficiálnych internetových stránok Svetovej banky pre oblasť vzdelávania (<http://www.worldbank.org/education>)

Od počiatku jej existencie investovala do takýchto aktivít vyše 39 miliárd USD¹⁰⁵, pričom za posledných 5 rokov putovali do vzdelávacích projektov 2 miliardy USD ročne.

Nasledujúca tabuľka ukazuje rozloženie finančných prostriedkov do jednotlivých rozvojových regiónov v miliónoch amerických dolárov. Najväčší objem prostriedkov za fiškálny rok 2006 putuje do regiónu Latinská Amerika a Karibská oblasť. Je zrejmé, že do všetkých ostatných regiónov putuje približne 50 % tejto sumy, a v niektorých prípadoch ešte menej. Najviac vzdelávacích projektov bolo zahájených aj napriek nižšiemu objemu prostriedkov v Severnej Afrike.

Tabuľka č. 4 - Rozloženie finančných prostriedkov Svetovej banky do jednotlivých rozvojových regiónov

Región	FY 00	FY 01	FY 02	FY 03	FY 04	FY 05	FY 06
Afrika	190	210	473	424	363	369	339
Východná Ázia a Pacifická oblasť	84	15	135	226	119	228	288
Stredná Ázia	23	63	83	395	164	264	127
Latinská Amerika a Karibská oblasť	63	529	560	785	218	680	713
Stredný východ a Severná Afrika	197	72	38	154	155	124	147
Južná Ázia	171	206	96	365	666	286	377
Total	728	1,095	1,385	2,349	1,685	1,951	1,991

zdroj: The World Bank: Education Lending in FY 2006,

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTEDUCATION/0,,contentMDK:21050297~menuPK:282393~pagePK:210058~piPK:210062~theSitePK:282386,00.html> (20.5.2007)

Približne štvrtina tejto sumy (presne 552.3 miliónov USD) je venovaná na účely rozvoja základného školstva. Na rozvoj vzdelávania v rannom detstve putuje 147.3 miliónov USD.¹⁰⁶ Objem prostriedkov je za posledné dve obdobia približne rovnako vysoký, a to 1,991 miliónov USD (finančne najvýraznejšiu pomoc

¹⁰⁵ The World Bank: Education Lending in FY 2006,

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTEDUCATION/0,,contentMDK:21050297~menuPK:282393~pagePK:210058~piPK:210062~theSitePK:282386,00.html> (20.5.2007)

¹⁰⁶ The World Bank: Education Lending in FY 2006,

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTEDUCATION/0,,contentMDK:21050297~menuPK:282393~pagePK:210058~piPK:210062~theSitePK:282386,00.html> (20.5.2007)

predstavoval tretí fiškálny rok, hodnota pomoci dosahovala 2,349 miliónov USD – vid' tabuľka 4).

4.1.3 Aktivity G8 v oblasti vzdelávania¹⁰⁷

Aj skupina G8 podniká v oblasti vzdelávania kroky, ktoré podporujú dosiahnutie Miléniových cieľov a cieľov programu Vzdelanie pre všetkých do roku 2015. Aby bol splnený ten, ktorý si od roku 2015 sľubuje ukončenie základného vzdelania pre všetky deti, vyžaduje zapojenie detí do procesu vyučovania najneskôr do roku 2010. Pre splnenie tohto cieľa G8 odhaduje, že až do roku 2010 bude nutné investovať 10 miliárd USD.¹⁰⁸ Bez týchto investícií a za predpokladu 2% populačného rastu za rok¹⁰⁹ by v roku 2010 bolo bez prístupu k vzdelaniu 126 miliónov detí v Afrike. Predpoklady pre úspešne prebiehajúcich vzdelávacích projektov v Afrike sa nachádzajú v ďalšej kapitole – kritickému pohľadu na dnešnú pomoc.

Prostriedky na programy pre africké krajiny pochádzajú z fondu Education For All Fast Track Initiative (Iniciatíva rýchlej cesty, ďalej len FTI), súčasťou ktorého je aj Fond pre rozvojové vzdelávacie programy. Výhody tohto využívajú pre svoj prospech 17 afrických štátov, 17 ďalších sa pripojí do konca roku 2008.

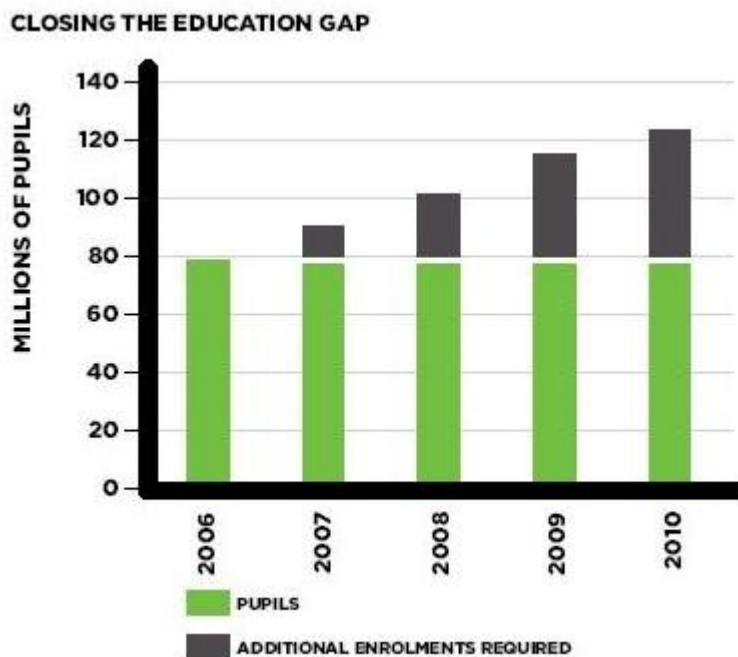
Napríklad 160 miliónov USD v Nigérii, pochádzajúcich z odpustených dlhov pomohlo získať 40 000 ďalších učiteľov. Ďalšie desiatky milióny detí sa zapojilo do vzdelávania vďaka zrušeniu školských poplatkov. Jeden z najvýraznejších úspechov dosiahla Burkina Faso, ktorá vďaka zapojeniu do tohto programu poslala do škôl o pol milióna detí viac (cca 55 %). Niger zo svojej účasti na tomto programe vytiahol štvornásobne vyššie príspevky, zapojil do vyučovania o 1000 % viac učiteľov a o 100 % zvýšil návštevnosť škôl. Nasledujúci graf ukazuje, koľko nových žiakov musí byť každoročne zapísaných do škôl, aby v roku 2015 malo ukončené základné vzdelanie každé dieťa. Zohľadňuje pri tom aj populačný rast, preto je nutné, aby bolo do škôl zapísaných viac a viac detí. Rok 2010 teda znamená pri danom populačnom raste 2 % zapísanie štvornásobne väčšieho počtu detí do základných škôl.

¹⁰⁷ Informácie a číselné údaje v tejto kapitole čerpajú z publikácie The Data Report 2007(The Data Report: Keep the G8 Promise to Africa, <http://www.thedatareport.org/>, 20.5.2007)

¹⁰⁸ Všetky číselné údaje v tejto podkapitole pramenia z publikácie skupiny G8 The Data Report 2007, od strany 76

¹⁰⁹ The Data Report: Keep the G8 Promise to Africa, <http://www.thedatareport.org/>, str. 78 (20.5.2007),

Obrázok č. 7 - Prírastky počtu detí zapísaných do škôl

zdroj: The Data Report: Keep the G8 Promise to Africa, <http://www.thedatareport.org/>, str. 78 (20.5.2007)

Kým financovanie pomocou FTI si vyžadovalo počas pripojenia prvej skupiny 17 štátov 690 miliónov USD, pripojenie ďalších 17 štátov si vyžiada náklady vo výške 1,86 miliardy USD.¹¹⁰

4.1.4 Porovnanie objemu prostriedkov a priebežných výsledkov rozvojových vzdelávacích programov

Pri detailnejšom skúmaní tabuliek s priebežnými výsledkami procesu dosahovania stanovených cieľov a tabuliek s prehľadom finančných prostriedkov je vidieť istá závislosť medzi poskytovanými financiami do regiónu Latinskej Ameriky a Karibskej oblasti a počtom krajín, ktoré z tohto regiónu už ciele stanovené v dakarskom programe dosiahli alebo sú na dobrej ceste k tomu, aby v blízkej budúcnosti vystúpili zo svojho tieňa (viď tabuľka č.3) – šesť z nich už ciele dosiahlo,

¹¹⁰ Číselné údaje v tejto podkapitole pramenia z publikácie skupiny G8 The Data Report 2007, od strany 76 (The Data Report: Keep the G8 Promise to Africa, <http://www.thedatareport.org/>, 20.5.2007)

d'alších 18 krajín je v medziskupine. Naopak 19 krajín z regiónu Subsaharská Afrika sa nachádza stále ďaleko od naplnenia cieľov, len jedna z nich prekročila magickú hodnotu indexu EDI 0.95. Osem, t.j. menej než 50 % krajín regiónu sa nachádza v skupine krajín, ktoré k dosiahnutiu cieľov smerujú. Objem zahraničnej pomoci určenej na vzdelávacie projekty má tretiu najvyššiu hodnotu spomedzi všetkých regiónov, a to 339 miliónov USD (viď tabuľka č. 4). Viac prostriedkov sa dostáva okrem Latinskej Ameriky už len regiónu Južná Ázia, tam však bohužiaľ úplné výpočty krajín, ktoré dakarské ciele dosiahli, neexistujú. Na základe týchto faktov je teda možné vyvodiť záver, že objemnejšia finančná pomoc reálne prispieva k zvyšovaniu úrovne vzdelanosti. Aj napriek tomu však investície vo výške niekoľko sto miliónov dolárov či rozbehnutie desiatok rôznych projektov pod záštitou jednej z dvoch najvýznamnejších medzinárodných inštitúcií nepomohli Južnej Ázii výraznejšie eliminovať rozdiely vo vzdelanosti medzi dievčatami a chlapcami a Subsaharskej Afrike výraznejšie zvýšiť účasť všetkých detí na základných školách. Do popredia preto vystupuje otázka, či sú takto vysoké čiastky investované do rozvoja vyvážené adekvátnymi výsledkami v náraste vzdelanosti, gramotnosti či rovnoprávnosti oboch pohlaví. Latinská Amerika je považovaná za najdynamickejšie rastúci región, kde boli podľa štatistík OSN rozdiely medzi pohlaviami odstránené a percento detí navštevujúcich základné školy sa blíži percentu z rozvinutých krajín sveta, tzv. Severu. V niektorých afrických či ázijských regiónoch je však situácia diametrálne odlišná. Ďalšou kľúčovou výzvou je preto zhodnotenie formy pomoci.

4.2 Kritika foriem zahraničnej pomoci v oblasti vzdelávania

Po stanovení cieľov na začiatku 21. storočia neboli podľa Michaela Kremera, autora publikácie *„Náhodné vyhodnotenia vzdelávacích programov: Vybrané prednášky¹¹¹*, presné stanovené postupy, ako ciele dosiahnuť alebo vypočítané, koľko finančných prostriedkov budú takéto aktivity v oblasti vzdelávacích programov vyžadovať. Ako bolo už spomenuté v úvode tejto časti, vzdelanie má pre väčšinu obyvateľov veľmi nízku ekonomickú hodnotu, pretože kto chodí do školy, nemá čas pracovať. Investície do vzdelania, nech už sú akéhokoľvek charakteru, znamenajú beh

¹¹¹ Kremer, M.: "Randomized Evaluations of Educational Programs in Developing Countries: Some Lessons". American Economic Review Papers and Proceedings 93, rok vydania 2003 , http://post.economics.harvard.edu/faculty/kremer/papers/Randomized_Evaluations.pdf (20.5.2007)

na dlhú trať, a preto sa nedostatočnému záujmu o vzdelanie nemôžeme diviť. Najchudobnejším ľuďom ide o prežívanie zo dňa na deň, vzdelanie z takéhoto pohľadu preto nepovažujú za návratnú investíciu a západná civilizácia im preto bude len veľmi ťažko vstúpiť do ich myslenia opak.

Investície do rozvojových krajín, a to nielen v oblasti vzdelávania sú často krát materiálneho charakteru. Obyvatelia určitých oblastí dostanú prídel vody, dostanú rôzne domáce či kuchynské pomôcky, dostanú aj učebné pomôcky. Nik ich však nedokáže naučiť, ako ich využívať, aby to pre nich malo istú pridanú hodnotu. Deti uchádzajúce sa o základné vzdelanie síce majú k dispozícii knihy, často krát však nie sú v rodnom jazyku a ich vyučujúci navyše nerozumejú metodike západného vyučovania, na základe ktorého sú knihy písané. Zahraniční misionári prichádzajúci učiť zvyknú vo veľkom množstve prípadov automaticky vzdelávať aj v duchu vlastného náboženstva pričom zabúdajú na to, že spôsob myslenia je v chudobných afrických či ázijských krajinách diametrálne odlišný od toho, na aký sú z domácich podmienok navyknutí.

Pred niekoľkými rokmi som mala možnosť pozorovať priebeh programu kanadskej vlády v jednej východoslovenskej dedine, v ktorej žila vo vlastnej osade aj veľká rómska komunita. Kanadská vláda sa prevažne materiálne snažila zvýšiť životnú úroveň rómskeho obyvateľstva. Akékoľvek predmety venované kanadskou vládou boli jednorázovo spotrebované. Pre zaujímavosť je vhodné dodať, že medzi takýmito predmetmi sa vyskytovali aj spotrebiče typu automatické pračky či kávovary. Je možné, že ich darcovia mali z tohto skutku dobrý pocit, no pravdepodobne neboli informovaní o tom, že v rómskych osadách nemajú elektrický prúd (takže v konečnom dôsledku to bolo nie len neprínosné, no navyše pračky pohodené na smetiskách za osadami zhoršovali aj ich lokálne životné prostredie). Vyslanec kanadskej vlády pre tento projekt sa počas prvého roka pôsobenia na Slovensku naučil základy reči, no preto, aby efektívnym spôsobom malé rómske deti niečo naučil, to rozhodne nestačilo. Po niekoľkých rokoch Kanada tento projekt zastavila a aj to malé percento detí, ktoré o vzdelanie záujem mali, alebo sa naučili v rannom veku základy cudzieho jazyka, sa vrátili do svojho prirodzeného prostredia.

Na základe tejto skúsenosti je možné z časti pochopiť, prečo vzdelávacie programy zatiaľ neprinášajú očakávané výsledky. Investície do vzdelania, aj keď pozorované na veľmi malej vzorke obyvateľstva sa ukázali byť neefektívne. Vzdelanie musí byť budované priebežne a trvalo, krátkodobé niekoľkoročné projekty neprinesú očakávaný úžitok ak nevychovejú aspoň jednu generáciu, ktorá sa naučí

kalkulovať so vzdelaním ako s nutnosťou pre rozvoj. Vyučovanie v jazyku inom než rodnom sa neukázalo ako efektívne vo východoslovenskej rómskej osade. Je preto veľmi nepravdepodobné očakávať, že sa angličtina či francúzština uchytí na školách, kde väčšina žiakov nepovažuje ani jeden z týchto jazykov za rodný, aj keď to môže byť jazyk oficiálny.

Vzdelávacie systémy nemajú v takýchto krajinách žiadnu tradíciu, na ktorú by sa dalo nadviazať. Je preto výzvou pre rozvinuté štáty implementovať ich vlastné učebné systémy, ktoré sa počas stáročí ukázali byť ako veľmi prospešné pre rozvoj spoločnosti a založiť novú tradíciu - africkú, juhoázijskú či karibskú. To znamená systém využívajúci výhody, ktoré prináša nám, no zároveň zohľadňujúci špecifiká jednotlivých kultúr, špecifiká ich životného štýlu, ich jazyk, ich náboženstvo. Aby si takýto systém našiel podporu u domorodého obyvateľstva, musí obsahovať ešte jeden dôležitý prvok, a to akúkoľvek výhodu pre toho, čo sa vzdeláva alebo pre jeho rodinu.

Vzdelávanie by sa nemalo týkať len teoretických poznatkov. Malo by ľudí predovšetkým vychovávať, naučiť ich používať to, čo im z materiálneho hľadiska prináša rozvojovú pomoc tak, aby z toho mali úžitok nielen jednorázovo.

V boji sa rozšírenie vzdelanie je preto rozvojová pomoc len v začiatkoch, aj napriek uplynulým rokom plných investícií. Dávky rozvojovej pomoci totiž obyvateľstvo nevzdelávajú, maximálne spôsobujú jeho ešte väčšiu narastajúcu závislosť a následne obyvateľstvo rozvojových krajín nepocit'uje potrebu svoje problémy riešiť vzdelávaním a spolieha sa na ďalšiu pomoc zvonku. Dovolím si preto súhlasiť s výrokom Jakuba Ryšku, autora článku *Humanita, nebo humanitarita?*, ktorý tvrdí, že „...súčasná pomoc neučí Afričanov myslieť ako Európanov, ale ich učí správať sa tak, aby im Európania dali peniaze.“¹¹² Navyše v prípade, že sa z vlastnej vôle rozhodnú tí najšikovnejší z rad študentov študovať napríklad na Európskych školách, zväzuje im európska politika ruky v oblasti svojej príst'ahovaleckej politiky.

4.2.1 Zavedenie náhodného vyhodnocovania programov?

Podľa už vyššie spomenutej štúdie¹¹³ Michaela Kremera existuje niekoľko spôsobov, ktoré nie sú až tak finančne náročné a zároveň majú merateľne vyššie

¹¹² Ryška, J.: *Humanita, nebo humanitarita?*, Reflex, str. 22 (29.12.2005)

¹¹³ Kremer, M.: "Randomized Evaluations of Educational Programs in Developing Countries: Some Lessons". *American Economic Review Papers and Proceedings* 93, rok vydania 2003, http://post.economics.harvard.edu/faculty/kremer/papers/Randomized_Evaluations.pdf (20.5.2007)

výsledky v procese zvyšovania úrovne vzdelania. Tou najjednoduchšou možnosťou je znížiť náklady škôl alebo dokonca pristúpiť k zavedeniu školného. Táto možnosť sa ukázala byť veľmi efektívna v Mexiku a následne ďalších štátoch Latinskej Ameriky, kde rodiny dostávali príspevky podľa toho, ako ich deti navštevovali školy.

Niektoré programy uskutočnené v africkej Keni dosiahli významné pokroky aj bez toho, aby bolo zavedené školné. Riešenie spočívalo v poskytovaní raňajok deťom zadarmo. Výskum uskutočnený na 50 školách potvrdil, že na 25 školách, kde bol tento program úspešne vyskúšaný došlo až 30% nárastu účasti detí na vyučovaní. Výsledky preverovania ich znalostí však v tomto prípade záležia na kvalifikácii učiteľov, zvýšenie účasti na vyučovaní je však nepochybne nutným predpokladom pre ďalšie úspechy.

Ďalšou z možných ciest k zvyšovaniu návštevnosti predstavujú investície do nákupov školských pomôcok alebo napríklad školských uniforiem, či zväčšovanie kapacít pre vyučovanie. Ani v tomto prípade neboli namerané preukázateľné úspechy v testových previerkach, no na druhej strane sa výrazne zvýšila účasť. Podľa Kremera preto „...*tieto výsledky navrhujú efektívne prerozdelenie rozpočtov za účelom zníženia výdavkov rodičov a zvýšenia účasti na vyučovaní.*“

Tretím možným riešením nízkej účasti na školách je program súvisiaci aj so zlepšovaním zdravia detí. Výskum uskutočnený v roku 2001 na 75 školách potvrdil, že náhodne vybrané školy, ktoré dva krát do roka zaviedli masové odčisťovanie detí, zvýšili účasť svojich žiakov na hodinách. Tento krok mal zároveň za následok to, že vďaka zníženému prenosu vší medzi deťmi sa zvýšila aj návštevnosť okolitých škôl.

Keď sa preto zväžia výsledky týchto troch projektov, je možné z toho vyvodiť záver, že „...*návštevnosť škôl je pomerne elastická k výške nákladov a školské zdravotné programy je možné považovať za jednu z najefektívnejších ciest znižovania nákladov a zvyšovania účasti detí na školách.*“¹¹⁴

V prípade hodnotenia zlepšených výsledkov previerok, dochádza Michael Kremer k záveru, že samotné poskytovanie učebníc neprispieva k zvyšovaniu výsledkov testov, ako sa doteraz predpokladalo. Dôvod je naznačený už v predošlej časti. Valná väčšina učebníc nie je písaná v jazyku, ktorý deti na základnom stupni vzdelania bežne používajú, a preto mu ani nerozumejú. Na základe výsledkov výskumu v Keni, učebnice

¹¹⁴ Kremer, M.: "Randomized Evaluations of Educational Programs in Developing Countries: Some Lessons". American Economic Review Papers and Proceedings 93, rok vydania 2003 , http://post.economics.harvard.edu/faculty/kremer/papers/Randomized_Evaluations.pdf, str. 4 (20.5.2007)

nemali vplyv na výsledky previerok na 60 % študentov, a to práve z dôvodu, že knihy boli písané síce v jazyku oficiálnom, no nie používanom v daných komunitách. V africkom Kamerune dokonca na 100 detí pripadá menej než jedno, ktoré by malo k dispozícii učebnicu matematiky či angličtiny.¹¹⁵ Podľa UNESCA bude zároveň potrebných ďalších približne 1,6 milióna učiteľov, aby do roku 2015 splnili svoje ciele a sprístupnili vzdelanie každému dieťaťu.

Mylnou sa ukázala byť aj predstava o spojitosti medzi výsledkami testov žiakov a následnými odmenami pre ich učiteľov. Od učiteľov sa očakávalo, že vďaka takýmto odmenám a grantom budú motivovanejší ďalej pracovať na zlepšovaní znalostí ich žiakov. V skutočnosti ale dochádzalo len k intenzívnejším prípravám na danú skúšku, v horších prípadoch k manipulovaniu s výsledkami a po ukončení vyhodnocovania sa všetko vrátilo takpovediac do starých koľají.

Rovnako granty školám sa v mnohých prípadoch investovali do rozširovania kapacít pre vyučovanie a nie do zvyšovania jej kvalitatívnej úrovne. Stále teda platí, že najschodnejšou a najefektívnejšou cestou sa ukazujú byť investície do jedál, nákupu kníh či školských uniforiem.

4.2.2 Svetová banka – nutné zlo?

Z množstva medzinárodných inštitúcií na celom svete sa len máloktorá môže „popýšiť“ tým, že do bodky naplňuje význam slova kontroverzná a nepopulárna v takom rozsahu, ako práve Svetová banka (možno len s výnimkou Medzinárodného menového fondu). Na jednej strane je suverénne najväčším poskytovateľom finančných príspevkov pre vzdelávacie projekty, no na druhej strane sa zmieta v škandáloch a korupčných aférach. Kontroverznosť má Svetová banka zakorenenú už v samotnom názve. Prvá časť názvu vyjadruje jej charitatívne poslanie, ochotu pomáhať a zhromažďovať príspevky na pomoc druhým – v tomto prípade rozvinutým krajinám. Druhá časť názvu – banka, však jasne naznačuje, že ide o finančnú inštitúciu a cieľom takýchto inštitúcií nie je len charita, ale aj snaha hospodáriť so ziskom. Súčasní predstavitelia Svetovej banky sa podľa Juraja Mesíka, experta SB pre komunitné nadácie, bránia tým, že banka si vybudovala zlý imidž v predchádzajúcich funkčných obdobiach tým, že podporovala „*množstvo sociálne a ekologicky devastujúcich projektov, podporovala, respektíve spolupracovala so skorumpovanými*

¹¹⁵ The Data Report: Keep the G8 Promise to Africa, <http://www.thedatareport.org/>, str. 78 (20.5.2007)

*a nedemokratickými vládami.*¹¹⁶ Ďalším dôvodom je spolupráca so skorumpovanými a autoritárskymi režimami a následné rozširovanie nožníc medzi elitami a najspodnejšími vrstvami obyvateľstva. Svetová banka sa aj v tomto prípade bráni chybami z minulostí a faktom, že je často kráť obeťou výhovoriek niektorých vlád, ktoré za svoje nesprávne rozhodnutia o pôžičkách vinia práve ju.

V súčasnej dobe zasiahol svetovú banku ďalší nepríjemný zásah, a to priamo z jej vnútra - jej najvyššieho vedenia. Touto už aj tak nepopulárnou inštitúciou, ktorá je už desaťročia vnímaná ako veľmi nedôveryhodná, otriasol škandál súvisiaci s neúmerným zvýšením platu milenky teraz už bývalého prezidenta banky Paula Wolfowitza a jeho následnou demisiou. Na verejnosť dokonca prenikli správy, že aféra okolo Wolfowitza mala za úlohu postaviť skutočné problémy banky do úzadia.¹¹⁷ O správnosti takýchto informácií je možné len diskutovať. Práve Wolfowitzova rétorika sa po jeho menovaní do funkcie v roku 2005 totiž často kráť opierala o zvýšenie transparentnosti procesu pôžičiek a získala si sympatizantov vo väčšine krajín západného sveta.

Rozvojové krajiny zúfalo potrebujúce financie však nemajú na výber. Žiadna iná inštitúcia na svete nedisponuje tak veľkým objemom prostriedkov ako práve Svetová banka, a tým sa dostávajú do začarovaného kruhu. Na jednej strane sú práve tieto krajiny najväčšími kritikmi banky, ale bez jej prostriedkov bude odštartovanie a ďalšia realizácia projektov na celoplošnej úrovni takmer nemožná. Existujú ale prípady, keď sa krajiny rozhodli nespolupracovať so Svetovou bankou a financovať svoje rozvojové projekty z vlastných, či iných zdrojov a podarilo sa im dosiahnuť úspech.¹¹⁸

Pre zvýšenie efektivity sa však črtá správna cesta, ktorou by sa Svetová banka mohla vydať, v štúdií Michaela Kremera. Ten varuje pred niekedy nezmyselným investovaním ohromných finančných prostriedkov do projektov, ktoré nemajú istú budúcnosť a navrhuje predbežné „náhodné vyhodnotenie“ programov v menšom rozsahu, otestovanie toho, či v krátkom alebo dlhom období budú mať merateľné výsledky naznačujúce zlepšenie a potom ich následné rozšírenie do ďalších oblastí.

¹¹⁶ Bača, I.: Vo Svetovej banke je slovo demokracia tabu (Juraj Mesík, expert SB pre komunitné nadácie v rozhovore pre Domino Fórum), http://jmesik.szm.sk/dofu_wb.htm (jún 2006)

¹¹⁷ Kubinec, M.: Ten, čo mu zlomila krk žena, http://www.hnonline.sk/c3-21186560-k12000_detail-ten-co-mu-zlomila-krk-zena (21.5.2007)

¹¹⁸ Priatelía Zeme, <http://www.priateliazeme.sk/cepa/index.php?id=27&level=4> (20.5.2007)

Záver

Aj napriek tomu, že vo svete existuje veľký počet organizácií, inštitúcií, agentúr či programov, ktoré sú zamerané na pomoc najchudobnejším krajinám, ukazuje sa byť táto pomoc ako neefektívna. Obyvateľom rozvojových krajín, ktorí sú postihnutí chorobami ako AIDS, tuberkulóza alebo malária a žijú v podmienkach extrémnej chudoby sa síce dostáva každým rokom viac pomoci, čo sa týka objemu finančných prostriedkov alebo liekov, no vo väčšine krajín podiel nakazených a chudobných stále stúpa. Rovnako aj medziročný nárast domáceho produktu je v mnohých prípadoch sprevádzaný rovnakým, ak nie väčším nárastom populácie.

Pomoc na oficiálnej úrovni je nutná, no na polceste časového plánu pre naplnenie Miléniových rozvojových cieľov sa naskytá otázka, či je takto zameraná vonkajšia pomoc tým, čo krajinám tretieho sveta pomôže sa dostať z ich zúfalej situácie. Takáto forma pomoci často nezasahuje jadro problémov, s ktorými musia rozvojové krajiny každodenne zápasiť. To, či sa v blízkej budúcnosti dokážu rozvojové krajiny z tejto katastrofálnej situácie vymaniť závisí na tom ako im v tom pomôže bohatý Sever a ako si dokážu pomôcť oni sami.

Táto práca mapovala činnosť medzinárodných organizácií ako OSN, Medzinárodného menového fondu, Svetovej banky a skupiny G8 v rámci boja s chudobou a chorobami v rozvojom svete.

Počet infikovaných vírusom HIV neustále narastá, v súčasnej dobe je na svete približne 40 miliónov nakazených. Ich počet narastá v každom rozvojovom regióne aj napriek zväčšujúcej sa pomoci zo strany týchto organizácií. Každý rok sa zvyšuje aj počet osôb, ktorí sa na AIDS liečia. Od roku 2001 toto číslo narástlo na päťnásobok. Zatiaľ sa medzinárodnému spoločenstvu nedarí zvíťaziť ani nad tuberkulózou a maláriou, ktoré majú ročne na svedomí najväčší počet obetí (tuberkulóza zabíja až 1,6 milióna ľudí ročne). Špeciálne programy Svetovej zdravotníckej organizácie považujú rok 2050 za termín, kedy sa im tuberkulózu podarí navždy vymazať zo zoznamu civilizačných chorôb zabíjajúcich milióny ľudí ročne.

Najdôležitejším programom rozvojovej pomoci sú bezpochyby Miléniové rozvojové ciele, ktoré tvoria základný rámec aj pre ostatné programy podobného typu. Súbor ôsmich miléniových cieľov prijatých na Miléniovom summite v roku 2000 predpokladá ich naplnenie do roku 2015. Rok 2007 znamená polčas ich naplnenia.

Niektorým regiónom sa určité zámery už podarilo dosiahnuť. Napríklad Severnej Afrike a Východnej Ázii sa podarilo presadiť rovnosť pohlaví na úrovni stredných škôl, Východnej a Juhovýchodnej Ázii sa podarilo odstrániť rozdiely v gramotnosti žien a mužov. Podobné úspechy boli zaznamenané aj v oblasti pitnej vody v mestách, kde šesť z desiatich rozvojových regiónov zaznamenalo zníženie počtu obyvateľstva bez prístupu k nezávadnej pitnej vode o polovicu. Na druhej strane je už teraz jasné, že niektoré ciele ako je zabezpečenie prístupu k hygiene vo vidieckych oblastiach či zamestnanosť mladých ľudí sa do roku 2015 nepodarí naplniť.

Samé rozvojové krajiny požadujú spravodlivý obchod ako najefektívnejšiu formu pomoci v zmysle hesla „No aid but trade“. Najvyspelejšie krajiny sveta sa však nie sú schopné dohodnúť na rozbehnutí takejto pomoci a svojimi ochrannými opatreniami naďalej znemožňujú dovoz tovarov z rozvojových krajín na vlastné trhy sledujúc pri tom vlastné obchodné či politické ciele. V roku 2005 došlo k odpusteniu dlhov 18 chudobným (nie najchudobnejším) krajinám Afriky, ktoré pristali na obchodné podmienky najvyspelejších krajín sveta. To niektorým umožnilo investovať prostriedky, ktoré slúžili na zaplatenie úrokov do zdravotníctva či sociálnej sféry, na druhej strane boli tvrdo vykúpené ťažkými obchodnými podmienkami.

Kontroverzná a rozporuplná je úloha Svetovej banky a Medzinárodného menového fondu. Je vidieť stále väčšiu vlnu odporu proti týmto inštitúciám. Od ich vzniku sa rozdiely medzi rozvinutými vyspelými ekonomikami a najchudobnejšími štátmi stále prehlbujú a zo strany MMF a SB bolo uskutočnených mnoho chybných krokov, ktoré sa v konečnom dôsledku ukázali ako kontraproduktívne. Ku cti týchto inštitúcií slúži to, že samy si tieto chybné kroky priznali a odštartovaním reformy z roku 2000 sa snažia svoj prístup zmeniť. Povesť Svetovej banky však bola nedávno ešte viac poškodená škandalom jej bývalého prezidenta Paula Wolfowitza.

Vzdelávanie obyvateľstva zohráva vedľa spravodlivého svetového obchodu kľúčovú úlohu. V prvom rade je nutné odstrániť negramotnosť obyvateľstva, čo sa nedá dosiahnuť násilným spôsobom. Nielen prístup, ale najmä postoj obyčajných ľudí k získavaniu vzdelania musí byť zmenený, pretože vzdelanie dokáže priniesť spoločnosti pozitívnu zmenu a predpokladá nárast životnej úrovne. Ide o dlhodobý cieľ, ktorý sa len ťažko stretne s pochopením zo strany ľudí, ktorí trpia hladom, a preto zmeniť národné povedomie týkajúce sa vzťahu k vzdelávaniu sa bude tá najťažšia možná úloha. Ako vyplynulo zo štúdie, ktorá bola použitá vo štvrtej časti práce, vzdelávanie so sebou nesie úspech, ak je spojené aj so zdravotníckymi účelmi (napr.

očkovaním), alebo prispieva k chodu rodiny materiálnym spôsobom (vláda hradí školské uniformy). Súčasný systém vzdelávacích programov musí byť prispôsobený reálnym potrebám detí v rozvojových krajinách. Informácie musia byť deťom podávané v jazyku, ktorému rozumejú. Vzdelávanie ich musí vychovávať, nie len vyučovať, aby sa dokázali zbaviť už zakorenenej závislosti na rozvojovej pomoci, ktorá pre nich v konečnom dôsledku nemá žiadnu pridanú hodnotu.

Kľúčová otázka, ktorá súvisí so vzdelávaním, je otázka antikoncepcie, a teda informovanosti mladých, najmä dievčat, o možnostiach plánovaného rodičovstva. Toto sa samozrejme týka aj rýchlo sa zvyšujúceho počtu ľudí infikovaných vírusom HIV.

V krajinách tretieho sveta takisto existuje takmer nulová informovanosť o okolitom svete. A tak možno ľudia často ani netušia, v akých hrozných podmienkach musia prežívať svoje životy a ako sa žije mimo ich obec. Je ťažko bojovať proti chudobe, keď v nej celý svoj doterajší život prežili a nepoznajú iný stav.

Ak chce bohatý Sever skutočne pomôcť odstrániť chudobu tak, ako sa zaviazal, musí prehodnotiť svoje vlastné záujmy a neskrývať ich za rozvojovú pomoc. Často sa diskutuje o tom, že finančné prostriedky sa stretávajú s jednou nepriechodnou bariérou v podobe nedemokratických, byrokratických a skorumpovaných vlád a štátnych aparátov. Na to, že podobná korupcia vládne aj vo vyspelých krajinách a hrá podstatnú úlohu pri prerozdeľovaní zákazok do rozvojových krajín sa akosi zabúda. Bez fungujúceho a stabilného štátneho zriadenia, kde by pomoc obyvateľstvu zostala ako prioritný cieľ počas celého funkčného politického obdobia na strane príjemcu aj poskytovateľa je akákoľvek pomoc nepravdepodobná. Transparentnosť a existencia právneho štátu je nepochybne nutná pre to, aby sa prostriedky pomoci dostali do správnych rúk.

Kľúčom k odstráneniu chudoby sa preto črtajú byť investície do vzdelávania spojené s ďalšou užitnou hodnotou. Odpustenie dlhov je pozitívnym krokom len v tom prípade, ak so sebou nenesie skryté prekážky v podobe tvrdých obchodných podmienok. Obchod aj vzdelávacie programy však musia byť zasadené do inštitucionálne zabezpečeného prostredia. Základnou úlohou vyspelého sveta je preto vychovať obyvateľstvo rozvojových krajín tak, aby si samo dokázalo inštitucionálnu tradíciu zohľadňujúcu ich vlastné potreby vytvoriť a úspešne na nej ďalej budovať funkčný systém rozvoja.

Zoznam použitej literatúry

Tlačené publikácie:

1. 2004 Annual Review of Development Effectiveness : The World Bank's contributions to poverty reduction, Washington: World Bank, 2005. ISBN 0-8213-6303-4
2. Foltýn, J., Jeníček V.: Globální problémy ve světové ekonomice, Praha: VŠE, 2002. ISBN 8070791667
3. Hitzgerová, G.: Inštituce ve světové ekonomice, Praha: VŠE, 2003. ISBN 8024505517

Internetové odkazy a oficiálne stránky medzinárodných organizácií:

Európska únia - http://www.europa.eu/index_en.htm

FAO – www.fao.org

Informačné centrum OSN v Prahe - www.unicprague.cz

Medzinárodný menový fond - www.imf.org

Organizácia spojených národov - www.un.org

Svetová banka - www.worldbank.org

Svetová zdravotnícka organizácia - www.who.org

UNAIDS - www.unaids.com

UNCTAD – www.unctad.org

UNESCO - <http://portal.unesco.org/>

UNFPA – www.unfpa.org

Bača, I: Vo Svetovej banke je slovo demokracia tabu, *Domino Fórum* č.6/2006

<http://jmesik.szm.sk/dofu_wb.htm>

BBC: Blair: Summit G8 bol obrovským úspechom, 8.7.2005

<http://www.bbc.co.uk/slovak/news/story/2005/07/050708_summit_g8_blair.shtml>

Bill and Melinda Gates Foundations: HIV/AIDS Backgrounder, 10.6.2007

<http://www.gatesfoundation.org/NR/rdonlyres/36667A95-88BE-497F-9F64-7586F985BA6A/0/img_map_LivingWithHIV2005.jpg>

CIA: The World Factbook 2006, 19.6.2007

<<https://www.cia.gov/library/publications/download/download-2006/index.html>>

Coping with water scarcity – interview s Dr. Jacquem Dioufom, FAO, 22.3.2007

<<http://www.fao.org/newsroom/en/focus/2007/1000521/index.html>>

Curtis, M: Využívajú krajiny G8 spolu s korporáciami chudobu na svoju propagandu?, 15.8.2005

<http://www.paradigma.sk/redakcny_system/clanok.php?id=176>

Davis, M.: Kto tvorí urbanizovanú chudobu?, Britské listy, 22.6.2007

<<http://82.208.32.80/art/18280.html>, 26.5.2007>

FAO: FAO's Budget, 1.5.2007

http://www.fao.org/UNFAO/about/budget_en.html

Glosár rodovej terminológie: Feminizácia chudoby , 22.6.2007

<<http://slovník.aspekt.sk/default.aspx?ami=1&smi=1&vid=22>>

Index of Economic Freedom, the Heritage Foundation, 20.5.2007

<<http://www.heritage.org/index/>>

Kremer, M.: "Randomized Evaluations of Educational Programs in Developing Countries: Some Lessons". American Economic Review Papers and Proceedings 93, 102-115, 2003, 1.5.2007

<http://post.economics.harvard.edu/faculty/kremer/papers/Randomized_Evaluations.pdf>

Kubinec, M.: Ten, čo mu zlomila krk žena, Hospodárske noviny, 21.5.2007

<http://www.hnonline.sk/c3-21186560-k12000_detail-ten-co-mu-zlomila-krk-zena>

Lischer, S: This is no humanitarian crisis - Darfur is a war, The Christian Science Monitor, 3.1.2005

<<http://www.csmonitor.com/2005/0103/p09s02-coop.html> >

Mezinárodní finanční instituce, 27.12.2005

<<http://www.rozvojovka.cz/odbortext.php?co=mo&id=7>>

Narayan, D: Voices of the poor, World bank 2000, 10.5.2007

<<http://www1.worldbank.org/prem/poverty/voices/overview.htm>>

Národná banka Slovenska: Medzinárodný menový fond, 10.5.2007

<<http://www.nbs.sk/MEDZINAR/MMF/INDEX.HTM>>

NetAid: Global Poverty, 20.5.2007

<http://www.netaid.org/global_poverty/global-poverty/>

OSN: Human Development Report 2006, tabuľka č.1:Human Development Index, 22.6.2007

<http://hdr.undp.org/hdr2006/pdfs/report/HDR_2006_Tables.pdf>

OSN: The Criteria for the identification of the LDCs, 22.6.2007

<http://www.un.org/special-rep/ohrlls/lde/lde%20criteria.htm>

Platforma mimovládnych rozvojových organizácií: Miléniové rozvojové ciele, 10.5.2007

<<http://www.mvro.sk/mileniove-ciele-rozvoje-projekty.html>>

Platforma mimovládnych rozvojových organizácií: Odpúšťanie dlhov - články a linky, 20.5.2007

<<http://www.mvro.sk/vzdelavanie-odpustanie-dlhov.html>>

The Poverty Reduction and Growth Facility, Medzinárodný menový fond, 10.6.2007

<<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/prgf.htm>>

Poverty Reduction Strategy Papers - Status and Next Steps, Medzinárodný menový fond, 27.6.2007

<<http://www.imf.org/external/np/pdr/prsp/status.htm>>

Priatel'ia Zeme: Svetova banka, 20.5.2007

<<http://www.priateliazeme.sk/cepa/index.php?id=27&level=4>>

Ryška, J.: Humanita, nebo humanitarita?, *Reflex*, 29.12.2005

<<http://www.reflex.cz/clanek21800.html>>

Shah A.: Today, over 27,000 children died around the world, 6.5.2007

<<http://www.globalissues.org/TradeRelated/Poverty/death/>>

Svet naruby: Ām sa vam finančníci nepochvália/ Argumenty odporcov
Medzinárodného Menového Fondu a Svetovej Banky, 20.5.2007

<<http://svetnaruby.host.sk/mmfasb.php>>

Svetova banka: Znalosti a zdroje pre rozvoj, 10.5.2007

<<http://www.svetovabanka.cz/dokumenty/wb.pdf>>

TA3: S.ARÁBIA: Sudánsky prezident a šéf OSN budú rokovat' o Drfre, 27.3.2007

<http://www.ta3.com/sk/reportaze/30909_s-arabia-sudansky-prezident-a-sef-osn-budu-rokovat-o-darfure>

TASR: UNDP varuje: Svetov lídri majú posledn šancu na splnenie cieľov milénia,
7.9.2005

<http://europeandcis.undp.org/files/uploads/HDR_Press_Clippings/TASR%20-%20UNDP%20warns%20-7.09.2005.pdf>

The Data Report 2007: Keep the G8 Promises to Africa, 20.5.2007

<<http://www.thedatareport.org/>>

The Development of Fair Trade In The Netherlands, 20.6.2007

<<http://ca.geocities.com/fairtrade@rogers.com/fair645.html>>

The Heritage Foundation: Index of Economic Freedom, 17.6.2007

<<http://www.heritage.org/research/features/index/countries.cfm>>

Thinking Multilaterally, UNCTAD, 20.6.2007

<http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=3948&lang=1>

UN: Investing in Development: A Practical Plan to Achieve the Millennium Development Goals, 20.6.2007

<<http://www.unmillenniumproject.org/documents/overviewEng1-23LowRes.pdf>>

UNAIDS: AIDS Epidemic Update, 10.6.2007

<http://data.unaids.org/pub/EpiReport/2006/2006_EpiUpdate_en.pdf, str. 65>

UNAIDS: 2006 Report on the Global AIDS Epidemic, 25.6.2007

http://data.unaids.org/pub/GlobalReport/2006/2006_GR_CH07_en.pdf

UNCTAD: The UNCTAD Secretariat, 1.5.2007

<<http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=1931&lang=1>>

UNDP: UNDP budget estimates for the biennium 2006-2007, 1.5.2007

<<http://www.undp.org/execbrd/pdf/dp05-31e.pdf>, str.1>

UNESCO: Dakar Framework for Action, Dakar, 20.5.2007

<http://www.unesco.org/education/efa/ed_for_all/framework.shtml>

UNESCO: Education For All Global Monitoring Report, New York, 26.10. 2006

<http://portal.unesco.org/education/en/ev.php-URL_ID=35939&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html>

Úrad vlády Slovenskej republiky: Informácia o priebehu a výsledkoch 3. konferencie OSN o najmenej rozvinutých krajinách (UNLDC III), 1.5.2007

<[http://www.rokovania.gov.sk/appl/material.nsf/0/FA17EA46D33876F6C1256A7700488F8B/\\$FILE/Zdroj.html](http://www.rokovania.gov.sk/appl/material.nsf/0/FA17EA46D33876F6C1256A7700488F8B/$FILE/Zdroj.html)>

WHO: Global Malaria Programme, 22.6.2007

<<http://www.who.int/malaria/pregnantwomenandinfants.html>>

WHO: Malaria, 10.5.2007

<<http://www.medicus.sk/choroby/302.htm>>

WHO: Tuberculosis, 10.5.2007

<<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs104/en/>>

Wikipedia: Human Development Index, 19.6.2007

<http://en.wikipedia.org/wiki/Image:HDImap_spectrum2006.png>

Womanaid International: Capability Poverty Measure (CPM), 10.5.2007

<http://www.womenaid.org/press/info/poverty/cpm.html>

Zdravotnícky informačný server: Mapa oblasti výskytu malárie, 10.5.2007

<http://www.medicus.sk/vyskyty/mal.htm>

Zoznam použitých skratiek

CPM	Capability Poverty Measure
EDI	Education For All Development Index Index rozvoja pre program Vzdelanie pre všetkých
EDUCAIDS	Globálna iniciatíva pre vzdelávanie a HIV/AIDS
EFA	Education For All Vzdelanie pre všetkých
EFI	Economic Freedom Index Index ekonomickej slobody
ESAF	Enhanced Structural Adjustment Facility Rozšírené opatrenia štrukturálneho prispôsobenia
EVI	Economic Vulnerability Index Index ekonomickej zraniteľnosti
FAO	Food and Agriculture Organization Organizácia OSN pre výživu a poľnohospodárstvo
FTI	Fast Track Initiative Iniciatíva rýchlej cesty
GCAP	Global Call to Action against Poverty Globálna výzva na akcie proti chudobe
HDI	Human Development Index Index ľudského rozvoja
HDP	Hrubý domáci produkt
HIPC	Highly Indebted Poor Countries Vysoko zadĺžené chudobné krajiny
HNP	Hrubý národný produkt
IBRD	International Bank for Reconstruction and Development Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj
ICSID	International Centre for Settlement of Investment Disputes Medzinárodné centrum pre riešenie investičných sporov
IDA	International Development Association Medzinárodná asociácia pre rozvoj
IFC	International Finance Corporation Medzinárodná finančná korporácia

MMF	Medzinárodný menový fond
NATO	North Atlantic Treaty Organization Severoatlantická aliancia
OSN	Organizácia spojených národov
PRFG	Poverty Reduction and Growth Facility Opatrenia pre rast a redukciu chudoby
SAP	Structural Adjustment Programme Programu štrukturálneho prispôsobenia
SB	Svetová banka
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development Konferencia OSN o obchode a rozvoji
UNDP	United Nations Development Programme Rozvojový program OSN
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Organizácia OSN pre výchovu, vedu a kultúru
UNFP	United Nations Population Fund Populačný fond OSN
UNICEF	United Nations Children's Fund Detský fond OSN
WHO	World Health Organization Svetová zdravotnícka organizácia

Zoznam tabuliek a obrázkov

Obrázok č. 1 - Mapa sveta podľa hodnoty indexu ľudského rozvoja.....	8
Obrázok č. 2 - Počet ľudí postihnutých AIDS v roku 2006.....	12
Obrázok č. 3 - Počet ľudí postihnutých AIDS v roku 2006.....	12
Obrázok č. 4 - Mapa oblastí výskytu malárie	14
Obrázok č. 5 - Percentuálny podiel detí na ZŠ v rokoch 1991 a 2002	55
Obrázok č. 6 - Percentuálny podiel dievčat na 100 chlapcov na základných školách....	56
Obrázok č. 7 - Prírastky počtu detí zapísaných do škôl.....	61
Tabuľka č. 1 - Poradie krajín podľa hodnoty indexu ekonomickej slobody	9
Tabuľka č. 2 - Porovnanie tempa rastu reálneho HDP a tempa rastu populácie	10
Tabuľka č. 3 - Porovnanie regiónov podľa indexu EDI za rok 2006	53
Tabuľka č. 4 - Rozloženie finančných prostriedkov Svetovej banky do jednotlivých rozvojových regiónov	59

Prílohy

Príloha č. 1: Zoznam krajín podľa indexu ľudského rozvoja

Príloha č. 2: Stav napĺňania Miléniových rozvojových cieľov v roku 2004

Príloha č. 1: Zoznam krajín podľa indexu ľudského rozvoja

TABLE 1 Monitoring human development: enlarging people's choices . . .
Human development index

HDI rank ^a	Human development index (HDI) value 2004	Life expectancy at birth (years) 2004	Adult literacy rate ^b (% ages 15 and older) 2004	Combined gross enrolment ratio for primary, secondary and tertiary schools (%) 2004 ^c	GDP per capita (PPP US\$) 2004	Life expectancy index	Education index	GDP index	GDP per capita (PPP US\$) rank minus HDI rank ^d	
HIGH HUMAN DEVELOPMENT										
1	Norway	0.965	79.6	..*	100 ^f	38,454	0.91	0.99	0.99	3
2	Iceland	0.960	80.9	..*	98 ^g	39,051	0.93	0.98	0.97	3
3	Australia	0.957	80.5	..*	113 ^f	30,331	0.92	0.99	0.95	11
4	Ireland	0.956	77.9	..*	99	38,827	0.88	0.99	1.00	-1
5	Sweden	0.951	80.3	..*	95	29,541	0.92	0.98	0.95	11
6	Canada	0.950	80.2	..*	93 ^{h,k}	31,263	0.92	0.97	0.96	4
7	Japan	0.949	82.2	..*	85	29,251	0.95	0.94	0.95	11
8	United States	0.948	77.5	..*	93	39,676	0.88	0.97	1.00	-6
9	Switzerland	0.947	80.7	..*	86	33,040	0.93	0.95	0.97	-3
10	Netherlands	0.947	78.5	..*	98	31,789	0.90	0.99	0.96	-1
11	Finland	0.947	78.7	..*	100 ^f	29,951	0.90	0.99	0.95	4
12	Luxembourg	0.945	78.6	..*	85 ^{h,l}	60,961 ^f	0.89	0.94	1.00	-11
13	Belgium	0.945	79.1	..*	95	31,095	0.90	0.98	0.96	-2
14	Austria	0.944	79.2	..*	91	32,276	0.90	0.98	0.96	-7
15	Denmark	0.943	77.3	..*	101 ^f	31,914	0.87	0.99	0.96	-7
16	France	0.942	79.6	..*	93	29,390	0.91	0.97	0.95	1
17	Italy	0.940	80.2	96.4 ^g	89	28,180	0.92	0.96	0.94	3
18	United Kingdom	0.940	78.5	..*	93 ^g	30,821	0.89	0.97	0.96	-5
19	Spain	0.938	79.7	98.0 ^{h,k}	95	25,047	0.91	0.98	0.92	3
20	New Zealand	0.936	79.3	..*	100 ^f	23,413	0.90	0.99	0.91	5
21	Germany	0.932	78.9	..*	89 ^g	28,303	0.90	0.96	0.94	-2
22	Hong Kong, China (SAR)	0.927	81.8	.. ^f	77	30,822	0.95	0.88	0.96	-10
23	Israel	0.927	80.0	97.1	90	24,382	0.92	0.95	0.92	0
24	Guinea	0.921	78.3	96.0 ^g	93	22,205	0.89	0.97	0.90	3
25	Singapore	0.916	78.9	92.5	87 ^m	28,077	0.90	0.91	0.94	-4
26	Korea, Rep. of	0.912	77.3	98.0 ^{h,k}	95	20,499	0.87	0.98	0.89	5
27	Slovenia	0.910	76.6	.. ^{h,l}	95	20,039	0.86	0.98	0.89	1
28	Portugal	0.904	77.5	92.0 ^{h,k}	89	19,629	0.87	0.98	0.88	5
29	Cyprus	0.903	78.7	96.8	79 ^g	22,895	0.90	0.91	0.91	-3
30	Czech Republic	0.885	75.7	..*	81	19,408	0.85	0.98	0.88	4
31	Barbados	0.879	75.3	.. ^{h,l}	89 ^g	15,720 ^{k,n}	0.84	0.96	0.84	10
32	Malta	0.875	78.6	87.9 ^g	81	18,879	0.89	0.86	0.87	5
33	Kuwait	0.871	77.1	93.9	73 ^g	19,384 ^g	0.87	0.87	0.88	2
34	Brazil/Concessionaire	0.871	76.6	92.7	77 ^g	19,210 ^{k,q}	0.86	0.88	0.88	2
35	Hungary	0.869	73.0	.. ^{h,l}	87	16,814	0.80	0.95	0.86	4
36	Argentina	0.863	74.6	97.2	80 ^h	13,298	0.83	0.95	0.82	10
37	Poland	0.862	74.6	.. ^{h,l}	85	12,074	0.83	0.95	0.81	11
38	Chile	0.859	75.1	95.7	81	19,874	0.89	0.91	0.78	18
39	Bahrain	0.859	74.5	86.5	85 ^g	20,758	0.82	0.86	0.89	-10
40	Estonia	0.858	71.6	99.8 ^g	92	14,555	0.78	0.97	0.83	4
41	Lithuania	0.857	72.5	99.6 ^g	92	13,107	0.79	0.97	0.81	6
42	Slovakia	0.856	74.3	100.0 ^{h,k}	77	14,623	0.82	0.92	0.83	1
43	Uruguay	0.851	75.6	.. ^f	80 ^{h,k}	9,421	0.84	0.95	0.76	19
44	Croatia	0.846	75.2	98.1	73 ^g	12,191	0.84	0.90	0.80	7
45	Latvia	0.845	71.8	99.7 ^g	90	11,653	0.78	0.96	0.79	9
46	Qatar	0.844	73.0	89.0	76	19,844 ^{k,r}	0.80	0.85	0.88	-14
47	Seychelles	0.842	72.7 ^{k,m}	91.8	80 ^g	16,652	0.80	0.88	0.85	-7
48	Costa Rica	0.841	78.3	94.9	72	9,481 ^g	0.89	0.87	0.76	13
49	United Arab Emirates	0.839	78.3	.. ^f	80 ^{h,k}	24,056 ^g	0.89	0.71	0.92	-25
50	Cuba	0.826	77.6	99.8 ^g	80 ^h	.. ^f	0.88	0.99	0.67	43
51	Saint Kitts and Nevis	0.825	70.0 ^{k,m,l}	97.8 ^m	80 ^g	12,702 ^k	0.75	0.92	0.81	-2
52	Bahamas	0.825	70.2	.. ^f	86 ^g	17,843 ^h	0.75	0.86	0.87	-14
53	Mexico	0.821	75.3	91.0	75	9,803	0.84	0.86	0.77	7

Human development indicators

TABLE 1

Human development index

HDI rank ^a	Human development index (HDI) value	Life expectancy at birth (years)	Adult literacy rate ^b (% ages 15 and older)	Combined gross enrolment ratio for primary, secondary and tertiary schools (%)	GDP per capita (PPP US\$) 2004	Life expectancy index	Education index	GDP index	GDP per capita (PPP US\$) rank relative to HDI rank ^a	
54	Bulgaria	0.816	72.4	98.2	81	8,078	0.70	0.92	0.73	12
55	Tonga	0.815	72.4	98.9 ^c	80 ^a	7,870 ^f	0.70	0.93	0.73	13
56	Oman	0.810	74.3	81.4	68 ^a	15,250	0.82	0.77	0.84	-14
57	Trinidad and Tobago	0.809	69.8	.. ^d	67 ^a	12,182	0.75	0.88	0.80	-5
58	Panama	0.809	75.0	91.9	80	7,278	0.83	0.88	0.72	18
59	Antigua and Barbuda	0.808	73.9 ^{h,m}	95.8 ^{h,m}	89 ^{h,m}	12,586	0.82	0.80	0.81	-9
60	Romania	0.805	71.5	97.3	75	8,480	0.78	0.90	0.74	3
61	Malaysia	0.805	73.4	88.7	73 ^b	10,276	0.81	0.84	0.77	-4
62	Bosnia and Herzegovina	0.800	74.3	96.7	67 ^{h,m}	7,092	0.82	0.87	0.71	16
63	Mauritius	0.800	72.4	84.4	74 ^a	12,027	0.70	0.81	0.80	-10
MEDIUM HUMAN DEVELOPMENT										
64	Uyghur Arab Jirgahitoy	0.798	73.8	.. ^d	94 ^{h,m}	7,570 ^{h,m}	0.81	0.86	0.72	7
65	Russian Federation	0.797	66.2	99.4 ^a	88 ^a	9,002	0.67	0.95	0.77	-6
66	Macedonia, FYR	0.796	73.9	95.1	70	6,610	0.82	0.87	0.70	16
67	Bahrain	0.794	68.2	99.6 ^{h,m}	88	8,970	0.72	0.95	0.71	12
68	Dominica	0.793	75.6 ^{h,m}	98.0 ^{h,m}	83 ^a	5,643	0.84	0.86	0.67	27
69	Brazil	0.792	70.8	98.6	86 ^b	9,195	0.76	0.88	0.74	-5
70	Colombia	0.790	72.6	92.8	73	7,256 ^f	0.70	0.86	0.72	7
71	Saint Lucia	0.790	72.6	94.8 ^{h,m}	76	8,324	0.70	0.89	0.69	16
72	Venezuela, RB	0.784	73.0	98.0	74 ^{h,m}	6,043	0.80	0.87	0.68	17
73	Albania	0.784	73.9	98.7	68 ^{h,m}	4,978	0.82	0.88	0.65	26
74	Thailand	0.784	70.3	92.6	74	8,090	0.75	0.86	0.73	-9
75	Samoa (Western)	0.778	70.5	.. ^d	74 ^a	5,613	0.76	0.90	0.67	22
76	Saudi Arabia	0.777	72.0	79.4	59	13,825 ^f	0.78	0.72	0.82	-31
77	Uruguay	0.774	66.1	99.4 ^a	85	6,394	0.69	0.94	0.69	9
78	Lebanon	0.774	72.2	.. ^d	84	5,837	0.70	0.86	0.68	13
79	Kazakhstan	0.774	63.4	99.5 ^{h,m}	91	7,440	0.64	0.96	0.72	-6
80	Armenia	0.768	71.6	99.4 ^a	74	4,101	0.78	0.91	0.62	32
81	China	0.768	71.9	90.9	70	5,895 ^f	0.78	0.84	0.68	9
82	Peru	0.767	70.2	87.7	86 ^a	5,678	0.75	0.87	0.67	12
83	Ecuador	0.766	74.5	91.0	.. ^d	3,063	0.82	0.86	0.61	30
84	Philippines	0.763	70.7	92.6	82	4,614	0.76	0.89	0.64	19
85	Grenada	0.762	65.3 ^{h,m}	96.0 ^{h,m}	73 ^a	8,021	0.67	0.88	0.73	-18
86	Jordan	0.760	71.6	89.9	79	4,688	0.78	0.86	0.64	16
87	Turkmenistan	0.760	73.5	74.3	75	7,768	0.81	0.75	0.73	-18
88	Saint Vincent and the Grenadines	0.759	71.3	88.1 ^{h,m}	68	6,398	0.77	0.81	0.69	-3
89	Suriname	0.759	69.3	89.6	72 ^{h,m}	.. ^d	0.74	0.84	0.70	-5
90	Fiji	0.758	68.0	.. ^d	75 ^a	6,066	0.72	0.87	0.69	-2
91	Paraguay	0.757	71.2	.. ^d	70 ^{h,m}	4,813 ^f	0.77	0.86	0.65	9
92	Turkey	0.757	68.9	87.4	60	7,753	0.73	0.81	0.73	-22
93	Sri Lanka	0.755	74.3	90.7	63 ^a	4,390	0.82	0.81	0.63	13
94	Dominican Republic	0.751	67.5	87.0	74 ^a	7,449 ^f	0.71	0.83	0.72	-21
95	Belize	0.751	71.8	75.1 ^{h,m}	81	6,747	0.78	0.77	0.70	-15
96	Iran, Islamic Rep. of	0.746	70.7	77.0	72 ^a	7,525	0.76	0.75	0.72	-24
97	Georgia	0.743	70.6	100.0 ^{h,m}	75	2,844	0.76	0.91	0.56	23
98	Maldives	0.739	67.0	96.3	80 ^a	.. ^d	0.70	0.87	0.65	3
99	Azerbaijan	0.736	67.0	98.8 ^a	68	4,153	0.70	0.89	0.62	12
100	Occupied Palestinian Territories	0.736	72.7	92.4	81 ^a	.. ^d	0.80	0.89	0.53	26
101	El Salvador	0.729	71.1	.. ^d	70 ^a	5,041 ^f	0.77	0.76	0.65	-3
102	Algeria	0.728	71.4	69.9	78	6,603 ^f	0.77	0.71	0.70	-19
103	Guyana	0.725	63.6	96.5 ^{h,m}	76 ^b	4,430 ^f	0.64	0.90	0.63	2
104	Jamaica	0.724	70.7	79.9 ^a	77 ^a	4,163	0.76	0.79	0.62	6
105	Tajikistan	0.724	62.5	98.8 ^a	.. ^d	4,584 ^h	0.63	0.91	0.64	-1
106	Cape Verde	0.722	70.7	.. ^d	67	5,727 ^f	0.76	0.73	0.68	-14

Human development indicators

HDI rank ^a	Human development index (HDI) value		Life expectancy at birth (years)	Adult literacy rate ^b (% ages 15 and older)	Combined gross enrolment ratio for primary, secondary and tertiary schools (%)	GDP per capita (PPP US\$)	Life expectancy index	Education index	GDP index	GDP per capita (PPP US\$) rank rank ^c	HDI rank ^d
	2004	2004									
107	Syrian Arab Republic	0.716	73.6	79.6	63 ^a	3,610	0.81	0.74	0.60	8	8
108	Indonesia	0.711	67.2	90.4	68	3,600	0.70	0.83	0.60	8	8
109	Viet Nam	0.709	70.8	90.3 ^a	63 ^a	2,745	0.76	0.81	0.55	12	12
110	Kyrgyzstan	0.705	67.1	98.7 ^a	78	1,035	0.70	0.92	0.49	32	32
111	Egypt	0.702	70.2	71.4	76 ^a	4,211	0.75	0.73	0.62	-2	-2
112	Nicaragua	0.696	70.0	76.7	70 ^a	3,634 ^a	0.75	0.75	0.60	2	2
113	Uzbekistan	0.696	66.6	.. ^{a,i}	74 ^a	1,860	0.90	0.91	0.49	32	32
114	Moldova, Rep. of	0.694	68.1	98.4	70 ^a	1,720	0.72	0.89	0.48	33	33
115	Bolivia	0.692	64.4	86.7	87 ^a	2,720	0.66	0.87	0.55	7	7
116	Mozambique	0.691	64.5	97.8	77	2,066	0.66	0.91	0.50	18	18
117	Honduras	0.688	68.1	80.0	71 ^a	2,876 ^a	0.72	0.77	0.56	2	2
118	Guatemala	0.673	67.6	60.1	66 ^a	4,313 ^a	0.71	0.68	0.63	-11	-11
119	Vanuatu	0.670	68.0	74.0 ^a	64 ^a	3,051 ^a	0.73	0.71	0.57	-1	-1
120	Equatorial Guinea	0.663	42.8	87.0	58 ^a	20,510 ^{a,i}	0.30	0.77	0.89	-90	-90
121	South Africa	0.653	47.0	82.4 ^a	77 ^a	11,192 ^a	0.37	0.80	0.79	-66	-66
122	Tajikistan	0.652	63.7	99.5 ^a	71	1,202	0.66	0.90	0.41	34	34
123	Morocco	0.640	70.0	52.3	58	4,300	0.75	0.54	0.63	-15	-15
124	Gabon	0.633	54.0	71.0 ^a	72 ^a	6,623	0.48	0.71	0.70	-43	-43
125	Namibia	0.626	47.2	86.0	67 ^a	7,418 ^a	0.37	0.79	0.72	-50	-50
126	India	0.611	63.6	61.0	62 ^a	3,130 ^a	0.64	0.61	0.58	-9	-9
127	São Tomé and Príncipe	0.607	63.2	83.1 ^{a,m}	63	1,231 ^{a,i}	0.64	0.76	0.42	28	28
128	Solomon Islands	0.592	62.6	76.6 ^{a,m}	47 ^a	1,814 ^a	0.63	0.67	0.48	18	18
129	Cambodia	0.583	56.5	73.6	60 ^a	2,423 ^a	0.52	0.69	0.53	-4	-4
130	Myanmar	0.581	60.5	89.0	49 ^a	1,027 ^{a,m}	0.59	0.76	0.39	33	33
131	Botswana	0.570	34.9	81.2	71 ^a	9,045	0.36	0.78	0.77	-13	-13
132	Comoros	0.556	63.7	.. ⁱ	46 ^a	1,043 ^a	0.64	0.53	0.50	8	8
133	Laos People's Dem. Rep.	0.553	55.1	68.7	61	1,064	0.50	0.66	0.50	5	5
134	Pakistan	0.539	63.4	49.9	38	2,225	0.64	0.46	0.52	-6	-6
135	Bhutan	0.538	63.4	47.0 ^a	.. ⁱ	1,060 ^{a,i}	0.64	0.48	0.50	2	2
136	Ghana	0.532	57.0	57.9	47 ^a	2,240 ^a	0.53	0.54	0.52	-9	-9
137	Bangladesh	0.530	63.3	.. ⁱ	57 ^a	1,870	0.64	0.46	0.49	7	7
138	Nepal	0.527	62.1	46.6	57 ^a	1,490	0.62	0.51	0.45	13	13
139	Papua New Guinea	0.523	55.7	57.3	41 ^a	2,543 ^a	0.51	0.52	0.54	-15	-15
140	Congo	0.520	52.3	.. ⁱ	52 ^a	978	0.46	0.72	0.38	25	25
141	Sudan ^m	0.516	56.5	60.9	37 ^a	1,040 ^a	0.53	0.53	0.50	-2	-2
142	Timor-Leste	0.512	56.0	58.6 ^{a,m}	72 ^a	.. ^{a,i}	0.52	0.63	0.39	20	20
143	Madagascar	0.509	55.6	70.7	57 ^a	857	0.51	0.66	0.36	26	26
144	Cameroon	0.506	45.7	67.9	62 ^a	2,174	0.34	0.66	0.51	-13	-13
145	Uganda	0.502	48.4	66.8	66	1,478 ^a	0.39	0.67	0.45	7	7
146	Swaziland	0.500	31.3	79.6	58 ^a	5,638	0.30	0.72	0.67	-50	-50
LOW HUMAN DEVELOPMENT											
147	Togo	0.495	54.5	53.2	55 ^a	1,536 ^a	0.49	0.54	0.46	3	3
148	Djibouti	0.494	52.9	.. ⁱ	24	1,993 ^a	0.47	0.52	0.50	-13	-13
149	Lesotho	0.494	38.2	82.2	66 ^a	2,619 ^a	0.17	0.77	0.54	-26	-26
150	Yemen	0.492	61.1	.. ⁱ	56 ^a	870	0.60	0.51	0.36	18	18
151	Zimbabwe	0.491	36.6	.. ⁱ	52 ^a	2,065	0.39	0.77	0.51	-18	-18
152	Kenya	0.491	47.5	73.6	60 ^a	1,140	0.37	0.69	0.41	7	7
153	Mauritania	0.486	53.1	51.2	46	1,040 ^a	0.47	0.49	0.49	-12	-12
154	Haiti	0.482	52.0	.. ⁱ	.. ⁱ	1,892 ^{a,i}	0.45	0.50	0.49	-11	-11
155	Gambia	0.479	55.1	.. ⁱ	50 ^a	1,091 ^a	0.52	0.42	0.50	-10	-10
156	Senegal	0.460	56.0	39.3	38 ^a	1,713	0.52	0.39	0.47	-8	-8
157	Eritrea	0.454	54.3	.. ⁱ	35	977 ^a	0.49	0.50	0.38	9	9
158	Rwanda	0.450	44.2	64.9	52	1,263 ^a	0.32	0.61	0.42	-5	-5
159	Nigeria	0.448	43.4	.. ⁱ	55 ^a	1,154	0.31	0.63	0.41	-1	-1

TABLE 1
Human development index

HDI rank ^a	Human development index (HDI) value	Life expectancy at birth (years)	Adult literacy rate ^b (% ages 15 and older)	Combined gross enrollment ratio for primary, secondary and tertiary schools (%)	GDP per capita (PPP US\$)	Life expectancy index	Education index	GDP index	GDP per capita (PPP US\$) rank minus HDI rank ^d	
160	Guinea	0.445	53.9	29.5	42	2,180	0.48	0.34	0.51	-30
161	Angola	0.439	41.0	67.4	26 ^{a,b}	2,180 ^c	0.27	0.53	0.51	-32
162	Tanzania, U. Rep. of	0.430	45.9	69.4	48 ^c	674	0.35	0.62	0.32	13
163	Burkin	0.428	54.3	34.7	40 ^c	1,091	0.40	0.40	0.40	-2
164	Cote d'Ivoire	0.421	45.9	48.7	40 ^{a,b}	1,551	0.35	0.46	0.46	-15
165	Zambia	0.407	37.7	68.0 ^c	54 ^c	943	0.21	0.63	0.37	2
166	Malawi	0.400	39.8	64.1 ^c	64 ^c	646	0.25	0.64	0.31	10
167	Congo, Dem. Rep. of the	0.391	43.5	67.2	27 ^{a,b}	705 ^c	0.31	0.54	0.33	6
168	Mozambique	0.390	41.6	...	40	1,237 ^c	0.28	0.47	0.42	-14
169	Burundi	0.384	44.0	59.3	36	677 ^c	0.32	0.52	0.32	5
170	Ethiopia	0.371	47.8	...	36	756 ^c	0.38	0.40	0.34	1
171	Chad	0.368	43.7	25.7	35 ^c	2,090 ^c	0.31	0.29	0.51	-39
172	Central African Republic	0.353	39.1	48.6	30 ^{a,b}	1,094 ^c	0.24	0.42	0.40	-12
173	Guinea-Bissau	0.349	44.8	...	37 ^{a,b}	722 ^c	0.33	0.39	0.33	-1
174	Burkina Faso	0.342	47.9	21.8	26 ^c	1,169 ^c	0.38	0.28	0.41	-17
175	Mali	0.338	48.1	19.0 ^c	35	998	0.39	0.24	0.38	-11
176	Sierra Leone	0.335	41.0	35.1	65 ^c	561	0.27	0.45	0.29	1
177	Niger	0.311	44.6	28.7	21	779 ^c	0.33	0.26	0.34	-7
Developing countries										
Least developed countries										
Arab States										
East Asia and the Pacific										
Latin America and the Caribbean										
South Asia										
Sub-Saharan Africa										
Central and Eastern Europe and the CIS										
OECD										
High-income OECD										
High human development										
Medium human development										
Low human development										
High income										
Middle income										
Low income										
World										

NOTES

^a The HDI rank is determined using HDI values to the sixth decimal point.

^b Data refer to national literacy estimates from censuses or surveys conducted between 2000 and 2006, unless otherwise specified. Data differences in methodology and timeliness of underlying data, comparisons across countries and over time should be made with caution. For more details, see www.ilo.org.

^c In 2006 the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) Institute for Statistics changed its convention for citing the reference year of educational data to the calendar year in which the academic or financial year ends—from 2005/06, for example, to 2004. Data for some countries may refer to national or UNESCO Institute for Statistics estimates.

^d A positive figure indicates that the HDI rank is higher than the GDP per capita (PPP US\$) rank, a negative the opposite.

^e For purposes of calculating the HDI, a value of 100% was applied.

^f For purposes of calculating the HDI, a value of 100% was applied.

^g Data refer to a year other than that specified.

^h Data refer to a year other than that specified.

ⁱ State, 2006. Data refer to nationals enrolled both in the country and abroad and thus differ from the standard definition.

^j For purposes of calculating the HDI, a value of 140,000 (PPP US\$) was applied.

^k UNICEF 2004.

^l In the absence of recent data, estimates from UNESCO Institute for Statistics 2006, based on outdated census or survey information, were used and should be interpreted with caution: Bahamas ca., Bangladesh 41, Barbados 100, Cape Verde 76, Comoros ca., Congo ca., Djibouti ca., El Salvador ca., Eritrea ca., Ethiopia 42, Fiji ca., Gambia ca., Guinea-Bissau 40, Haiti ca., Hong Kong, China (SAR) 94, Hungary ca., Lebanon ca., Libyan Arab Jamahiriya 32, Mozambique 40, Nigeria ca., Paraguay ca., Poland ca., Samoa (Western) ca., Slovakia ca., Thailand and Tokyo ca., United Arab Emirates 77, Uruguay ca., Uzbekistan ca., Yemen 40 and Zimbabwe ca.

^m Data are from national sources.

ⁿ World Bank 2006.

^o Data refers the most recent year available between 1995 and 2004.

^p Estimate is based on regression.

^q World Bank 2006.

^r Heston, Summers and Aten 2002. Data differ from the standard definition.

^s Efforts to produce a more accurate and recent estimate are ongoing (see data.worldbank.org and repositorio.cepr.org). A preliminary estimate of \$9,700 (PPP US\$) was used.

^t Data are from the Secretariat of the Organization of Eastern Caribbean States, based on national sources.

^u Data are from the Secretariat of the Caribbean Community, based on national sources.

^v UNDP 2006b.

^w Heston, Summers and Aten 2002. Data differ from the standard definition.

^x Estimate is based on a bilateral comparison of China and the United States (Rosen and Kai 1997).

^y Because the combined gross enrollment ratio was unavailable, the following Human Development Report Office estimates were used: Bhutan 40, Ecuador 76, Haiti 40 and Kazakhstan 76.

^z In the absence of official estimates of GDP per capita (PPP US\$), the following preliminary World Bank estimates, subject to further revision, were used: Maldives \$4,796 and Suriname \$6,062.

^{aa} Data refer to a year or period other than that specified, other than the standard definition or refer to only part of a country.

^{ab} In the absence of an estimate of GDP per capita (PPP US\$), the Human Development Report Office estimate of \$2,200 was used, derived from the value of GDP in US dollars and the weighted average rate of PPP US dollars to US dollars in the Arab States.

^{ac} Estimates are based primarily on information for Northern Sudan.

^{ad} A national estimate of \$1,000 (PPP US\$) was used.

Zdroj: Human Development Report 2006. Monitoring Human Development: enlarging people's choices, tabuľka 1 – Human Development Index, str. 283 – 286
http://hdr.undp.org/hdr2006/pdfs/report/HDR_2006_Tables.pdf (20.6.2007)

Príloha č. 2 – Stav naplňania Miléniových rozvojových cieľov v roku 2004

Overview 3

Table 1
Major trends in the Goals, by region

	Africa		Asia				Oceania	Latin America & Caribbean	Commonwealth of Independent States	
	Northern	Sub-Saharan	Eastern	South-eastern	Southern	Western		Europe	Asia	
Goal 1 Eradicate extreme poverty and hunger										
Reduce extreme poverty by half	on track	high, no change	met	on track	on track	increasing	no data	low, minimal improvement	increasing	increasing
Reduce hunger by half	high, no change	very high, little change	progress but lagging	progress but lagging	progress but lagging	increasing	moderate, no change	on track	low, no change	increasing
Goal 2 Achieve universal primary education										
Universal primary schooling ^a	on track	progress but lagging	on track	lagging	progress but lagging	high but no change	progress but lagging	on track	declining	on track
Goal 3 Promote gender equality and empower women										
Girls' equal enrollment in primary school	on track	progress but lagging	met	on track	progress but lagging	progress but lagging	on track	on track	met	on track
Girls' equal enrollment in secondary school	met	progress but lagging	no data	met	progress but lagging	little change	progress but lagging	on track	met	met
Literacy parity between young women and men	lagging	lagging	met	met	lagging	lagging	lagging	met	met	met
Women's equal representation in national parliaments	progress but lagging	progress but lagging	declining	progress but lagging	very low, no progress	very low, no change	progress but lagging	progress but lagging	recent progress	declining
Goal 4 Reduce child mortality										
Reduce mortality of under-five-year-olds by two-thirds	on track	very high, no change	progress but lagging	on track	progress but lagging	moderate, no change	moderate, no change	on track	low, no change	increasing
Measles immunization	met	low, no change	no data	on track	progress but lagging	on track	declining	met	met	met
Goal 5 Improve maternal health										
Reduce maternal mortality by three-quarters	moderate	very high	low	high	very high	moderate	high	moderate	low	low
Goal 6 Combat HIV/AIDS, malaria, and other diseases										
Halt and reverse spread of HIV/AIDS	no data	stable	increasing	stable	increasing	no data	increasing	stable	increasing	increasing
Halt and reverse spread of malaria	low	high	moderate	moderate	moderate	low	low	moderate	low	low
Halt and reverse spread of TB	low, declining	high, increasing	moderate, declining	high, declining	high, declining	low, declining	high, increasing	low, declining	moderate, increasing	moderate, increasing
Goal 7 Ensure environmental sustainability										
Reverse loss of forests	less than 1% forest	declining	met	declining	small decline	less than 1% forest	declining	declining except Caribbean	met	met
Have proportion without improved drinking water in urban areas	met	no change	declining access	high access, no change	met	met	high access, no change	met	met	met
Have proportion without improved drinking water in rural areas	high access, little change	progress but lagging	progress but lagging	progress but lagging	on track	progress but lagging	low access, no change	progress but lagging	high access, limited change	high access, limited change
Have proportion without sanitation in urban areas	on track	low access, no change	progress but lagging	on track	on track	met	high access, no change	high access, no change	high access, no change	high access, no change
Have proportion without sanitation in rural areas	progress but lagging	no change	progress but lagging	progress but lagging	progress but lagging	no change	no change	progress but lagging	little change	little change
Improve the lives of slum dwellers	on track	rising numbers	progress but lagging	on track	no progress	rising numbers	no data	progress but lagging	low but no change	low but no change
Goal 8 A global partnership for development										
Youth unemployment	high, no change	high, no change	low, increasing	rapidly increasing	low, increasing	high, increasing	low, increasing	increasing	low, rapidly increasing	low, rapidly increasing

met or on track
 progress, but too slow
 no or negative change
 no data

a. Results based on measurements of enrollment rate. Results may change if based on measurements of primary completion rates. For example, estimates of completion rates in Latin America show that 8–10 percent of the school-age population will not complete primary school, which implies that the region is off track for reaching the goal of universal primary education.

Source: UN Statistics Division, UNDESA 2004.

Zdroj: Investing in Development: A Practical Plan to Achieve the Millennium Development Goals, <http://www.unmillenniumproject.org/documents/overviewEng1-23LowRes.pdf>, str. 3 (20.6.2007)